

GÖTEBORGS UNIVERSITET

INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Att arbeta tillsammans

– en kvalitativ studie om socialt arbete för och med sexarbetare i Uganda

SQ4562, Vetenskapligt arbete i socialt arbete, 15 hp

Scientific Work in Social Work, 15 higher education credits

Kandidatnivå

HT 2014

Författare: Maria Johansson, Malin Karlsson och Kerstin Petersson

Handledare: Annelie de Cabo y Moreda

Abstract

Titel: Att arbeta tillsammans - en kvalitativ studie om socialt arbete för och med sexarbetare i Uganda

Författare: Johansson Maria, Karlsson Malin och Petersson Kerstin.
Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet, kandidatnivå, 2014.

Nyckelord: Sexarbete, sexarbetare, socialt arbete, Uganda, peer-utbildning

Studiens syfte var att undersöka hur socialt arbete riktat till sexarbetare och som bedrevs i samarbete med sexarbetare utformades på organisationen Reproductive Health Uganda, och hur det upplevdes av dem som var involverade. Metoden var kvalitativa semi-strukturerade intervjuer med fem socialarbetare på Reproductive Health Uganda och med sex kvinnor som är eller har varit aktiva sexarbetare. Materialinsamlingen skedde i Kampala, Uganda, våren 2014. De teoretiska perspektiv och begrepp som användes för att analysera empirin var produktiv makt, erkännande och stigma. Vår slutsats var att det sociala arbetet riktat till sexarbetare som bedrevs på RHU tillsammans med Moonlight stars upplevdes som givande av samtliga informanter. Samarbetet var framgångsrikt eftersom RHU hade lyssnat till Moonlight stars behov av insatser och hade involverat dem i utformningen av dessa. Genom att kvinnorna engagerades i peer-utbildning tillvaratogs deras kunskaper och erfarenheter i det sociala arbetet som RHU och Moonlight stars utförde tillsammans. Detta samarbete har enligt informanterna i vår studie bidragit till positiva förändringar både för sexarbetarna på ett individuellt plan, och för Reproductive Health Uganda som organisation då de har utvecklat deras arbetsmetoder gällande socialt arbete med sexarbetare.

Innehåll

Förord.....	1
1. Inledning	2
1.1 Studiens syfte och frågeställningar	3
2. Bakgrund.....	4
2.1 Uganda.....	5
2.1.1 Landfakta	5
2.1.2 Historisk tillbakablick.....	6
2.1.3 Uganda idag	6
2.1.4 Socialt arbete i Uganda.....	8
2.2 Reproductive Health Uganda (RHU).....	8
2.2.1 Breaking the Ice, ett exempel på socialt arbete med sexarbetare på RHU	9
2.2.2 Ett exempel på Moonlight stars och RHU:s fältarbete	9
2.3 Koppling till socialt arbete.....	10
3. Tidigare forskning och kunskapsläge	11
3.1 Forskning som berör sexarbetares situation och socialt arbete med utsatta grupper i Uganda	11
3.2 Global forskning om arbetssätt och metoder med personer som säljer sexuella tjänster	13
4. Teoretiska perspektiv	19
4.1 Produktiv maktutövning	19
4.2 Erkännande	21
4.3 Stigma	23
5. Metod.....	25
5.1 Metodval	25
5.2 Intervjuförberedelser.....	25
5.3 Urval och begränsningar	26

5.4 Intervjuerna	27
5.5 Analysmetod	28
5.6 Studiens kvalitetsaspekter	29
5.7 Förförståelse.....	30
5.8 Etiska överväganden	30
5.9 Metoddiskussion	32
6. Resultatredovisning med analys och tolkning	36
6.1 Kontext och komplexa villkor för sexarbetare	36
6.1.1 Motiv, alternativ och problematiska positioner	38
6.2 Kontaktskapande och relationsbyggande socialt arbete	40
6.2.1 Ett skadereducerande förhållningssätt	42
6.2.2 Valet av namnet Moonlight stars	44
6.3 Förändring av beteende och RHU:s fostran av Moonlight stars	45
6.3.1 Moonlight stars som peer-utbildare	48
6.4 Vinsten och erkännanden	50
7. Sammanfattning	55
7.1 Slutdiskussion	56
8. Referenser	59
9. Bilagor	64
9.1 Begreppslista.....	64
9.2 Intervjuguide socialarbetare.....	65
9.3 Intervjuguide Moonlight stars.....	66
9.4 Information to the participants.....	67

Förord

Att skriva den här uppsatsen har för oss författare känts som en lång process, där vi tidvis har stängt in oss för att ägna skrivandet hela vår uppmärksamhet. Det har varit tidskrävande och stundvis slitsamt, samtidigt som det har varit en lärorik och intressant tid i våra liv. Vi har fördelat arbetet jämnt mellan alla tre författare. Detta har vi gjort genom att exempelvis ha huvudansvaret för varsitt teoriavsnitt och varsitt forskningskapitel, samt genom att dela upp intervjuerna oss emellan. Vår uppfattning är att detta har fungerat på ett tillfredsställande sätt och att arbetsfördelningen oss emellan har varit likvärdig under hela uppsatsförloppet. Genom hela processen har vi stöttat varandra, och alla uppsatsens kapitel har skrivits gemensamt.

Vi vill passa på att rikta ett stort tack till samtliga informanter i den här studien, utan er hade inte den här undersökningen kunnat genomföras. Vi är tacksamma att vi har fått ta del av all den kunskap och alla de insikter som ni besitter. Vi är övertygade om att detta kommer att hjälpa oss mycket i vår framtida yrkesroll som socionomer.

Slutligen vill vi rikta ett stort och hjärtligt tack till vår handledare Annelie de Cabo y Moreda. Tack för all stöttning, vägledning, kunskap och råd som du har givit oss på vägen. Framförallt vill vi uppmärksamma din entusiasm och ditt engagemang i vårt ämne, som har varit så avgörande för oss i skrivandet av den här uppsatsen!

1. Inledning

“They even tell us, you come and work with within us here. Like, we are not discriminated by them. We are like brothers, sisters. We work together.”

-Rachael, Moonlight star

I citatet ovan beskriver Rachael, en ung kvinna, sina erfarenheter av socialt arbete med och för sexarbetare¹ i Kampala, Uganda. Vad som kan sägas vara lite speciellt med Rachael's erfarenheter, inte minst utifrån en svensk socialpolitisk kontext, är hennes dubbla kompetens; hon är verksam som sexarbetare och bedriver samtidigt socialt arbete. Rachael är nämligen en del av en grupp kvinnor i stadsdelen Kawempe, Kampala, som säljer sexuella tjänster och som organiserades 2007 på initiativ av organisationen Reproductive Health Uganda² i och med att de startade upp projektet Breaking the Ice³. Tillsammans med RHU valde kvinnorna att kalla sig själva för Moonlight Stars⁴ som en betäckning för kvinnliga sexarbetare. I citatet pekar Rachael på att samarbetet mellan Moonlight Stars och RHU inneburit att hon har gått från att vara diskriminerad till att bli respekterad, utan att behöva ta avstånd från sexarbetet - vi arbetar tillsammans, säger hon, som bröder och systrar. Poängen är att det indikerar en upplevelse av en mer jämlik relation än den mellan den hjälpande socialarbetaren och den nödställda prostituerade. Vad som är särskilt intressant och i fokus för den här studien är hur RHU arbetar tillsammans med kvinnor som säljer sexuella tjänster. RHU ville öka sexarbetares kunskap rörande sexuell och reproduktiv hälsa som en del av det preventiva arbetet mot HIV/AIDS, och började därför engagera Moonlight stars i peer-till-peer utbildning⁵. I detta fall innebär peer-till-peer-metoden att medarbetare från RHU utbildar kvinnliga sexarbetare inom bland annat sexuell och reproduktiv hälsa och skademinimerande arbetssätt⁶. De kvinnor som har utbildats bedriver sedan fältarbete i det community⁷ där de arbetar och bor, i vilket de för vidare de kunskaper som de har förvärvat genom RHU:s utbildning. Fältarbetet utförs i grupp och ibland även tillsammans med socialarbetare och/eller hälso- och sjukvårdspersonal. Målet är att dessa peer-utbildare skall nå ut till personer i området i allmänhet och till andra sexarbetare i synnerhet. (Kyaddondo, 2007; Mugumya, 2007⁸)

På många sätt skiljer sig det sociala arbetet med sexarbetare åt mellan det som RHU bedriver i Kampala och det som bedrivs i Sverige. Oss veterligen finns det inte något liknande samarbete med peer-till-peer-metoder mellan sexarbetare på initiativ av och i samverkan med socialarbetare i Sverige (se t.ex; Edlund & Jakobsson, 2014; Socialstyrelsen, 2008). Som blivande socionomer tyckte vi därför att det var relevant att ta reda på hur samarbetet upplevdes av de involverade parterna. Även om länders kontexter skiljer sig åt, anser vi att det i alla sammanhang är viktigt att ta hänsyn till de berörda parternas erfarenheter och önskemål när det sociala arbetet utformas. I den här uppsatsen är vår ansats att låta

---

¹ Se begreppslista rubrik 9.1.

² Hädanefter förkortat RHU. För en organisationsbeskrivning se rubrik 2.2.

³ Se vidare rubrik 2.2.1.

⁴ Se begreppslista rubrik 9.1.

⁵ Se begreppslista rubrik 9.1.

⁶ Se begreppslista rubrik 9.1.

⁷ Se begreppslista rubrik 9.1.

⁸ Denna information är hämtad från RHU:s interna dokument som vi tagit del av.

några av dessa röster komma till tals, på så sätt hoppas vi kunna bidra med ytterligare kunskap genom att ge ett exempel på hur socialt arbete med människor som har erfarenhet av att sälja sexuella tjänster kan bedrivas.

1.1 Studiens syfte och frågeställningar

Studiens syfte är att undersöka hur socialt arbete riktat till sexarbetare och som bedrivs i samarbete med sexarbetare utformas på organisationen RHU i Kampala, Uganda, samt hur detta arbete upplevs av dem som är involverade. Vi vill utföra studien i just Kampala då vi har kännedom om att ett sådant samarbete bedrivs där och eftersom vi inte funnit exempel på liknande verksamheter i Sverige. Närmare bestämt ska vi undersöka det samarbete som finns mellan socialarbetarna på RHU och sexarbetarna Moonlight stars. Vi ämnar även beskriva deras kontextuella uppfattning om miljö och attityder rörande sexarbete för att ge förståelse till deras upplevelser.

Frågeställningar:

1. Hur upplever informanterna att sexarbetares situation i Kampala ser ut på en individuell och generell nivå?
2. Hur beskriver informanterna sin uppfattning av den process som lett fram till samarbetet mellan Moonlight stars och RHU?
3. Har samarbetet mellan Moonlight stars och RHU haft en inverkan på respektive part och i så fall hur?

2. Bakgrund

Bakgrunden till den här studien finns i personliga erfarenheter under utbildningen, men också utifrån ett teoretiskt, metodmässigt och socialpolitiskt intresse av hur socialt arbete kan bedrivas. Två av oss uppsatsförfattare genomförde under höstterminen 2013 sin verksamhetsförlagda utbildning i Kampala och kom då i kontakt med det sociala arbetet som RHU bedriver med och för personer som säljer sexuella tjänster. Väl tillbaka i Sverige diskuterade samtliga uppsatsförfattare mycket kring sexarbete och socialt arbete i allmänhet, och RHU och Moonlight stars samarbete i synnerhet. Vi insåg att erfarenheterna från Kampala stod i kontrast till vad vi lärt oss på socionomprogrammet om hur socialt arbete utförs i Sverige. Främst fann vi det anmärkningsvärt att utbildningen inte erbjöd någon obligatorisk kurs om sexualitet och att vi inte heller hade fått lärdom om hur vi i det sociala arbetet kan bemöta människor som har erfarenheter av att sälja sexuella tjänster. Sammantaget fick detta oss att fundera på hur socialt arbete med sexarbetare bedrivs världen över, för vems skull det görs, vilka insatser som ges och varför, vi blev också nyfikna på hur debatter och inställningar rörande sexarbete ser ut i dagsläget.

Våren 2014 pågick det en diskussion kring lagar och reglering av sexarbete, vilket debatterades vid flera tillfällen i media (se t.ex. Karlsson & Tasci, 2014; Östergren, 2014). Diskussionen föregicks av att Amnesty Internationals internationella sekretariat i London hade lagt fram ett förslag om att organisationens gemensamma hållning angående sexarbete skulle vara en avkriminalisering⁹ av både köp och försäljning av sexuella tjänster.¹⁰ Detta menade de skulle minska stigma och risker kopplade till sexarbete och underlätta arbetssätt och insatser riktade till sexarbetare. (Amnesty International, 2014) I februari 2014 hade EU-parlamentet dessutom röstat igenom en icke-bindande resolution som uppmanar medlemsländerna att anta den svenska/nordiska modellen vilken innebär att det inte är olagligt att sälja sexuella tjänster, men att köpa dem (Europaparlamentet, 2014). Den svenska/nordiska modellen är utformad för att straffa den köpande parten, då det ses som ett övergrepp att köpa en annans kropp. Utgångspunkten är att det är män som köper sex av kvinnor, förespråkare för lagen menar att detta är oacceptabelt sett utifrån ett jämställdhetsperspektiv, då det ses som ett exempel på mäns våld mot kvinnor (SOU 2010:49). Det finns kritiker som menar att denna typ av lagstiftning istället för att skydda sexarbetare, leder till en ökad otrygghet. Vidare menar de att lagen har förstärkt synen på sexarbetare som offer, vilket har ökat fördomarna både i samhället och bland professionella som i sitt yrke kommer i kontakt med människor som har erfarenhet av att sälja sexuella tjänster. (se t.ex; Dodillet & Östergren, 2011; Edlund & Jakobsson, 2014) I över en tredjedel av världens länder, däribland Uganda¹¹, är det dock olagligt att sälja sexuella tjänster (UNAIDS, 2010). I Uganda har exempelvis en talesman för polisen kommenterat lagen i media, han menar att lagstiftningen är svår att tillämpa i dess nuvarande utformning och han pekar på att det är svårt att bevisa att en person får sin inkomst från sexarbete. Han anser att lagen skall skärpas genom tillägg för att

---

⁹ Se begreppslista rubrik 9.1.

¹⁰ I skrivandets stund har Amnesty International ännu inte tagit något beslut i frågan (Se vidare www.amnesty.se).

¹¹ Den ugandiska lagen presenteras närmare under rubrik 2.1.3

komma till rätta med detta problem. (Natukunnda, 2013) Den inställning som polisens talesman ger uttryck för är att sexarbete är ett problem som skall bekämpas genom att straffa sexarbetare med böter och fängelse, inte genom att sociala insatser riktas mot gruppen. Lagstiftningen sätter därmed också en gräns för hur och om socialt arbete med sexarbetare kan och bör bedrivas, då det kan ses som en uppmaning till brott. (Kyaddondo 2007: Mugumya, 2007) Sammanfattningsvis kan det sägas att sexarbete är ett omdiskuterat samhällsfenomen och åsikterna kring hur detta skall bemötas går isär. Ett lands historia, kontext och normer påverkar hur vi betraktar människor som säljer sexuella tjänster, detta får konsekvenser för hur lagar som reglerar sexarbete utformas vilket i sin tur får konsekvenser för hur det sociala arbetet med sexarbetare bedrivs. (Dodillet, 2006; Holmström & Skilbrei, 2008)

Efter att vi hade tagit del av olika röster angående lagstiftning och socialt arbete med sexarbetare blev vi än mer nyfikna på RHU:s arbete med sexarbetare i Kampala, Uganda. Att RHU och Moonlight stars, lagen till trots, har ett samarbete som har bedrivits under många år tyckte vi var ytterst intressant. Samtliga författare ville därför fördjupa sin kunskap i hur detta specifika samarbete var utformat och hur det upplevdes av de inblandade parterna och vi reste således till Uganda för att utföra vår studie.

2.1 Uganda

Nedan följer en presentation av Uganda som land för att sätta ramarna för den kontext som vår undersökning genomfördes i. Detta för att skapa en förståelse av de levnadsförhållanden som människor lever under, samt vilket politiskt system och vilka socioekonomiska faktorer som det sociala arbetet i Uganda utgår ifrån och rättar sig efter.

2.1.1 Landfakta

Uganda ligger i Östafrika och gränsar mot Kenya, Demokratiska republiken Kongo, Rwanda, Sudan och Tanzania. I landet bor 36,9 miljoner människor, varav 1,6 miljoner bor i huvudstaden Kampala, där denna studie ägde rum. Ungefär 15 procent av befolkningen bor i städer medan övriga bor på landsbygden och jordbruk är den främsta inkomstkällan för befolkningen. (Nationalencyklopedin, 2014d) De officiella språken är engelska och swahili, men det finns även ett drygt fyrtiotal inhemska språk varav det största är Luganda. I Uganda finns lika många olika etniska grupper som det finns inhemska språk, den största gruppen är bantufolket som utgör cirka 65 procent av befolkningen. Det råder religionsfrihet i Uganda och kristendom är den dominerande religionen, cirka 85 procent av befolkning tillhör en kristen kyrka. Den näst största religionen är islam dit drygt 12 procent av befolkningen räknar sig, och resterande del av invånarna tillhör olika minoritetsreligioner eller ser sig som icke-religiösa. Medellivslängden är 55 år för kvinnor och 53 år för män, men ungefär hälften av befolkningen ryms inom åldersspannet 0-14 år. Landet är en republik, Yoweri Museveni är sedan 1986 president och han är både stats- och regeringschef samt överbefälhavare för den ugandiska försvarsmakten. (ibid.)

2.1.2 Historisk tillbakablick

Från slutet på 1800-talet fram till 1962 var Uganda koloniserat av Storbritannien. Storbritanniens erövring av Uganda medförde att landets ekonomi exploaterades och att dess naturtillgångar och arbetskraft utnyttjades. Att Uganda varit koloniserat innebär att Storbritannien har bidragit till genomgripande samhälleliga och sociala förändringar i landet. Storbritannien har således haft ett djupgående inflytande på allt från Ugandas demografiska struktur till utbildning och religion. (Hillbom & Green, 2010) Även om Uganda har varit självständigt sedan 1962 lever vi i en postkolonial värld där västerländskt¹² inflytande fortfarande har en stark ekonomisk, social och kulturell ställning och påverkan på de länder som tidigare varit koloniserade. (jmf. Wikström, 2009) Under 1960-talet hade Uganda en förhållandevis god ekonomisk situation vilken sedan försämrades. En bidragande faktor till den ekonomiska tillbakagången var att landet efter det att det blev självständigt från Storbritannien präglades av inbördeskrig, misstyre och en humanitärt mycket svår situation. Diktatorn Idi Amin styrde landet mellan 1971-1979 och han är ökad för den grymhet som han utsatte folket för. Vissa grupper av människor fördrevs under denna tidsperiod från Uganda och hundratusentals dödades av regimen. Även under den sittande presidentens regeringsperiod har inbördeskrig ägt rum där olika gerillagrupper varit inblandade. (Sida, 2014) Utöver de krig och konflikter som det ugandiska folket har utsatts för har landet även varit ett av de mest drabbade av HIV-epidemin, men är samtidigt ett av de länder som allra mest framgångsrikt har bekämpat den (WHO Africa, 2009).

2.1.3 Uganda idag

Idag är situationen i landet att anse som stabil, med undantag för att det stundvis förekommer oroligheter i de norra delarna av landet, och att länder som gränsar till Uganda i varierande utsträckning präglas av konflikter (Sida, 2014). Ekonomiska reformer har ägt rum och genomförs fortfarande, den ekonomiska situationen i landet är på uppgång, men trots detta är den socioekonomiska situationen på många sätt präglad av svårigheter och utmaningar (World bank, 2014). Uganda, liksom många andra länder i det närliggande området, är ett land där korrupktion är vanligt förekommande (Hillbom & Green, 2010). Fattigdomen i Uganda är utbredd, nära två tredjedelar av befolkningen lever på mindre än två US-dollar per dag och landets BNP per capita är 453 US dollar, detta kan jämföras med Sverige vars BNP per capita är 61098 US dollar (Nationalencyklopedin, 2014d; Nationalencyklopedin, 2014e). Landet mottager stora summor ekonomiskt bistånd från omvärlden, vilket utgör drygt 50 procent av regeringsbudgeten (WHO Africa, 2009). Västvärlden betraktar i mångt och mycket de bistånd som ges till fattigare och tidigare koloniserade länder som en form av avbetalning för den skuld som anses finnas sedan kolonialtiden. Kolonialismen och dess exploatering av andra länder ses idag som en grund för de

---

¹² Att använda sig av Västerlandet/väst är problematiskt då det kan bidra till att reproducera skillnader och uppdelningen av länder och människor (för vidare diskussion se Wikström, 2009). Vi är medvetna om detta, men använder begreppet för att peka på de skillnader av maktfördelning och ekonomisk ojämlikhet som finns mellan de länder som har varit koloniserades och de länder som indirekt eller direkt har medverkat i koloniseringen av dessa länder.

ojämlika levnadsförhållandena som råder i världen. (Nationalencyklopedin, 2014f).

Enligt World Health Organization, WHO, är hälso- och sjukvården i Uganda en av de mest bristfälliga i världen. WHO menar att det finns stora ojämlikheter gällande tillgång till sjukvård bland befolkningen, tillgängligheten påverkas av socioekonomisk status och bristerna är allra störst på landsbygden. Det faktum att befolkningen blir allt större gör dessutom att behovet av vård ökar. (WHO Africa, 2009) Den ugandiska staten har gjort satsningar på att utveckla och förbättra skolväsendet, dock finns det ännu brister i kvaliteten på undervisningen. Skolväsendet genomsyras i mångt och mycket fortfarande av den brittiska kolonialmaktens inflytande. De är även så att flickor/kvinnor i afrikanska länder söder om Sahara generellt inte i samma utsträckning studerar på en högre nivå i jämförelse med pojkar/män. (Nationalencyklopedin, 2014d; FN, 2013). Kvinnor befinner sig av flera olika skäl i en utsatt position i det ugandiska samhället, där en lägre utbildningsnivå är en bidragande faktor som påverkar livssituationen på flera sätt men framförallt ekonomiskt. Att det finns stora brister i hälso- och sjukvården drabbar också kvinnor i större utsträckning än män då det finns en otillräcklig tillgång på preventivmedel och en undermålig mödravård. Enligt ugandisk lag skall det råda jämlikhet mellan könen, men trots detta kvarstår stora utmaningar på området. (Twikirize et al., 2013). I Uganda råder en utbredd arbetslöshet, där det speciellt är den yngre generationen som är drabbad. Arbetslösheten är som störst i städerna och i Kampala framförallt, och omkring 60 procent av stadsmiljön består av slumområden och kåkstäder. (Ministry of lands, housing and urban development, 2013) Vår studie utfördes i stadsdelen Kawempe, i Kampala, där stora delar utgörs av just slumområden. Det är även där som Moonlight stars bor och arbetar, samt där de tillsammans med RHU utför fältarbete.

President Museveni har suttit på posten i drygt 28 och den nuvarande regeringen har en stark kontroll över makten. Landet har ett flerpartisystem och trots att motståndspartier existerar är deras inflytande obetydligt. (Nationalencyklopedin, 2014d). Uganda är medlem i Förenta Nationerna, FN, men landet har fått och får fortfarande kritik för att det inte efterföljer de mänskliga rättigheterna (Nationalencyklopedin, 2014d; Sida, 2014; www.un.org). Human Rights Watch, HRW¹³, uttrycker på sin hemsida en oro för att det i Uganda finns risk att yttrandefriheten, mötesfriheten och föreningsfriheten är hotad utifrån hur regeringen agerar. HRW lyfter bland annat fram att personer som arbetar mot korruption och för sexuella rättigheter har trakasserats av regeringen. (HRW, 2014)

Rättsväsendet i landet är präglad av ugandisk lagstiftning och sedvanerätt samt kvarlämningar av den tidigare koloniseringen (Nationalencyklopedin, 2014d). Då denna studie handlar om sexarbetare i Uganda finner vi det lämpligt att här presentera den lag som är aktuell i sammanhanget. I den ugandiska Penal code Act från 1950 i kapitel XIV återfinns de brott som anses omoraliska, i sektionerna 136-139 regleras de lagar som kriminaliserar koppleri- och bordellverksamhet samt försäljning av sexuella tjänster. Att sälja sexuella tjänster är således

---

¹³ Human Rights Watch är en internationell organisation som arbetar för mänskliga rättigheter. Organisationen är ekonomisk och politisk obunden (www.hrw.org).

straffbelagt i Uganda och kan ge upp till sju års fängelse. Under den sektion som kriminaliserar sexarbete återfinns inget förbud mot köp av sexuella tjänster, med reservation för att det kan falla under en annan brottsrubricering har vi förstått det som att det inte råder något sådant förbud. Kriminaliseringen förstärker sexarbetares utsatthet och gör dem till en svårnådd grupp vilket även leder till att deras rättigheter och tillgång till hälsotjänster ofta försummas (Kyaddondo 2007; Mugumya, 2007).

2.1.4 Socialt arbete i Uganda

Socialt arbete har en relativt lång tradition i Östafrika och i Uganda och sedan 1960-talet har socialarbetare utbildats vid Makereres universitet i Kampala. I likhet med den otillräckliga hälso-och sjukvården i Uganda, så finns det stora brister inom det sociala välfärdssystemet. Det sociala arbetet anses dock ha en viktig roll för att förbättra den ojämna socioekonomiska situationen och för att minska den utbredda fattigdomen i landet. Värt att nämna är att 70 procent av alla socialarbetare är anställda på NGO:s, non-governmental organizations, och att endast 15 procent arbetar inom statliga organisationer (Twikirize et al., 2013). Många av de frivilligorganisationer som bedriver socialt arbete i Uganda är dessutom internationella organisationer med rötter i länder som USA och Schweiz (se t.ex. www.redcross.se; www.savethechildren.org).

2.2 Reproductive Health Uganda (RHU)

Reproductive Health Uganda¹⁴ är medlemmar i International Planned Parenthood Federation (IPPF). IPPF är ett förbund med medlemsorganisationer från hela världen, som arbetar för att alla skall ha tillgång till tjänster och information kring sexuella och reproduktiva rättigheter och hälsa. (www.ippf.org) RHU är en ideell organisation, vilket innebär att den inte är statligt bunden och drivs utan kommersiella intressen. RHU finns representerat över hela Uganda och deras mål är ett ugandiskt samhälle där alla, oberoende av bakgrund, har tillgång till upplysning, vård och information på områdena sexuell och reproduktiv hälsa. RHU arbetar mot diskriminering samt för att människors val och sexuella orientering ska respekteras. För att uppnå detta fokuserar de särskilt på högriskgrupper och de mest marginaliserade i samhället i åldrarna 15-30 år. RHU erbjuder sina tjänster dels genom hälsokliniker och dels genom uppsökande verksamhet till speciellt utsatta områden. Detta fältarbete utförs av peer-utbildare, hälsoarbetare och av kommunala hälsoombud specialiserade på reproduktiv hälsa och sexuella rättigheter. RHU arbetar även med projekt som riktar sig till specifika målgrupper, detta görs med stöd av både nationella och internationella samarbetspartners. RHU är beroende av bidrag från omvärlden och har bland annat mottagit ekonomisk hjälp från svenska SIDA. (www.rhu.or.ug) De av författarna som gjorde sin verksamhetsförlagda utbildning på RHU noterade att de bidrag som RHU erhåller från framförallt internationella organisationer är villkorade, exempelvis skall de arbeta icke-diskriminerande och inkluderande för alla oavsett sexuell läggning trots att homosexualitet är kriminaliserat i landet. RHU använder sig dessutom av västerländska teorier, exempelvis systemteori, i det sociala arbetet.

---

¹⁴ RHU startades 1957 under namnet Family Planning Association of Uganda (förkortat FPAU), sedan 2007 går organisationen under namnet RHU.

2.2.1 Breaking the Ice, ett exempel på socialt arbete med sexarbetare på RHU

Vi har tidigare påpekat att sexarbetares rättigheter och tillgång till hälsotjänster ofta försummas, detta gör dem således till målgrupp för RHU:s arbete. RHU startade projektet Breaking the Ice 2007 då sexarbetare hade identifierades som en riskgrupp för spridningen av HIV och könssjukdomar, och prevalensen av dessa var hög inom denna grupp. För att komma till rätta med detta och för att bekämpa spridningen av HIV bland befolkningen i Uganda fick RHU, trots att sexarbete är kriminaliserat, tillstånd av regeringen att rikta specifika insatser till sexarbetare. (Kyaddondo 2007; Mugumya, 2007) Att minska smittspridningen i samhället ansågs således ha högre prioritet än att straffa sexarbetare. Namnet Breaking the Ice syftar på att bryta ny mark eftersom projektet, i motsats till tidigare insatser, inte hade som mål att få människor att sluta sälja sexuella tjänster. Kondomer och andra preventivmedel, dagen-efter-piller, möjlighet att testa sig för HIV och könssjukdomar tillhandahölls kostnadsfritt av RHU till de kvinnliga sexarbetarna. Projektet skulle dessutom medverka till att bryta tystnaden och skapa en dialog mellan polis, sexarbetare, hälsoarbetare och politiker och på så vis minska stigmat rörande sexarbete. (ibid.) RHU gav inom ramarna för Breaking the Ice-projektet även kvinnorna utbildningar som syftade till beteendeförändring, där fokus låg på att minska det riskbeteende som fanns hos de unga kvinnorna och som kunde relateras till sexarbetet. I detta inkluderades kunskap i kondom användning och hur de kan förhandla med kunder om att använda kondom. Dessutom erbjöd RHU kvinnorna ekonomisk rådgivning, datorkunskap och yrkesmässiga färdigheter. (ibid.)

En viktig del av Breaking the Ice bestod av peer-utbildning vilket innebar att 150 unga kvinnor med erfarenhet av att sälja sex organiserades och utbildades av RHU. Det var dessa kvinnor som under namnet Moonlight stars kom att bedriva det fältarbete vi nämnde i inledningen. (Kyaddondo 2007; Mugumya, 2007) I samband med projektet öppnade RHU Moonlight star clinic i Kawempe, där utbildad sjukvårdspersonal och kuratorer fanns tillgängliga. Kliniken är speciellt riktad till sexarbetare, men är också öppen för allmänheten.

Projektet Breaking the Ice avslutades 2009, idag kvarstår det samarbete mellan RHU och Moonlight stars som vi beskrev i inledningen. De Moonlight stars som idag är aktiva i det nuvarande samarbetet har också fått vidareutbildningar av RHU inom det aktuella området för att få ökad kunskap.

2.2.2 Ett exempel på Moonlight stars och RHU:s fältarbete

När vi befann oss i Kampala följde vi med Moonlight stars till en marknad för att se hur de utförde fältarbetet, detta görs som vi tidigare nämnt i stadsdelen Kawempe där kliniken är belägen. En gång per vecka bedriver de fältarbete i sitt community vid platser där människor samlas, de gör även hembesök till familjer. Innan Moonlight stars gick till marknaden samlades de som var aktiva peer-utbildare tillsammans med RHU:s medarbetare på kliniken i syfte att samtala och planera för dagens agenda. De beskrev att detta är något de alltid gör innan de utför fältarbete. Vidare berättade några av kvinnorna att fältarbetet ibland ställs in

på grund av brist på resurser i form bland annat av HIV-test¹⁵ och kondomer, när detta sker samlas ändå Moonlight stars och RHU till möte på kliniken. Vid det tillfället då vi närvarade, var det sex Moonlight stars som deltog samt en läkare och en kurator. Kuratorn och några av kvinnorna hade på sig t-shirts från RHU, medan några av kvinnorna hade sina privata kläder och läkaren bar en läkarrock. Inför detta tillfälle hade de efter överenskommelse lånat en lokal av communityledare, eftersom den låg närmre den plats där fältarbetet skulle äga rum än vad kliniken gjorde. Detta för att göra det enkelt och lättillgängligt för invånarna att testa sig och ta del av RHU:s tjänster. Vid lokalen placerade sig läkaren och kuratorn för att genomföra HIV-tester och rådgivning. Moonlight stars, vilka nu agerade som peer-utbildare, utförde sitt arbete på den närliggande marknaden. Där samtalade de med människor om preventivmedel och reproduktiv hälsa, hade kondomdemonstrationer, lämnade ut kondomer och uppmuntrade till att göra HIV-test i den lokal där läkaren befann sig. Vi noterade att det vid fältarbetet på marknaden endast var Moonlight stars som närvarade. Läkaren och kuratorn befann sig under hela tillfället vid samlingslokalen dit kvinnorna om så behövdes kunde hänvisa människor för ytterligare tjänster.

2.3 Koppling till socialt arbete

Vi påpekade ovan att vi under socionomutbildningens gång inte har haft någon obligatorisk kurs angående sexualitet. Inte heller har vi berört socialt arbete med sexarbetare vare sig nationellt eller internationellt, och vi saknade helt kunskaper om hur vi i vår framtida yrkesroll kan bemöta människor med erfarenheter av att sälja sexuella tjänster. Ett inslag i peer-utbildningen av Moonlight stars var de skadereducerande arbetsmetoderna. Skadereduktion är internationellt sett, ett vedertaget arbetssätt med människor som säljer sexuella tjänster, medan vi i Sverige i mindre utsträckning arbetar utifrån ett sådant perspektiv (Holmström & Skilbrei, 2008; Socialstyrelsen, 2011). I vår utbildning har skadereducerande arbetsmetoder främst presenterats inom ramarna för en valbar kurs om missbruk och beroende. Oavsett var i världen vi i framtiden kommer att vara yrkesverksamma är det fullt möjligt att vi som socialarbetare kommer att möta människor som har erfarenhet av att sälja sexuella tjänster. Vi menar att det för socialarbetare generellt är relevant att ha kännedom om hur socialt arbete kan bedrivas på olika sätt och utformas tillsammans med olika utsatta grupper, däribland sexarbetare. Att ha kunskap om hur människor som det sociala arbetet riktar sig till upplever dessa insatser, anser vi är viktigt för att ha möjlighet att bemöta dem på ett än mer respektfullt och icke dömande sätt.

---

¹⁵ Med HIV-test menas i detta sammanhang ett test-kit som används av läkare och där resultatet ges efter ca 15 minuter.

3. Tidigare forskning och kunskapsläge

Den forskning som finns rörande sexarbete är närmast oöverskådlig och väldigt omfattande. Vår ambition var att få en så god överblick som möjligt, samtidigt som vi främst, utifrån studiens syfte, frågeställningar och problemområde valde att fokusera på forskning som berör utbildning och insatser gentemot människor som säljer sexuella tjänster utifrån ett socialt arbetes perspektiv. Att fastställa kunskapsläget på det forskningsområde inom vilket undersökningen utförs är nödvändig för att hitta stöd och motsägelser i det egna resultatet. En genomgång av tidigare forskning bringar även klarhet i vilka kunskapsluckor som finns inom kunskapsområdet. (Bryman, 2011) Vi fann att den forskning vi tagit del av till stor del fokuserar på arbetsmetoder med sexarbetare som hade HIV-prevention som mål och vilka resultat dessa fått. Forskning som utgår från hur upplevelserna av det sociala arbete med sexarbetare av de som är involverade ser ut är däremot bristfällig, därför avser vår studie att bidra till att minska detta tomrum.

Vi valde att tematisera tidigare forskning i två huvudkategorier: (1) Forskning som berör sexarbetares situation och socialt arbete med utsatta grupper i Uganda och (2) Global forskning om arbetsätt och metoder med personer som säljer sexuella tjänster. Eftersom Uganda är den arena där vår forskning ägt rum, valde vi därav att samla den forskning som berör Uganda under egen rubrik. I den globala forskningen tar vi upp studier från en mängd olika länder, från Indien till Sverige, dessa är minst lika viktiga för vår studie. Syftet med vår uppsats är inte att göra en jämförande studie mellan olika kontexter, men då vi lever i en global värld och sexarbete är ett globalt fenomen finns det ändå en relevans i att använda sig av forskning från olika länder. Detta menar vi skapar en överblick och ger en bredare bild av aktuellt kunskapsläge. En notering vi gjorde gällande det internationella kunskapsläget var att den svenska kunskapsbildningen inom området främst tycks ha skett inom ramen för statliga utredningar och myndigheters kartläggningar, detta var något som stack ut i jämförelse med övrig internationell forskning (se vidare t.ex. BRÅ, 2011; Socialstyrelsen, 2008; Socialstyrelsen, 2011; SOU 2010:49). Givet studiens syfte var det dock inte relevant att redovisa för alla dessa studier här.

Vi använde oss av universitetsbibliotekets sökmotor GUNDA, Google Scholar, Swepub och Libris för att hitta relevant tidigare forskning för vårt ämnesområde.

Sökord: sexarbetare/sexworkers, skademinimering/harm-reduction, prostitution Sverige/Sweden, Afrika/Africa, Östafrika/East Africa, Uganda, socialt arbete/social work, peer-to-peer. Vi använde även kombinationer av dessa sökord.

3.1 Forskning som berör sexarbetares situation och socialt arbete med utsatta grupper i Uganda

Det tycks saknas studier som inriktar sig på socialt arbete som utförs i samarbete med sexarbetare i Uganda. Vi har därför valt ut den forskning som vi har funnit vara närliggande vårt forskningsområde. Forskningen som vi har tagit del av handlar om sexarbetares tillvaro, HIV-prevention och peer-utbildning. Mbonye et al. (2013) har i studien *It is like a tomato stall where someone can pick what he likes': structure and practices of female sex work in Kampala, Uganda*

intervjuat kvinnor i Kampala som har erfarenhet av sexarbete. Studiens syfte var att ta reda på hur dessa kvinnors livssituation ser ut gällande hälsostatus, risker de utsätts för, alkohol- och drogvanor, vart de utför sitt arbete och så vidare. Forskarna sökte kunskap gällande hur kontexten ser ut där dessa kvinnor arbetar. Detta gjordes för att synliggöra vilka strukturer som finns kring sexarbete i den specifika kontexten för att kunna utforma hjälpinsatser till denna utsatta grupp, med fokus på HIV-prevention. Studien visar att det vanligaste är att kvinnorna säljer sexuella tjänster på gatan och de konstaterar att detta är en riskabel miljö för kvinnorna. De utsätts för mer våld och kränkningar av kunder och poliser där än om de säljer sex i exempelvis ett hotell. Att sexarbete sker öppet på gatan menar de leder till ökad social stigmatisering av dessa individer. En slutsats författarna drar är att det är möjligt att göra tillvaron säkrare för sexarbetare genom att engagera aktörer i detta arbete, som polisen, bar-ägare, sexköpare och lokala ledare.

I studien *A life of fear: sex workers and the threat of HIV in Uganda* har Schoemaker och Twikirize (2012) forskat kring hur sexarbetare i Kampala förhåller sig till den fara som HIV utgör i förhållande till andra faror de möter i sitt yrkesliv. Författarna kommer fram till att sexarbetarna är medvetna om att de genom sitt arbete riskerar att drabbas av HIV, men att denna risk ofta överskuggas av andra faror så som att bli utsatta för hot, våld och våldtäkt. I studien lyfts fram att sexarbete för många av informanterna är det enda alternativet de har för att kunna försörja sig. Informanterna ser också fördelar med sexarbete, exempelvis behövs inget startkapital och det är mer välbetalt än många andra jobb. Författarna till studien menar att en avkriminalisering av sexarbete skulle kunna göra det till en säkrare verksamhet genom att sexarbetare på så sätt skulle ha tillgång till rättslig hjälp om man utsätts för brott. Det konstateras också att en lagändring är högst osannolik eftersom det skulle kunna ses som en uppmuntran till omoraliskt beteende, vilket sexarbete anses vara i Uganda.

Gysels, Pool och Nnalusiba (2002) har i studien *Women who sell sex in a Ugandan trading town: life histories, survival strategies and risk* intervjuat en grupp kvinnor i en stad i Uganda om deras liv som sexarbetare. Syftet med studien var att ta reda på varför de säljer sexuella tjänster och om de har varit framgångsrika ekonomiskt i sitt arbete eller ej. De ville även ta reda på hur detta har påverkat deras agerande gällande förhandling med kunder kring betalning samt säkerhetsåtgärder så som kondomanvändning. Gysels et al. menar att de kvinnor som är mer utsatta och som har sexarbete som enda inkomst befinner sig i sämre förhandlingsposition och löper större risk att utsätta sig för faror i form av oskyddat sex. Författarna konstaterar vidare att de kvinnor som vid sidan av sexarbetet har någon annan form av inkomst, att de exempelvis äger en bar, befinner sig i en mer gynnsam position och kan förhandla med de som köper sex gällande betalning och säkerhet. För att förbättra dessa kvinnors situation menar författarna att kvinnor behöver få samma rättigheter som män. Detta kan exempelvis ske i form av en jämställd arvs- och äganderätt, utbildning samt att normerna förändras kring vad som anses vara traditionellt kvinnoarbete. Att sexarbetare har tillgång till kondomer och ges möjlighet till gruppsamtal i syfte att stärkas, anser författarna förbättrar deras situation. Slutligen konstaterar författarna att interventioner gällande kondomanvändning även bör riktas till män som köper sex, då det ofta tycks vara de som vill ha sex utan kondom.

Mitchell, Nyakake och Oling (2007) presenterar i rapporten *How effective are street youth peer educators? Lessons learned from an HIV/AIDS prevention programme in urban Uganda* hur peer-till-peer utbildning har använts i ett projekt för gatubarn i Kampala. Författarna till rapporten menar att det fanns många fördelar med att använda peer-utbildare i denna typ av socialt arbete därför att det var enklare för dem att hitta dessa barn än vad det hade varit för en utomstående, de har gemensamma erfarenheter och kan som en följd av detta nå ut med budskapet. Författarna har tillfrågat peer-utbildarna hur de har upplevt att vara verksam som sådan och i rapporten beskrivs deras upplevelser av detta. De beskriver att genom att vara peer-utbildare har de fått ta ansvar, det har gett dem ökad status och som en följd av detta har deras självkänsla förbättrats. Peer-utbildarna beskriver att det har fått genomgå kurser i beteendeförändring vilket de menar har gjort det möjligt för dem att förändra sitt dåliga riskfyllda beteende och att det har lärt dem vad som är rätt och fel.

3.2 Global forskning om arbetssätt och metoder med personer som säljer sexuella tjänster

Internationell forskning om arbetssätt med personer som säljer sexuella tjänster lägger till stor del fokus på att utvärdera initiativ som utförs av frivilligorganisationer. Initiativen har ofta som mål att öka kondomanvändningen bland sexarbetare och på så vis minska HIV-spridningen och antalet könssjukdomar. (se t.ex. Ngugi et al., 1996; Socialstyrelsen, 2008) Vi har också tagit del av ett par studier som behandlar socialt arbete med sexarbetare inom ramen för statliga verksamheter (Edlund & Jacobsson, 2014; Socialstyrelsen, 2011). De studier som undersökt frivilligorganisationers arbetsmetoder visar att skademinimering är ett vedertaget arbetssätt där både professionella och peer-utbildare används för att nå ut till den aktuella målgruppen. En del studier beskriver också vilka effekter peer-utbildning har på de som engageras i dessa, det konstateras att peer-utbildning bidrar till en minskning av stigmatiseringen av sexarbetare och stärker dessa individer. (se t.ex. Cusick, 2006; Rekart, 2005; Rickard & Growney, 2001)

I *Interventioner mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål: en systematisk kartläggning med kompletterande intervjuer av svenska insatser* har Socialstyrelsen (2008) sammanställt en översikt av de arbetssätt och metoder som används världen över i arbetet med sexarbetare. En rad utvärderingar av olika projekt och initiativ inom detta område redovisas, resultatet av denna kartläggning visar att skadereducerande arbetsmetoder är det vanligaste arbetssättet med sexarbetare i Asien, Afrika och Nordamerika. Det arbete som utförs på fältet och består av exempelvis informations-spridning och kondomutdelning genomförs både av professionella och peer-utbildare. De insatser som görs har främst kvinnliga sexarbetare som målgrupp och det arbete som bedrivs med sexköpare finns det få utvärderingar och artiklar gjorda om. Skadereducerande arbete sker ofta i kombination med andra insatser som exempelvis yrkesutbildningar eller behandlande samtal. En kombination av insatser tycks enligt Socialstyrelsen ge positiva resultat.

I Indien i Sonagachi bedrivs ett projekt av personer som själva har erfarenhet av att sälja sex. Projektet är verksamt på individ-, grupp- och samhällsnivå. På samhällsnivå verkar de för att avstigmatisera sexarbete och för att det skall erkännas som ett yrke. På grupp-nivå arbetar de med informationsspridning och ökad kunskap med hjälp av peer-utbildning. På individnivå vill de förändra självbilden, respekten och självförtroendet hos de som säljer sex. Projektet har utvärderats flera gånger och från olika utgångspunkter. Sammantaget visar utvärderingarna att projektet bidragit till ökat självförtroende och en känsla av att ha kontroll över den egna situationen hos sexarbetare. (Socialstyrelsen, 2008)

I *Women's health and HIV: Experience from a sex workers' project in Calcutta* har Nath (2010) genom intervjuer undersökt hur kvinnor i Sonagachi-projektet börjat förhandla om säkrare sex. Hon menar att de förbättrat sina förhandlingsförmågor genom en process som startade med att deras självkänsla och självvärde ökade när de tränades till peer-utbildare. Något som skedde dels genom att deras kunskap ökade om HIV-prevention, och dels genom att de tilldelades en ökad status som social- och hälsoarbetare. I och med peer-utbildarnas gemensamma klädsel möttes de även med en nyvunnen respekt i samhället. Detta har sammantaget bidragit till möjligheten att identifiera sig som något mer utöver rollen som sexarbetare och ifrågasättande av gamla förutsättningar och synen på sig själv.

The Sonagachi project: a sustainable community intervention program (Jana et al., 2004) är en utvärdering av projektet utförd tolv år efter uppstarten. Grundaren dr. Jana är en av författarna till utvärderingen, och denne ville undersöka om projektet är överförbart på andra länders kontext. Jana et al. konstaterar att projektet utvecklades i takt med att initiativtagarna lyssnade på gruppens behov. De började då använda sig av kombinerade insatser såsom peer-till-peer utbildning, låneprogram och utbildningar. De menar att de genom att stärka sexarbetarna på områden inom både ekonomi, utbildning och politik har nått framgång med projektet, och menar att detta har bidragit till minskning av stigma och utökad politisk makt. Genom att utbilda sexarbetare om deras rättigheter stärktes även deras framtidstro. Jana et al. kommer fram till att projektet inte bara är genomförbart i den kontext som råder i Sonagachi, utan att liknande metoder är applicerbara över hela världen.

I *Reflections on Sonagachi: an empowerment-based HIV-preventive intervention for female sex workers in west Bengal, India* undersöker Newman (2003) varför projektet varit så framgångsrikt och långvarigt. Han drar slutsatsen att det mångt om mycket beror på att projektet dels är inriktat på empowerment och dels för att det bygger på att alla som är engagerade i projektet känner tillit för varandra och arbetar för att upprätthålla goda relationer sinsemellan. Detta har lett till att sexarbetarna blev en del av ett socialt sammanhang, vilket bidrog till att deltagarnas självvärde ökade. De började ta hand om sig själva, använda kondom och inte acceptera att HIV är en sexarbetares öde. Newman drar även slutsatsen att peer-till-peer verkade inspirerade och uppmuntrande även för de sexarbetare de nådde ut till, som inte var engagerade i projektet, då detta ingav dem känsla av att förändring är möjlig.

I *Health work, female sex workers & HIV/AIDS: Global and local dimensions of stigma & deviance as barriers to effective interventions* (Scambler & Paoli, 2008) undersöker författarna hur stigma och avvikelse kopplat till sexarbete inverkar på hälsoarbetet med kvinnliga sexarbetare i England, Thailand och Indien. Författarna menar att sociala strukturer som status, ålder, klass, kön, etnicitet och kast påverkar hälsoarbetets utformning. Samarbete med olika grupper såsom sexarbetare, sexköpare, hallickar, hälsoarbetare och politiker i olika sociala sammanhang poängteras, för att få ett långsiktigt resultat i arbetet. Författarnas slutsats är att det finns många bra initiativ tagna av frivillighetsorganisationer som är välfungerande och har goda resultat, men för att arbetet skall bli mer effektivt måste politiska initiativ tas på strukturell nivå för att minska stigmat kopplat till sexarbete.

Liknande slutsatser som Scambler och Paolis (2008) dras även i studierna *Focused peer-mediated educational programs among female sex workers to reduce STD-and HIV transmission in Kenya and Zimbabwe* (Ngugi et al., 1996) och *Sex-work harm reduction* (Rekart, 2005). Författarna pekar på hur lagstiftning mot sexarbete och stigma är starkt förknippade med varandra. Den förstnämnda studiens syfte (Nugugi et al., 1996) var att utvärdera vilken effekt peer-utbildning för och med högriskgrupper i samhället, såsom kvinnliga sexarbetare och sexköpare, har haft på spridningen av könssjukdomar och HIV i Kenya och Zimbabwe. I peer-utbildningen ingår informationsspridning och beteendeförändring som har lett till minskat riskbeteende vilket bland annat består i ett minskat antal sexpartners och en ökad kondomanvändning i bägge länderna. Troligtvis har detta även haft effekt på befolkningen i övrigt. Författarna drar slutsatsen att sexarbete i samhällen med arbetslöshet och lågavlönade arbeten kan vara ekonomiskt gynnsamt för kvinnor. De anser därför att initiativ som ensidigt fokuserar på att få människor att sluta sälja sexuella tjänster inte fungerar, utan att det är viktigt att arbeta skademinimerade och för att förbättra arbetsmiljön för sexarbetare. I studien lyfter de också fram att sexarbetarnas status ökar i och med att peer-utbildarna får likadana t-shirts som verkar igenkännande för allmänheten, vilket leder till att de inte enbart ses som sexarbetare utan även som hälsoarbetare. Enligt studien är det också viktigt med kontinuerlig vidareutbildning av peer-utbildarna för att de positiva effekterna skall kvarstå över tid. (ibid.) Rekart (2005) har i sin studie *Sex work harm reduction* undersökt vilka skador som är relaterade till sexarbete, för att kunna bemöta dem med förslag på skadereducerande strategier i syfte att förbättra sexarbetares livssituation. Han kommer fram till att exempelvis peer-utbildning leder till en minskning av könssjukdomar och HIV, ökad kunskap och säkrare sex. Han menar att kriminalisering av sexarbete är den största bidragande faktorn till diskriminering och stigmatisering av sexarbetare vilket kan leda till låg självkänsla, ökat riskbeteende och sämre tillgänglighet till hälsorelaterade tjänster. Genom att ge individer kunskap och information om sina rättigheter och genom att arbeta med beteendeförändring kan individers självkänsla och förmåga att förhandla om kondomanvändning öka. Rekart understryker även att empowerment, skadeprevention och en stöttande närmiljö är verktyg som avsevärt förbättrar sexarbetares livskvalitet.

Cusick (2006) undersöker i sin studie *Widening the harm reduction agenda: From drug use to sex work* liksom Rekart (2005) vilka skador som associeras med sexarbete och diskuterar sedan skadereducerande åtgärder och skadepreventiva metoder. Hon menar att ett skadereducerande arbetssätt inte enkom skall användas

för personer med missbruksproblematik utan att det med fördel kan användas som arbetsmetod med sexarbetare. Författaren kommer fram till att ett förbud mot sexuella tjänster och ett skademinimerade arbetssätt inte behöver utesluta varandra. De skador som kopplas till sexarbete, till exempel våld och hot om våld, förvärras dock i de kontexter där sexarbete är kriminaliserat. Studien slutsats är att en avkriminalisering av sexarbete skulle innebära att sexarbetares mänskliga och arbetsrättsliga rättigheter stärktes.

Rickard & Growney (2001) ville i studien *Occupational health and safety amongst sex workers: a pilot peer education resource*, som de utförde bland sexarbetare i London, undersöka hur peer-utbildning påverkade de inblandade parterna. Sexarbetare spelades in på band där de pratade om sina erfarenheter och delade med sig av den kunskap som de har tillägnat sig genom arbetet, inspelningarna fick sedan andra sexarbetare lyssna på. De informanter som upplevde att deras självkänsla förbättrades, till följd av den information som de fick ta del av, vittnade om att de kände en större självsäkerhet. Detta resulterade i att de kunde förhandla med och välja vilka klienter de erbjöd sina tjänster till. Författarna poängterar vikten av att tillvarata sexarbetares egna kunskaper och erfarenheter i arbetet med målgruppen, eftersom de kan identifiera sig med varandras upplevelser.

Forskningsrapporten *Prostitution i Norden* (Holmström & Skilbrei, 2008) har sammanställt hur lagstiftning, sociala insatser, attityder och förhållningssätt gentemot sexarbete ser ut i de nordiska länderna. Författarna beskriver att detta arbete utgår från två ideologier varav en är nolltolerans av sexarbete där målet är att ingen skall behöva sälja sexuella tjänster, eftersom detta ses som något kränkande och skadligt. Den andra ideologin bygger på ett skadereduktions- och rättighetsperspektiv, där målet är att stötta sexarbetare i den situation de befinner sig, samt att minska skador förknippade med sexarbete och se till att deras mänskliga rättigheter tillvaratas. De påpekar att lagstiftningen skiljer sig åt mellan länderna och att det finns ett förhållande mellan förbud som rör sexarbete och de sociala insatser som erbjuds. Alla länder i studien anser att sexarbete är ett socialt problem som skall hanteras med socialpolitiska insatser, men de bakomliggande ideologierna som styr hur insatserna utformas skiljer sig åt. I jämförelse med Sverige har Norge, Danmark och Finland ett mer skadereducerande arbetssätt. Detta kan sättas i relation till Rekarts (2005) resultat, som visar att skadereducerande arbete på sikt kan leda till att en vill genomföra andra förändringar i livet. Även om insatsens mål inte är att individen skall lämna sexarbetet kan detta var ett resultat av skadereducerande arbete då det leder till nya kunskaper och möjligheter i livet.

En annan horisont (Edlund & Jakobsson, 2014) är en svensk forskningsrapport som är baserad på intervjuer med personer som säljer eller tidigare har sålt sexuella tjänster. Lite speciellt för forskning på området är att studien är utförd av sexarbetarorganisationen Rose Alliance¹⁶ i samarbete med HIV-Sverige. Författarna presenterar hur behoven ser ut bland sexarbetare i Sverige rörande prevention av STI- och HIV-prevention, samt vilka faktorer som påverkar detta

---

¹⁶ Rose Alliance har funnits sedan 2009 och är riksorganisationen i Sverige för sex- och erotikarbetare. Organisationen riktar sig mot personer med erfarenhet av sexindustrin (Edlund & Jakobsson, 2014). Rose Alliance arbetar bland annat för att minska stigmat kring sexarbete och för att sexarbetares röster skall bli hörda (www.rosealliance.se).

arbete. Informanterna fick även svara på frågor kring deras upplevelse av sexarbete och den kontakt de har haft med professionella aktörer, däribland socialtjänsten. Rapporten visar att många av dessa sexarbetare upplever att det finns för lite kunskap bland professionella och att de har mötts av diskriminering och ifrågasättande. Informanterna uppger att de är mest nöjda med kontakten med frivilligorganisationer, följt av hälso- och sjukvården medan socialtjänsten är den kontakt de är minst nöjd med. Informanterna lämnade dock få kommentarer om varför de är missnöjda med just socialtjänsten, men generellt tycks de uppleva brister i bemötandet som de framställer som nedvärderande och fördomsfullt. Många upplever att när de kontaktar en myndighet ligger fokus på att få dem att sluta sälja sexuella tjänster även om det inte är anledningen till kontakten tagits från början. När Rose alliance tillsammans med HIV-Sverige i sin studie tillfrågade sexarbetare själva vad de vill ha för insatser efterfrågades bland annat ett mer säkerhetsinriktat, tillika skadereducerande, arbetssätt. De uppger dessutom att de helst vill få sådan information via internet eller sexarbetsorganisationer. Författarna till rapporten efterlyser förändringar i form av mer kunskap bland professionella, att ett mer icke-stigmatiserande språk används i sammanhanget, att sexarbetares rättigheter uppmärksammas samt att sexarbetare själva inkluderas i preventionsarbete.

Socialstyrelsen (2011) har tagit fram ett utbildningsmaterial med namnet *Sex mot ersättning: utbildningsmaterial om stöd och hjälp till vuxna*. Materialet är baserat på svensk och internationell forskning som finns inom ämnet och socialstyrelsen har även genomfört enskilda intervjuer och fokusgruppsintervjuer vilka bidrar med unika inslag till materialet. De informanter som har intervjuats, både socialarbetare, hälso- och sjukvårdspersonal och personer som själva har erfarenhet av att sälja sexuella tjänster, uppger att det finns tydliga kunskapsluckor bland de professionella. Att det råder brist på riktlinjer, arbetsmetoder och otillräcklighet i hur man skall bemöta sexarbetare bekräftas av personer som arbetar inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården. Både professionella och sexarbetare säger att det råder svårigheter för de yrkesverksamma i hur de skall ställa frågor kring sexarbete, men även kring sexualitet på en allmän nivå. Sexarbetarna beskriver även att de har blivit ifrågasatta, kränkta och diskriminerade i mötet med professionella. Vidare beskrivs att personer med erfarenheter av att sälja sexuella tjänster kan ha ett stort behov av hjälp och stöd av olika slag, och därför föreslår de en flerdimensionell hjälpinsats för dessa individer. Denna typ av insats skulle i sin tur underlättas genom samverkan mellan många olika instanser i samhället, exempelvis psykiatrin, sjukvården och Socialtjänsten. Socialstyrelsen konstaterar att socialtjänstens verksamhet skall med utgångspunkt i 1 kap 1§ i Socialtjänstlagen (SFS 2001:453) bygga på respekt för individens integritet och självbestämmanderätt. De konstaterar vidare att det i Sverige inte finns något lagligt hinder för att arbeta skadereducerande, och att det inte behöver stå i motsats till att arbeta för att människor skall sluta sälja sexuella tjänster.

Vägen ut (1998) skriven av Hedin och Månsson, handlar om hur händelseförloppet kan se ut då kvinnor som tidigare har sålt eller säljer sexuella tjänster helt har slutat med sexarbete, alternativt försöker att sluta sälja sex. Studien bygger på intervjuer med kvinnor som har erfarenhet av just detta. Hedin och Månsson kommer fram till att vägen ut ur sexarbete är en komplicerad

process som påverkas av många olika faktorer såsom uppväxtförhållanden, individuella förutsättningar samt externa aktörers agerande. Författarna beskriver i studien att deras informanter vittnar om något de benämner som en läroprocess, vilken sker mellan kvinnor som säljer sexuella tjänster. I denna läroprocess sker ett utbyte av erfarenheter, kunskaper och information gällande livet som sexarbetare. Hedin och Månsson menar att relationerna till andra kvinnor som befinner sig i samma situation kan vara en trygghet i ett liv som ofta kan innehålla stora svårigheter.

4. Teoretiska perspektiv

Teorier är ofta breda och omfattande vilket innebär att det är svårt att applicera dem i sin helhet. Således har vi valt att utgå ifrån begrepp eller delar av valda teorier. De teorier vi valde för att analysera vårt material var produktiv makt, teorin om erkännande och stigma. Dessa teorier relaterar till varandra då alla fokuserar på maktutövning och dess effekter, samtidigt skiljer de sig åt. För att kritiskt kunna analysera RHU och Moonlight stars samarbete blev det till exempel nödvändigt att använda produktiv makt, då erkännande och stigma inte var tillräckligt.

De begrepp och delar av teorier som vi använder oss av är utarbetade i en västerländsk kontext, vilket är värt att notera då vår studie är utförd i Uganda. Det har riktats kritik mot användandet av västerländska teorier för att skapa förståelse åt fenomenen i icke-västerländska kontexter. (Engdahl & Larsson, 2011) Trots detta menar vi att de teorier vi valde är tillämpbara för att skapa en djupare förståelse åt vår empiri, med utgångspunkt i studiens syfte och frågeställningar. Vi är medvetna om att detta är problematiskt, och vi inser att det får konsekvenser och ytterligare förstärker det tolkningsföreträde och maktposition vi besitter i egenskap av forskare och akademiker från västvärlden¹⁷. (jmf. Landström ref. Mattson, 2010) Vi anser dock att vår medvetenhet kring detta har bidragit till en försiktighet i appliceringen och tolkningen av materialet. Skälen till att vi valde att tolka vår empiri utifrån västerländska teorier var att dessa teorier utgör en del av den tolkningsram vi författare har tillgång till. Uppsatsen syfte var att vi ville lära av RHU och Moonlight stars samarbete, således föll det sig naturligt för oss att använda de teoretiska verktyg vi som socionomstudenter i Sverige innehar för att skapa förståelse och mening åt fenomen och situationer. RHU:s arbete utövas dessutom till stor del med utgångspunkt i olika västerländska teorier eftersom de som organisation, som tidigare nämnts, är beroende av bidrag från omvärlden vilket också har satt sin prägel på deras sociala arbete.

Nedan kommer vi att redogöra för de valda teoretiska begreppen och redogöra för hur vi ämnar använda och applicera dem på vår empiri.

4.1 Produktiv maktutövning

Foucault (1987) talar inte om makt som något en individ har utan som något en utövar. Makten kan enligt honom utövas i ett förtryckande syfte, men bör även ses som en produktiv kraft i samhället. Makt återfinns i alla interpersonella relationer, den finns mellan över- och underordnade sociala grupper såväl som inom dessa grupper (Foucault, 2002). Foucaulttolkaren Hörnqvist (2012) förklarar Foucaults begrepp *produktiv makt* med hjälp utav fyra centrala utgångspunkter: ”*Makten är organiserad runt normer*¹⁸, *effekterna uppnås oberoende av samtycke, makten är*

---

¹⁷ Vi för en djupare reflektion kring den maktassymmetri som rådde i vår studie under rubrikerna 5.8-5.9.

¹⁸ Normer kan ses som de handlingar och agerande som accepteras av ens sociala omgivning. Normer kan vara både av informell och formell karaktär och de förknippas med sociala värden. Genom att leva upp till de rådande normerna i en viss kontext tilldelas en ett högt socialt värde, medan om en person inte efterlever dessa normer ses denne som annorlunda. (Nationalencyklopedin, 2014g)

produktiv och makten underbygger och underkuvar på samma gång” (Hörnqvist, 2012:60-65). Den grupp individer som utsätts för produktivt maktutövande kommer genom upprepad inläring att korrigera sitt beteende efter samhällets rådande normer. De kommer dessutom att organisera sig genom att konstruera hierarkiska maktpositioner inom gruppen. Beteenden och sådant som vi ofta ser som en del av vår personlighet så som attityder, kroppsspråk, självförtroende, sociala färdigheter, klädstil och motivation är i själva verket högst påverkansbara. Påverkan sker oberoende av samtycke och individen kan under maktutövandets gång vara omedveten om sin egen förändringsprocess då det önskvärda beteendet produceras per automatik. (Hörnqvist, 2012) I vår empiri återfinns flera exempel på hur RHU utövar produktiv makt gentemot Moonlight stars för att korrigera deras beteende till ett mer socialt accepterbart sådant. Detta innebär inte att de eftersträvar att förändra kvinnornas personligheter utan endast de delar av beteendemönstret som enligt ovan är påverkansbara.

Vidare förklarar Hörnqvist (2012) att makten ur Foucaults perspektiv både är produktiv och destruktiv. Produktiv makt är just produktiv för att den utövas *med* istället för *mot* de individer som utsätts för den, och att den därför ofta betraktas som något positivt. Detta går att sätta i relation till repressiv makt¹⁹ som istället för att förändra beteendet syftar till att förhindra enskilda handlingar. Produktiv makt bör dock inte betraktas som entydigt positiv för individerna då det är en omfattande maktutövning. Den syftar till att totalt korrigera individens beteende till det enligt samhällets normer önskvärda. Det tillåts inte några som helst avvikelser ifrån normerna och på så vis formas individen till en medgörlig samhällsmedborgare. Makten utövas trots detta tillsammans med individerna eftersom den involverar dem, samtidigt som den tilltalar deras egna förhoppningar och önskningar. Individerna tillhandahålls kunskapsutveckling och erbjuds inkludering i den eftersträvansvärda sociala gemenskapen. Genom positiv uppmuntran kopplas det förändrade beteendet på så vis till tillfredställande av faktiska behov hos individen.

Den produktiva makten verkar underkuvande eftersom de mål den underlägsna parten finner sig sträva mot bygger på både mer eller mindre påtvingade omständigheter. Att den också bemäktigar innebär att den samtidigt utgår från människors genuina önskan efter förändring (Hörnqvist, 2012). Utifrån Hörnqvist tolkning av Foucault förstår vi det som att han menar att grundförutsättningen för att produktiv maktutövning ska fungera är att människan som sådan vill ingå i det sammanhang som verkar överlägset, alltså normaliteten. Detta fungerar enligt Hörnqvist (2012) eftersom att människor av rädsla för att uteslutas ur gemenskapen korregerar sitt beteende till att passa inom normens snäva ram.

Omgivningen reagerar på en individs beteende och tilldelar denne belöningar och bestraffningar beroende på om den håller sig inom de rådande normramarna. En bestraffning kan vara uttalad i form av att ett straff utdelas eller mer subtilt genom kränkningar och likgiltighet som riktas mot individen. (Foucault, 1987) Ett accepterat beteende belönas istället genom att bekräftelse och acceptans signaleras eller att förmåner ges till individen. Dessa makttekniker anser vi vara nära

---

¹⁹ Repressiv makt innebär att ett beteende eller ett fenomen förhindras, exempelvis genom att regleras av lagstiftning eller förbud (se vidare Hörnqvist, 2012). Vi förklarar dock inte detta begrepp vidare då detta inte motiveras av våra frågeställningar och syfte.

förknippade med teorin om erkännande, som vi återkommer till nedan. Både produktiv makt och teorin om erkännande utgår således från att individers beteende modifieras och normaliseras med hjälp av bestraffningar men framförallt genom belöningar. Detta leder till att individer kan uppleva det som att de själva har valt att förändras och på detta sätt engageras de i sin egen underkastelse som aktiva subjekt. (jmf. Heidegren, 2009; Hörnqvist, 2012)

Där makt finns återfinns också motstånd, de är beroende av varandra, de samverkar och motstånd hjälper till att minska klyftan mellan över- och underordnade. Hur motståndet ter sig beror på vilka resurser och förutsättningar den underordnade besitter. Motstånd kan alltså ses som den motmakt som den underordnade kan använda sig utav. (Hörnqvist, 2009)

4.2 Erkännande

Heidegren (2009) använder termen erkännande som ett fackuttryck som innebär ett uppmärksammande och ett värdesättande av en persons kompetens på ett eller flera specifika områden. Att erkänna en annan människa kan i en vidare definition betyda att en uppskattar och bekräftar det värde som en individ innehar. Det är den här definitionen av erkännande som vi åsyftar när vi använder oss av begreppet i den här uppsatsen. Avgörande för att en person ska kunna tillägna och vidmakthålla en egen identitet med en positiv självbild som grund är att individen blir erkänd på flera plan. Heidegren redogör i boken *Erkännande* för en rad filosofer och sociologer som på olika sätt har varit delaktiga i att utforma erkännande som teoretiskt verktyg. Här kommer vi inte att presentera alla de teoretiker som Heidegren tolkar och utgår från, utan endast redogöra för de begrepp och utgångspunkter som har varit relevanta för vår analys. Vi har här valt att mestadels utgå från Heidegrens bok och att inte gå till originalkällorna, således blir det här vår tolkning av Heidegrens tolkning.²⁰

Taylor (1994) är en teoretiker som har diskuterat i termer av erkännande. Vi förstår det som att han anser att erkännande är ett basalt mänskligt behov. Eftersom identiteten utvecklas i interaktion med andra, är som vi tidigare nämnt, erkännande nära förknippat med utvecklingen av en persons identitet. På en social nivå har vissa samhällsgrupper kommit att begära att de blir erkända utifrån deras specifika sätt att utforma sina liv. Enligt Taylor finns det två former av erkännande som en kan sträva efter att uppnå; *Politics of universalism* vilket innebär varje medborgares lika rättigheter och *Politics of difference* att alla människor har rätt att erkännas i den egna identiteten eller att en grupp kan få specifika rättigheter utifrån de likheter som finns bland gruppens medlemmar.

Voswinkel (ref. i Heidegren, 2009) pratar om erkännande, icke-erkännande och missaktning, det är också dessa begrepp vi har valt att använda oss av i vår uppsats. Eftersom vi har exempel i vår empiri på berättelser som kan tolkas utifrån alla dessa tre begrepp, upplever vi att de är viktiga verktyg för att teoretisera vårt material. Icke-erkännande ses, som vi tolkar det, som något passivt vilket innebär en att en person ignoreras och ses som betydelslös, vilket kan leda till att en person blir socialt osynlig. Missaktning tolkar vi utifrån

---

²⁰ Skälen till detta är flera, bland annat är att Voswinkels text om erkännande inte är översatta till svenska utan vi har endast hittat den på tyska, vilket är ett språk som ingen av oss behärskar. När det kommer till Taylor har vi dock använt oss av författarens egen text.

Heidgren (2009) och Voswinkel (ref. i Heidegren, 2009) som en aktiv handling varigenom en människas rättigheter förnekas eller en persons levnadssätt stigmatiseras, vilket kan innebära att en person ringaktas eller gravt underskattas. I ett erkännande återfinns både respekt, uppskattning och värdesättning/beundran²¹. Vi tolkar det som att människor genom respekt erhåller en värdighet vilken bygger på den likhet som innehas med andra personer i omvärlden. Uppskattning är mer kopplat till det som skiljer ut oss som individer eller till det som gör oss bättre än andra på ett specifikt område och genom den uppskattning som visas oss får vi prestige. Vår självbild består dels av hur vi ser oss själva och dels av hur vi uppfattas i andras ögon. Värdesättning är utifrån Heidegren (2009) en sorts uppskattning där värde sätts på en individs prestation i exempelvis dennes yrkesverksamhet, vad som värdesätts skiljer sig åt mellan kontexter och över tid. Voswinkel (ref. i Heidegren, 2009) sammankopplar erkännande till identitet, moral och makt och menar att det måste finnas en balans mellan och inom dessa tre referenser för erkännande. Vi valde att här lyfta fram moral som referens för erkännande då detta utifrån vårt syfte och våra frågeställningar kändes mest relevant, då vi skriver om sexarbetare som i vissa sammanhang och kontexter uppfattas som omoraliska (se t.ex. Dodillet, 2006). Moral kan förenas med erkännande och missaktning där dessa utgör påföljder till vårt agerande. När vi erkänns för vår goda moral bekräftas vi, medan om vi av vår omgivning uppfattas som att vi har en avsaknad av moral, alternativt en moral som avviker från de rådande normerna missaktas och förnekas som individ. (Heidegren, 2009) En sådan missaktning kan, som vi förstår Heidegrens tolkning av Voswinkel, leda till att en person antingen accepterar och förhåller sig till den rådande moralen parallellt med att denne behåller sin egna moral. Ett andra alternativ är att omgivningens moral förskjuts till fördel för den egna.

Heidegren (2009) diskuterar erkännande på tre olika nivåer; mikro-, meso- och makronivå. Att erkänna någon innebär alltså att en person bekräftas i något hänseende. Den nivå som var relevant för tolkningen av vår empiri var framförallt mesonivå, men till viss del kommer vi även beröra erkännande på makronivå.

På mesonivå handlar erkännande och missaktning om kvaliteten i den sociala interaktionen mellan människor och är, till skillnad från mikronivån, något som pågår över tid. Som vi tolkar Heidegren (2009) är det centrala på mesonivån att det handlar om erkännande och missaktning i interpersonella relationer och hur dessa utvecklas. Frekvent förekommande handlingar av erkännande eller missaktning kan bidra till att fördjupa eller försämra relationen. Enligt Heidegren är det på mesonivå som de flesta upplevelser av erkännande och missaktning görs, det kan handla om relationer mellan allt från familjemedlemmar, arbetskamrater, personer boende i samma område till människor som en träffar av en ren tillfällighet. Heidegren (2009) refererar här till Honneth som menar att tecken på upplevelser av missaktning är emotioner såsom skam, ilska eller en känsla av att vara orättvist behandlad. Enligt Honneth kännetecknas en relation där en individ blir erkänd av känslor, muntlig

---

²¹ Voswinkel skiljer på värdesättning och beundran. Vi har valt att endast fokusera på värdesättning då vi anser att det skapar en djupare förståelse av vårt material medan vi ansåg att beundran i Voswinkels mening inte gör det. (Se vidare Heidegren, 2009 för en utförligare förklaring av detta begrepp)

kommunikation, kroppsspråk och beteende i en positiv bemärkelse. Detta kan handla om nära kärleksrelationer likväl som att bli be bemött och behandlad med respekt av en obekant person. I den här uppsatsen använder vi erkännande och missaktning på mesonivå för att tolka våra informanternas upplevelser av hur de blir bemötta och betraktade. Att analysera bemötandet av kvinnorna på mesonivå och hur samarbetet med RHU har förändrat hur grannar och andra människor i närområde där kvinnorna bor och arbetar behandlar dem, anser vi kan vara mycket givande. Som vi förstår Honneth (ref. i Heidegren, 2009) behandlar erkännande på makronivå de samhälleliga erkännandeordningarna. Prestationsprincipen innebär att en person bedöms utifrån prestation för sitt bidrag till samhällets arbetsfördelning, utifrån detta får denne social uppskattning.

4.3 Stigma

Begreppet stigma beskrivs av Goffman (2011) som en benämning på en egenskap hos en person som i ett specifikt sammanhang inte är önskvärd, den är djupt misskrediterande. Att misskreditera någon tolkar vi i denna uppsats som att nedvärdera och svartmåla någon. Goffman menar att alla människor mer eller mindre omedvetet kategoriserar personer de möter som ”normala” och ”avvikande”, beroende på de normer som råder i samhället. ”De normala” kallar Goffman de personer vilka anses befinna sig inom dessa normer medan ”de avvikande” inte anses göra det. Under en livstid befinner sig de flesta människor i båda dessa kategorier som normala och avvikande. Goffman använder sig av termen stämpling och menar att de personer vilka stämplas som avvikande drabbas av stigma, eller stigmatisering. Dessa personer ses då som ofullständiga, annorlunda och de stängs ute ur en gemenskap som de annars skulle fått vara en del av. Att på detta vis bli socialt exkluderad skulle innebära att tillgången till både sociala rättigheter och materiella resurser avsevärt minskas för dessa personer (jmf. Sahlin & Machado, 2008).

Goffman (2011) beskriver tre olika former av stigma, de två typer av stigma som är relevanta för vår uppsats är de som kallas *synliga stigmat* samt *olika fläckar på den personliga karaktären*²². Synliga stigmat menar Goffman är missbildningar av olika slag. Vi väljer att vidga begreppet synliga stigmat till yttre synliga attribut, så som klädsel, vilka uppfattas som opassande, stötande eller utmanande. Den sistnämnda typen av stigma kopplas till personers egenskaper och beteende vilka upplevs av de ”normala” som oärliga, opassande och omoraliska. Exempel på detta kan vara att personen i fråga har en viss sexuell läggning eller begår kriminella handlingar. Att föra ett resonemang kring stigma kopplat till vår empiri känns relevant då flera av våra informanter beskriver situationer där de upplever sig ha blivit sedda och behandlade som personer vilka är mindre värda än andra. Stigmatisering leder ofta till att den drabbade personen upplever skamkänslor, minskat självförtroende samt en upplevelse av lägre status (Scheff & Starrin, 2010). Vi anser att det relevant för oss att analysera hur samarbetet mellan RHU och Moonlight stars påverkar det existerande stigmat kring sexarbetare i Kawempe, om det har bidragit till att det har minskat eller ej och i så fall hur. Stigmatisering är ofta sammankopplat med diskriminering som tar sig olika uttryck, det innebär exempelvis att den stämplade personen kallas nedsättande

---

²² Det tredje stigmat är *'tribala' stigmat*. (Se vidare Goffman 2011)

namn (Goffman, 2011). Att diskrimineras kan i sin tur leda till minskade chanser att uppnå den livskvalité som den utsatta individen eftersträvar. En grund till diskriminering är när ”de normala” stämplar personer som har ett stigma som ”avvikande” och ser dessa som mindre värda och/eller representanter för något farligt.

Värt att notera är att en egenskap som i ett specifikt sammanhang ses som ett stigma, inte behöver vara detsamma i ett annat. Det är den aktuella kontexten och de existerande relationerna som avgör vad som anses vara ett stigma. (Goffman, 2011) Vidare beskriver Goffman att det är viktigt att skilja på om personen som anses ha ett stigma, har ett stigma som är oundvikligt för människor runt omkring att känna till eller inte. Då stigmat är uppenbart sägs personen i fråga vara misskrediterad, om det inte är fallet sägs personen vara misskreditabel. Hur en persons livsmöjligheter och hur dennes förutsättningar ser ut att kommunicera samt integreras med människor runt omkring påverkas av hur uppenbart stigmat är, det vill säga om personen är misskrediterad eller misskreditabel. En misskreditabel person kan ibland påverka omfattningen av stigmatiseringen genom att besluta huruvida han eller hon väljer att tala om och visa stigmat eller inte.

5. Metod

I detta kapitel kommer vi att redovisa för de val och överväganden som vi har gjort vid genomförandet av vår uppsats, samt hur det praktiska arbetet har utförts. Genom detta önskar vi kunna redogöra för vår forskningsprocess för att på så sätt skapa en transparens i arbetet.

5.1 Metodval

Vi har låtit studiens syfte och frågeställningar vara styrande för vårt metodval. För att uppnå studiens syfte ville vi ta reda på hur socialarbetarna på RHU och Moonlight stars upplevde samarbetet som bedrivs dem emellan. Eftersom vi i vår studie var ute efter de enskilda personernas upplevelser och tolkningar av deras verklighet lämpade sig kvalitativ metod bäst (jmf. Bryman, 2011; Denscombe, 2009). Vidare beskriver Bryman (2011) att kvalitativ forskning ofta ser till de processer och förändringar som sker över tid, vilket kändes väldigt aktuellt för vår studie då vi undersöker ett samarbete mellan människor som har pågått över en längre tid. Intervjuer är enligt Kvale och Brinkmann (2009) ett lämpligt tillvägagångssätt när en undersökning syftar till att få kunskap om människors upplevelser av ett specifikt ämne eller fenomen, vilket var en av våra ambitioner med den här uppsatsen. Vi valde att genomföra semi-strukturerade intervjuer eftersom det enligt Bryman (2011) är passande för studier som har ett specifikt syfte, men där forskaren ändå vill hålla sig flexibel i intervjuprocessen. Detta gav oss möjligheten att få öppna och beskrivande svar från våra informanter, samtidigt som vi ville få svar som möjliggjorde en välstrukturerad teoretisk analys av empirin (jmf. Kvale & Brinkmann, 2009).

5.2 Intervjuförberedelser

Enligt Bryman (2011) är det bra att lära känna miljön där informanterna utför de aktiviteter som undersökningen berör. Fördelarna med ett sådant tillvägagångssätt hjälpte oss skapa gynnsammare förhållanden för tolkning och förståelse av informanternas berättelser. Detta var ännu viktigare för oss då undersökningen genomfördes i Kampala, en kontext som på många sätt skiljer sig åt från den svenska.²³ Kvale och Brinkmann (2009) lyfter fram vikten av att en som forskare har en medvetenhet kring de normer som existerar i det specifika sammanhanget där undersökningen utförs, samt hur dessa kunde påverka samspelet mellan oss och våra informanter.

En av oss författare besökte Kampala för första gången i samband med materialinsamlingen till denna uppsats. Detta innebar att vi påbörjade arbetet med studien med varierande kännedom om den aktuella omgivningen, därför besökte vi gemensamt den plats där intervjuerna sedan skulle äga rum. Detta för att den av oss som inte hade besökt Kampala tidigare och inte varit i kontakt med den aktuella organisationen skulle få en möjlighet att bekanta sig med miljön. Det var även viktigt att de två av oss som gjorde sin verksamhetsförlagda utbildning i Kampala fick en möjlighet att besöka de nämnda platserna och informanterna i

---

²³ Se vidare rubrikerna 2.1.1-2.1.4.

rollen som forskare, för att undvika att de skulle uppfatta intervjuerna som en form av utvärdering av RHU:s arbete. Vi deltog dessutom vid ett tillfälle då RHU och Moonlight stars tillsammans genomförde fältarbete i Kawempe. Bryman (2011) rekommenderar forskare att skriva ned sina observationer och de intryck och reflektioner en har kring dessa så fort en får möjlighet, vilket vi gjorde. En sammanställning av dessa fältanteckningar presenterades i inledningskapitlet, då vi ansåg att det var givande för läsaren och dennes förståelse att på så sätt få en inblick i den kontext där informanterna arbetade och levde.

Vi utformade sedan två intervjuguider, en som var riktad till socialarbetarna på RHU och en som var riktad till Moonlight stars. Dessa två påminde till stor del om varandra men det var nödvändigt att omformulera frågorna något så att de var lämpligt ställda till den aktuella målgruppen²⁴. De inledande frågorna bestod av övergripande frågor om RHU och Moonlight stars, mittsektionen var mer inriktad på peer-till-peer utbildning och personernas upplevelser av samarbetet. Den sista avdelningen frågor behandlade informantens tankar om åsikter och attityder gällande sexarbete, både på individuell och generell nivå. Intervjuguiderna innehöll liksom Bryman (2011) rekommenderar ett antal teman med tillhörande frågor som inte behövde ställas i den exakta ordning de var skrivna. Den person som intervjuade hade även möjlighet att omformulera eller lägga till frågor, detta för att skapa en flexibilitet i intervjumomentet.

5.3 Urval och begränsningar

Vi genomförde totalt 11 enskilda intervjuer, varav fem med socialarbetare på RHU och resterande sex med Moonlight stars som är engagerade i samarbetet med RHU. Antalet intervjuer per informantgrupp bestämdes utifrån att vi ville ha en någorlunda jämvikt mellan Moonlight stars och socialarbetare. Ändamålet med kvalitativa intervjuer är att skapa en djupare förståelse åt den insamlade empirin (Holme & Solvang, 1997), vilket vi försökte uppnå genom att utforma två kriterier för de som medverkade. Det första kriteriet var att alla informanter skulle ha erfarenhet av samarbetet dem emellan. Vårt andra kriterium var att det skulle finnas en variation kring hur pass involverade informanterna varit i samarbetet, gällande vilken nivå de engagerade sig på och hur lång tid de hade varit delaktiga. Ett bekvämlighetsurval innebär att en studie innefattar de personer som har möjlighet och vilja att ställa upp på intervjuerna. (Bryman, 2011) Ett strategiskt urval betyder att informanterna har de kunskaper eller erfarenheter som är nödvändiga för att syftet med studien skall uppnås (Holme & Solvang, 1997). Vi har i vår studie kombinerat dessa två urvalsmetoder.

Tre av de socialarbetarna som deltog i studien hade varit med sedan uppstarten av projektet 2007, en hade tillkommit 2009 och en socialarbetare hade varit involverad i samarbetet i tre års tid. Övrig personal på RHU var inte aktuell för vårt urval, då de antingen inte varit involverade i samarbetet i samma utsträckning eller tillhörde RHU:s sjukvårdspersonal. Vi noterade att alla de socialarbetare som vi intervjuade var män, men valde att inte göra någon djupare analys av om det

---

²⁴ Se bilagor under rubrik 9.2 och rubrik 9.3

hade påverkat samarbetet mellan RHU och Moonlight stars, då detta föll utanför studiens syfte. När det gäller urvalet av kvinnorna i Moonlight stars var det en av socialarbetarna på RHU som frågade kvinnorna vilka som ville delta i studien. Alternativet hade varit att vi själva hade uppsökt kvinnorna för att hitta några som ville medverka i vår studie. Den begränsade tid vi var i Uganda gjorde dock att en av de socialarbetare som hade kontakt med Moonlight stars tillfrågade dem istället, detta då han hade möjligheten att ställa frågan till ett större antal kvinnor. Även om vi på så sätt inte kunde kontrollera vilka Moonlight stars som tillfrågades, hade vi informerat socialarbetaren om de kriterier som vi hade rörande urvalet. Vår uppfattning är att informanterna uppfyllde kraven, det är dock möjligt att RHU kan ha valt ut de Moonlight stars som de fann lämpliga.

5.4 Intervjuerna

Det var viktigt för oss att förutsättningarna för intervjuerna var så lika som möjligt och därför valde vi att genomgående endast ha en intervjuare per intervjutillfälle. På så sätt ökade förhoppningsvis chansen att kunna upprätta en förtroendefull och bekväm relation med informanten. (jmf. Bryman, 2011) Vi valde även detta tillvägagångssätt eftersom vi fann det opassande att de två författare som hade gjort sin verksamhetsförlagda utbildning på RHU skulle intervjua de personer de arbetat tillsammans med, då vi inte vill riskera att den relationen skulle påverka utfallet. En ytterligare anledning till att vi genomförde intervjuerna en och en var att vi vid tre intervjutillfällen använde oss av tolk och dessutom vi ville vi inte, med tanke på frågornas karaktär, att informanten skulle känna sig än mer utsatt. Intervjuerna varierade i längd och varade mellan 20-50 minuter. Att intervjuer skiljer sig åt i längd är inget ovanligt enligt Bryman (2011) och en kortare intervju behöver inte tvunget vara en sämre intervju. Människor pratar helt enkelt olika mycket och vi ansåg att vi fick ut det material vi behövde av intervjuerna. Samtliga socialarbetare och Moonlight stars intervjuades i RHU:s lokaler, eftersom det gav oss en förhållandevis god möjlighet att tala ostört med informanterna. Detta var en även en fördel eftersom det var en välbekant miljö för informanterna. Bryman (2011) påpekar vikten av att intervjuerna genomförs i en stillsam och avskild miljö. Nackdelen med den plats vi valde var att många människor besökte RHU för att ta del av de tjänster som erbjöds. Då kontoret inte var välisolerat stördes ibland både intervjuerna och inspelningarna av de aktiviteter som pågick utanför. Vi förde ett resonemang inför intervjuerna om huruvida det fanns en annan plats som hade kunnat vara mer lämplig. Ett alternativ vi diskuterade var bland annat hemma hos informanterna, detta var inte aktuellt då vissa av Moonlight stars familjer inte hade kännedom om att de har sålt eller säljer sexuella tjänster och intervjuerna berörde detta ämne.

Samtliga informanter tillfrågades om de godkände att vi spelade in intervjuerna, vilket de gjorde. Vi hade på förhand kontrollerat att ljudinspelningsfunktionen på våra mobiltelefoner fungerade tillfredsställande. Fördelen med att vi spelade in intervjuerna var flera; detta gav oss möjlighet att återge informanternas berättelser med deras egna ord, genom att slippa anteckna riskerade vi inte heller att missa viktiga delar av det som sades. (jmf. Bryman, 2011) Som vi tidigare nämnde skedde tre av intervjuerna med Moonlight stars med hjälp av en tolk. Kvale och Brinkmann (2009) pekar på nyttan av att använda en utomstående person som tolk, då denna kan ha lättare att förhålla sig neutral och inte har någon egen

agenda i intervjun. Således valde vi att, istället för att använda oss av en person på RHU som översättare, anlita en person som inte hade någon koppling till organisationen och som hade erfarenhet av att tolka samtal. Då åtta av våra intervjuer genomfördes på engelska och tre med hjälp av tolken är det dessutom viktigt att beakta de språkskillnader som kan gälla mellan olika kontexter. Det som för oss som forskare betydde en sak, kan för någon av våra informanter ha haft en helt annan innebörd. Dessutom tillkommer det faktum att vare sig vi eller våra informanter har engelska som modersmål och engelska ord har ibland olika betydelser i en europeisk och afrikansk kontext. Vid användandet av tolk blir dessa effekter förstärkta då denne blir ytterligare en mellanhand i intervjusituationen. (jmf. Kvale & Brinkmann, 2009) Vi försökte att minska risken för detta genom att bland annat ställa frågor som; Har jag förstått dig rätt? Hur menar du nu? Vi valde att inte översätta intervjuerna till svenska för att vi inte ville riskera att översätta på ett felaktigt sätt, vi ville att informanternas egna ord skulle få vara talande i vår uppsats. Det är möjligt att vi hade kunnat fördjupa informanternas svar ytterligare om vi hade haft mer vana i att utföra intervjuer (jmf. Bryman, 2011). Vi hade exempelvis kunnat genomföra testintervjuer alternativt kompletterande intervjuer för att kompensera för detta, då vi var i Uganda under en begränsad tidsperiod var detta dock inte möjligt.

5.5 Analysmetod

Tolkning och analys av data var för oss inte ett enskilt och slutgiltigt moment, snarare var det en process som skedde samtidigt med insamlingen av materialet. Transkribering är en tidskrävande aktivitet så vi valde att skriva ut våra intervjuer fortlöpande. (jmf. Bryman, 2011) Detta tillvägagångssätt gjorde dessutom att vi blev uppmärksamma på svar som vi insåg var betydelsefulla för att besvara våra frågeställningar och det fanns då möjlighet att utveckla och gå djupare in på detta i de kommande intervjuerna. De teoretiska perspektiv vi valde för att skapa förståelse åt vår empiri var delvis givna redan då vi formulerade vårt syfte och har delvis vuxit fram i takt med insamlingen av data. Vi har således använt oss av ett abduktivt förhållningssätt som innebär att vi har pendlat mellan teori och empiri och att vår förståelse och tolkning av materialet har vuxit fram stegvis. (jmf. Ekström, 1997)

I verbal kommunikation är det vanligt förekommande att människor gentager sig och använder utfyllnadsord (Bryman, 2011). För att materialet skulle bli så lättläsligt och strukturerat som möjligt valde vi vid transkriberingen av intervjuerna att utesluta upprepningar och utfyllnadsord där vi ansåg att dessa inte tillförde någonting till det som informanten uttryckte. Enligt Brymans (2011) rekommendationer transkriberades intervjuerna därutöver ordagrant och markeringar gjordes då informanternas svar var ohörbara.

För att lära känna vår insamlade empiri läste vi i genom materialet upprepade gånger tills vi alla tre kände oss väl insatta i informanternas svar. Under vår läsning gick vi igenom materialet och identifierade vi huvudteman och subteman som var genomgående i alla våra intervjuer, dessa utgjordes av repetitioner, samt likheter och skillnader i informanternas svar. (jmf. Bryman, 2011) Därför bestämde vi oss för att göra en tematisk analys, för att skapa struktur åt vårt material och för att underlätta vårt fortsatta analysarbete skapade vi sedan ett framework för varje huvudtema med

tillhörande subteman. Ett exempel på ett huvudtema var *Att leva som sexarbetare i Kawempe, Kampala*, under detta tema identifierade fyra subteman till exempel *Att som sexarbetare utsättas för faror och våld*. Ett framework kan enligt Bryman (2011) liknas vid en tabell där varje subtema utgörs av dess celler, i dessa celler lät vi citat från informanterna exemplifiera temat. När vi hade utfört detta hade vi skapat oss en samlad bild av det som våra informanter förmedlade till oss, deras erfarenheter visade sig vara av både individuell och kollektiv karaktär. I vår resultatredovisning valde vi att plocka ut de citat som var representativa för informanternas upplevelser i förhållande till de teman vi identifierat.

5.6 Studiens kvalitetsaspekter

Begreppen validitet och reliabilitet är vedertagna inom den kvantitativa delen av forskningen, det har dock förts diskussioner huruvida dessa begrepp är applicerbara även inom kvalitativa undersökningar (se Bryman, 2011). Vi menar att det ändå finns en relevans i att kommentera validiteten i vår studie, då en studies validitet avgör om den studerar det den har sagt att den skall studera (Kvale & Brinkmann, 2009). Vår studie syftade till att undersöka hur socialt arbete riktat till sexarbetare och som bedrivs i samarbete med sexarbetare utformades i Kampala mellan RHU och Moonlight stars, och hur det upplevdes av de som var involverade. Därför redogjorde vi för hur deras arbete var utformat, samt lät sexarbetare och socialarbetare som har erfarenhet av samarbetet genom intervjuer få komma till tals om sina upplevelser rörande detta. Vi har dessutom redovisat noggrant och systematiskt för alla val, steg och slutsatser vi har dragit i vår uppsats vilket vi anser har bidragit till en ökad validitet (jmf. Kvale & Brinkmann, 2009).

Vi tror inte att det finns en absolut sanning, utan vi tror att det finns flera möjliga förklaringar till den sociala verkligheten, därför använde vi också begreppen: trovärdighet, överförbarhet och pålitlighet. Dessa är speciellt utformade för att värdera kvalitativ forskning genom att visa på dess tillförlitlighet (Denscombe, 2009). Det finns mer eller mindre giltiga förklaringar till sociala fenomen. Trovärdighet innebär att den tolkning som en forskare gör av sitt material anses vara tillförlitlig för de personer som tar del av studien (Bryman, 2011). För att öka trovärdigheten i vårt material försökte vi under våra intervjuers gång fråga våra informanter om vi hade tolkat dem korrekt. Det var även viktigt för oss att förstå våra informanter utifrån den kontexten som de bodde och arbetade i för att öka vår studies trovärdighet, vilket vi således eftersträvade.

I kvalitativa studier ligger fokus på det som är unikt i kontexten och på att förstå innebörden av sociala sammanhang. Genom att som forskare tillhandahålla en så detaljrik framställning som möjligt, ges andra personer chansen att värdera om resultaten kan utvidgas och appliceras på andra situationer och tillstånd, detta benämns överförbarhet. (Bryman, 2011) Vi har försökt att uppnå detta genom att göra observationer av miljön samt intervjuer med både Moonlight stars och socialarbetare för att kunna återge en så fyllig bild av sammanhanget som möjligt. För att en studie skall uppnå pålitlighet skall det finnas en komplett och uttömmande beskrivning av hur forskningsprocessen har gått till. Det anses fördelaktigt om kollegor under arbetets gång kan ta del av detta material och komma med återkoppling angående vilken kvalitet forskarnas tillvägagångssätt

har. (Bryman, 2011) För att öka studiens pålitlighet har vi varit noggranna med att redogöra exakt för hur vi har genomfört studiens alla delar och hur vi har valt att använda oss av begrepp. Inom ramarna för en kandidatuppsats finns det dock inte utrymme för oss att få återkoppling av andra medstudenter och lärare.

5.7 Förförståelse

I vår uppsats strävade vi efter att nå en djupare förståelse av informanternas upplevelser och känslor kring samarbetet dem emellan. Hermeneutiken är ett samhällsvetenskapligt tolkningsperspektiv som syftar till att förstå just människors upplevelser. Den egna förförståelsen är central och ses som en tillgång då det är utifrån den vi som människor kan förstå andra människors upplevelser. (Thurén, 2007) Vi tror i enlighet med detta att det inte går att förhålla sig helt objektiv när en tolkar och försöker förstå andra människor, utan menar att personliga värderingar och erfarenheter får betydelse för ens tolkning. Det finns med andra ord inte en sann tolkning, utan olika förståelser av verkligheten som kan vara mer eller mindre riktiga. Sett utifrån ett sådant perspektiv var det av största vikt för oss som forskare att vara medvetna de egna förförståelserna och värderingarna. (jmf. Thurén, 2007) Innan vi mötte informanterna för första gången skrev vi därför ned vår individuella förförståelse gällande sexarbetare, och diskuterade sedan dem gemensamt. På så sätt kunde vi medvetengöra stereotypa föreställningar och osäkerheter som vi bar på för att det inte skulle påverka mötet med informanterna eller genomsyra vår analys i allt för stor utsträckning, även om det såklart alltid kommer att utgöra en påverkansfaktor. Alla tre författare var uppvuxna i en svensk kontext och det är givet att de diskurser och den moral rörande sexarbete som finns i Sverige inte kan ha undgått att påverkat vår förförståelse kring sexarbete. Vår förförståelse gällande socialt arbete var färgad av utbildningen och de teorier vi har tillägnat oss genom den, teorierna utgjorde dessutom tolkningsramen för vår empiri. Att två av oss genomförde den verksamhetsförlagda delen av utbildningen i den kontext där studien genomfördes bidrog också till variation inom vår förförståelse. Vi var medvetna om att detta sammantaget påverkade hela uppsatsens utformning gällande allt från val av syfte, intervjuer, teorier, tolkning av material till de slutsatser vi dragit. Utifrån ett hermeneutiskt perspektiv är det viktigt att sätta in de människor en tolkar i sitt sammanhang för att på så sätt komma närmare en förståelse av deras upplevelser och känslor. Då studien genomfördes i Uganda blev detta än mer centralt då vi annars riskerade att missuppfatta dem utifrån att vi kom från en svensk kontext där exempelvis handlingar och språk kan ha en annan innebörd. (jmf. Thurén, 2007) För att inte riskera att tolka informanternas berättelser felaktigt och för att ge en så rimlig tolkning av vår empiri som möjligt utifrån våra förutsättningar läste vi på förhand på om Ugandas historia, lagar och sociala villkor. Vi besökte dessutom de miljöer där Moonlight stars arbetade och bodde, RHU-kliniken samt följde med kvinnorna ut på fältet när de utförde uppsökande arbete vilket har beskrivits inledningsvis i den här uppsatsen.

5.8 Etiska överväganden

När forskare genomför studier är det viktigt att begrunda de etiska överväganden som är förknippade med den specifika studien, detta bör göras kontinuerligt genom hela undersökningen (Bryman, 2011). Då denna studie genomfördes i en

icke-västerländsk kontext, var det viktigt för oss att reflektera kring det faktum att det historiskt sett är manliga forskare från västvärlden som har dominerat den rådande kunskapsbildningen, detta gäller även forskning inom socialt arbete. Att vetenskapsproduktionen har utformats på detta sätt har resulterat i vilka uppfattningar som finns kring skillnader mellan olika länder och befolkningar i den globala tillvaro vi lever i. (Mattsson, 2010) Den västcentrering som finns i världen är kopplad till att det är människor i västvärlden som utifrån ekonomiska och sociala faktorer i mångt och mycket är de personer som befinner sig i en position och innehar resurser för att bedriva forskning, vilket har lett till att forskning om vissa grupper och människor har åsidosatts eller utgått från ett västerländskt perspektiv. (Engdahl & Larsson, 2011) Det är således människor i västvärlden som har tagit tolkningsföreträde inom forskningen och vi riskerade utifrån rollen som västerländska forskare att göra samma sak i vår undersökning. Vi var medvetna om denna risk och att vi rollen som forskare tog tolkningsföreträde framför våra informanter, men gjorde det etiska övervägandet att vi detta till trots skulle utföra vår studie med avsikten att i största möjliga mån undvika detta genom att fokusera på informanternas upplevelser och försöka förmedla dessa så sanningsenligt som möjligt. Enligt Wallenstein (ref. i Engdahl & Larsson, 2011) är det så att vi genom att vara öppna för olika variationer och erfarenheter bland de människor vi studerar kan bidra till att utveckla den samhällsvetenskapliga kunskapen. Den uppfattning vi hade var att utvecklingen av socialt arbete genom utökad och varierad forskningsproduktion, är viktig i en global värld för att bidra till upplösningen av de rådande maktstrukturerna. Sexarbetares upplevelser och erfarenheter kring det sociala arbetet som berör dem är inte centrala teman i den kunskapsproduktionen som finns kring detta ämne och vi ansåg därför att det var viktigt att lyfta fram några av dessa röster.

Vid utförandet av vår undersökning har vi tagit hänsyn till de forskningsetiska principerna. De fyra grundläggande kraven på forskning är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Bryman, 2011). För att säkerställa informationskravet utformade vi ett informantbrev²⁵. Informantbrevet skrevs på engelska och tilldelades de informanter som behärskade engelska, därutöver fick de även brevet innehåll muntligen för att säkerställa att de verkligen hade tillgodogjort sig informationen. De informanter som inte talade engelska fick brevet innehåll översatt muntligen och tillfrågades också om de hade förstått dess innebörd. I informantbrevet beskrevs vilka författarna var, studiens syfte och hur vi ville uppnå detta. Vidare informerade vi om att allt deltagande är frivilligt och att man som informant när som helst hade rättigheten att dra sig ur. Alla deltagare blev tillfrågade om vi fick lov att spela in intervjuerna och vi förklarade varför vi önskade att göra det. (jmf. Bryman, 2011) I enlighet med samtyckeskravet uppgav vi i vårt informantbrev att alla undersökningsslagare har rätt att medverka på deras egna villkor. Eftersom att alla informanter i vår studie var över 18 år kunde de själva lämna sitt samtycke till att delta. Vi valde att inhämta samtycke muntligen, eftersom det är olagligt att sälja sexuella tjänster i Uganda, vi var därför rädda att ett skriftligt godkännande kunde ha en avskräckande effekt på en del av informanterna. (jmf. Bryman, 2011)

---

²⁵ Se bilaga under rubrik 9.4

Konfidentialitetskravet innebär att de uppgifter som informanter delger och som är av känslig art inte lämnas ut till obehöriga samt att dessa uppgifter förvaras på ett säkert sätt (Bryman, 2011). I linje med detta valde vi att endast fråga efter informanternas förnamn då övriga personuppgifter inte var nödvändiga för att uppnå studiens syfte. I informantbrevet beskrevs det att inga personliga namn skulle komma att skrivas ut i uppsatsen utan att dessa skulle fingeras, vilket skedde redan vid transkriberingen av intervjuerna. Vid användning av citat valde vi att utesluta eller ändra sådana detaljer som kan leda till identifikation av informanten. För att inte informanterna skulle kunna identifieras var det endast författarna som lyssnade på intervjuerna innan filerna raderades, detta fick deltagarna muntlig information om.

Nyttjandekravet betyder att de insamlade uppgifterna bara får användas för forskningens avsedda ändamål. De får således inte nyttjas för kommersiellt bruk eller som grund till beslut som rör den enskilde. (Bryman, 2011). Denna information gavs till undersökningsdeltagarna både i informantbrevet och muntligen.

5.9 Metoddiskussion

Genomförandet av vår studie behövde ställas mot och relateras till det faktum att vi som vita, västerländska kvinnor och akademiker reste till Uganda och genomförde en intervjustudie med personer vilka lever i ett av de länder som tidigare utsattes för europeisk kolonialism och som har en skild socioekonomisk situation från den vi har vår bakgrund i. Detta faktum var utgångspunkten för den metoddiskussion vi förde innan arbetet med vår studie startade, men också under hela vår skrivandeprocess. I det sammanhanget var det viktigt för oss att ta hjälp av ett intersektionellt synsätt och av postkoloniala perspektiv för att kunna peka på och göra oss medvetna om de utmaningar, svårigheter och problem som vår studie kunde innebära. Framförallt behövde vi dessa verktyg för att kunna synliggöra rådande maktstrukturer kopplade till kön, klass och etnicitet.

Enligt det postkoloniala perspektivet ska inte kolonisering ses som en händelse som ägde rum under en begränsad tidsperiod, utan snarare som en pågående process med tillhörande effekter och konsekvenser. Genom att se på världen ur ett postkolonialt perspektiv synliggörs vilka maktstrukturer som även idag existerar och visar på hur länder som tidigare varit koloniserade fortfarande utnyttjas. (Wikström, 2009) Sett utifrån ett eurocentriskt synsätt ser Europa och övriga västvärlden sig själva som idealet som övriga delar av världen förväntas göra sitt bästa för att efterlikna. Väst ses som företrädare för det moderna, och utgör således en måttstock mot vilken andra länder jämföres, dessa länder ses utifrån detta underförstått som omoderna. Detta i sin tur placerar också de människor som anses tillhöra västvärlden i en överordnad maktposition i förhållande till de människor som inte gör det. Personer som har representerat väst har med andra ord tagit tolkningsföreträde både i historiska och nutida sammanhang framför individer från länder som tidigare varit koloniserade. (ibid.) Det är även relevant att lyfta fram att när människor konstrueras som subjekt i jämförelse med andra individer eller grupper skapas motsatsparet vi och de andra. I dessa konstruktioner finns det tydliga hierarkiska maktordningar där olika egenskaper ställs mot varandra, exempelvis blir man överordnad kvinna, vit överordnad svart, västerländsk överordnad icke västerländsk, överklass överordnad underklass.

(Mattsson, 2010) Ett intersektionellt perspektiv innebär att kritiskt reflektera över och uppmärksamma hur komplexa och sammanflätade just köns-, klass- och etnicitetsstrukturer är, att beakta ett sådant perspektiv skapar på så sätt medvetenhet om dessa maktstrukturer. Om en inte är medvetna om vad maktstrukturer har för effekt i möten mellan människor spelar det ingen roll om denne har som avsikt att göra något gott. Då riskerar denne istället att upprätthålla dessa strukturer genom att exempelvis ge uttryck för stereotypa föreställningar, vilket gör denne till en del av en förtryckande och diskriminerande praktik. (ibid.) Genom att vara medvetna om och diskutera maktstrukturer ville vi i vår studie minska risken för att vi skulle bidra till att vidmakthålla och reproducera dem. I vår studie ställdes vår position som vita, västerländska kvinnor och akademiker, mot kvinnliga sexarbetare från en socioekonomiskt lägre klass i ett postkolonialt afrikanskt land. På samma sätt ställdes våra positioner mot socialarbetarna, och även om de var män och hade universitetsutbildningar kvarstod det faktum att vi i förhållande till dem, liksom till kvinnorna, befann oss i en överordnad position som medlemmar av det västerländska samhället. När vi bestämde oss för att undersöka samarbetet mellan socialarbetarna på RHU och Moonlight stars var det deras arbetsmetoder och relationer som väckte vårt intresse och vår nyfikenhet. Till skillnad från det eurocentriska synsättet menade vi att vi hade mycket att lära av hur just deras samarbete hade utformats. Vi gick in i arbetet med denna uppsats med en ödmjukhet inför socialarbetarna och Moonlight stars erfarenhet och professionalism ställd mot vår okunskap i ämnet och vår oerfarenhet i praktiskt socialt arbete. Trots att vi således på ett privat plan positionerade oss själva i en underordnad maktposition gentemot informanterna är vi medvetna om att våra intentioner och privata upplevelser inte minskade maktrelationernas ojämlikhet, vår förhoppning är dock att medvetenheten om detta bidrog till att reducera obalansen. (jmf. Mattsson, 2010) Detta var något vi genomgående eftersträvade, men blev tyvärr förbisett vid utformningen av vårt informantbrev. I informantbrevet skrev vi att uppsatsen är ett obligatoriskt inslag i vår utbildning och ett måste för att kunna uppnå en kandidatexamen. I efterhand insåg vi att detta förbiseende kan ha förstärkt vår position som akademiker ytterligare, då hur en väljer att formulera sig är nära kopplat till makt (jmf. Wikström, 2009), vi tror inte detta har påverkat intervjuerna med socialarbetarna då även de hade akademiska utbildningar, men kan ha lett till en viss distansering från Moonlight stars verklighet. Vi hade önskat att informantbrevet istället hade gjort informanterna ännu mer uppmärksamma på vårt stora intresse för deras samarbete, erfarenheter och upplevelser och att vi kommit till Kampala för att få möjlighet att fördjupa oss i det.

Som forskare var det vi som valde vilka frågor som skulle ställas och vilka ämnen som skulle behandlas i intervjuerna, detta förstärkte ytterligare den rådande maktasymmetri som fanns mellan oss och våra informanter. Kvale och Brinkmann (2009) skriver att skillnader såsom klass och nationalitet mellan informant och forskare kan påverka utfallet av en intervju. Som forskare hade vi dessutom tolkningsföreträde gentemot informanterna och det stärktes kanske än mer utifrån att vi använde västerländska teorier i analysen av vår empiri. Vi diskuterade detta delvis under teorikapitlet och vad det fick för konsekvenser under förförståelse och etiska överväganden, men vill återigen poängtera att det var problematiskt. Vi försökte dock att istället för att missbruka vårt tolkningsföreträde, använda oss av den överordnade position som vi befann oss i för att lyfta fram och ge röst åt de

berättelser vi hade fått förmedlade till oss och som sällan får det utrymme som behövs. (jmf. Engdahl & Larsson, 2011) Alla metodval har sina för- och nackdelar och här kan det vara på sin plats att peka på att vi var medvetna om att så även var fallet med semi-strukturerade intervjuer. När en utför intervjuer finns det alltid en risk för att informanterna försöker att anpassa sina svar utifrån det de tror att forskaren vill höra. (Bryman, 2011) Vi förstår att detta kan ha förstärkts ytterligare med tanke på den ofrånkomliga maktasymmetri som vi nämnt ovan. Vår fysiska närvaro i den specifika kontexten hade som effekt att vi representerade västvärlden och allt vad det innebär med sociala och ekonomiska fördelar (jmf. Wikström, 2009). Vi försökte att minska denna intervjuareffekt genom att inledningsvis förklara att vi ville ta del av deras berättelser och att det inte fanns några korrekta svar. Det var också viktigt för oss att poängtera att vi var i Kampala som studenter och för att lära oss om deras samarbete, och att vi inte var en del av RHU. Vi gjorde vårt bästa för att förklara att vi inte heller var i position att utöva någon egentlig makt som skulle kunna leda till förändring för kvinnornas situation eller ge RHU några fördelar, men lovade att föra deras berättelse vidare efter bästa förmåga. Det är inte otänkbart att informanterna, trots våra försiktighetsåtgärder, hade förhoppningar och bakomliggande skäl till att ställa upp på intervjuerna med tanke på vad vi som västerlänningar representerade, detta var något som vid ett par tillfällen även uttrycktes rakt ut. RHU är, som vi tidigare nämnt, i mångt och mycket beroende av västerländskt ekonomiskt stöd och även om de socialarbetare vi intervjuade var mycket väl medvetna om att vi endast var studenter blev det vid ett tillfälle uttalat att en informant önskade att vår uppsats skulle generera i mer bidrag. Förhoppningarna som kvinnorna uttryckte var mer utformade som önskemål som vi skulle föra vidare till RHU, dessa handlade om utökad stöd till deras barn eller om bättre tillgång till mediciner. Det är möjligt att vi skulle varit än bättre på att klargöra våra tillkortakommanden och otillräcklighet i att möta upp deras förväntningar, men vi hoppades att våra förklaringar bringade klarhet i vilken utsträckning vi hade förmåga att bemöta deras önskemål.

I en intervjusituation sker ett samspel mellan intervjuaren och den som blir intervjuad, båda parter påverkar och påverkas av varandra vilket innebär att etiska frågor uppkommer under hela processens gång. Detta gör att forskaren redan innan studien inleds bör reflektera över vissa av dessa etiska spörsmål. En sådan fråga är studiens allmännyttan kontra individens integritet. (Kvale & Brinkmann, 2009). Bryman (2011) pekar också på vikten av att beakta om de aktuella informanterna kan orsakas någon form av skada till följd av sitt deltagande i studien, exempelvis i form av stress eller sämre självkänsla. Vid planeringen av den här studien reflekterade vi kring detta, särskilt eftersom de kvinnor som vi intervjuade befann sig i en utsatt situation bland annat därför att sexarbete var olagligt i Uganda. Bryman (2011) beskriver de negativa effekter som en intervjudeltagare kan få av att medverka i en studie. Vi diskuterade riskerna med att våra intervjuer skulle kunna ha en negativ inverkan på informanterna, eftersom en del av det vi ville diskutera med dem var av känslig karaktär. Att utföra en kvalitativ studie om människors upplevelser kan röra upp minnen och känslor som kan vara svåra att hantera för informanterna, i vårt fall var detta gällande både för socialarbetarna och Moonlight stars. När detta skedde försökte vi se till att informanten var okej och redo att fortsätta intervjun eller så bytte vi tema för att gå vidare. Vi poängterade också att informanterna inte behövde besvara frågor

som de inte kände sig bekväma med att bemöta. Vår förhoppning var att det kunde vara något positivt för informanterna att delta i studien, speciellt för kvinnorna vilkas kompetens och upplevelser vi framförallt ville lyfta då vi såg dem som viktiga aktörer i samarbetet. Vår önskan var att vår studie skulle innebära någon sorts utbyte mellan oss och informanterna och att det inte bara var vi som skulle ha något att vinna på att få ta del av deras upplevelser och kunskaper, utan att informanterna också skulle känna sig tillfredsställda av att kunna stå till tjänst med sin kompetens och kunskap. Vi förstår dock att det till syvende och sist var vi som vann mest på detta utbyte och ställer oss ytterst tacksamma och ödmjuka inför det faktum att informanterna valde att bidra till vår materialinsamling. Eftersom vår studie är skriven på svenska, gav vi våra informanter ett löfte om en skriftlig summering på engelska så att både RHU och Moonlight stars kan få ta del av de viktigaste resultaten. Bryman (2011) menar att det är av största vikt att genomföra en sådan återkoppling till informanterna om en som forskare har utlovat detta, vilket vi kommer att göra. Vår förhoppning med den här uppsatsen var att vi utifrån en hermeneutisk ansats önskade att tolka och förstå våra informanter på ett så riktigt och sanningsenligt sätt som möjligt. Vi är dock medvetna om att vi aldrig till fullo kan begripa våra informanternas upplevelser och livsvärld, framförallt då vi kommer från olika kontexter och haft skilda förutsättningar i livet.

6. Resultatredovisning med analys och tolkning

I denna del av studien presenterar vi analyserna av vårt empiriska material. Utgångspunkten är studiens syfte och frågeställningar men kapitelindelningen följer inte denna struktur. I viss utsträckning är våra kapitel istället en kronologisk genomgång av våra informanternas samarbete, från dåtid till nutid. Detta betyder dock inte att det som vi exempelvis diskuterar i den första analysdelen inte är en verklighet för både våra informanter och andra sexarbetare idag. Den kronologiska ansatsen är snarare ett försök att skapa struktur åt samarbetets förlopp och utveckling. Analysen är indelad i fyra kapitel; *Kontext och komplexa villkor för sexarbetare*, *Kontaktskapande och relationsbyggande socialt arbete*, *Förändring av beteende och RHU:s fostran av Moonlight stars* samt *Vinster och erkännanden*.

Även om våra informanter i många fall har likartade berättelser, vill vi poängtera att de inte skall betraktas som en homogen grupp. Citat från Moonlight stars och socialarbetarna på RHU har varvats i analysen. Ibland har vi låtit en socialarbetare eller en Moonlight stars röst fått exemplifiera en mening som delas av flera eller samtliga informanter, och i andra fall har vi lyft fram informanter som visar på en annan sida av ett fenomen. Att berättelserna ofta har liknat varandra är kanske inte så konstigt, eftersom många av våra informanter, socialarbetare såväl som Moonlight stars har arbetat tillsammans under lång tid. På så sätt har de influerat och påverkat varandra, dessutom lever de i samma samhällsliga kontext. Att deras upplevelser ibland skiljer sig åt beror på att informanterna samtidigt har individuella upplevelser och erfarenheter.

6.1 Kontext och komplexa villkor för sexarbetare

Livet som sexarbetare i Kawempe framställdes av samtliga informanter som en tillvaro som till viss del präglas av fattigdom, bristande utbildning och arbetslöshet. Detta är några bidragande orsaker till att kvinnorna började sälja sex. Sammantaget beskrevs dessa faktorer delvis som förenliga med otrygghet och risker. Våld och rädslor kunde således vara en del av vardagen för sexarbetare. Rachael beskriver i citatet nedan att hennes liv kantas av faror:

“Because as a Moonlight star [sexarbetare, vår anm.], all time my life is in danger, all the time. Be it day, be it night, my life is in danger.”

-Rachael, Moonlight star

För Rachael innebär tillvaron som sexarbetare i Kawempe en konstant medvetenhet om att vara utsatt för fara under dygnets alla timmar. Brenda, en kollega till Rachael i Moonlight stars, ger exempel på vad dessa faror kan innebära:

“You know when you are a sex worker, in the night the police can grab you, sometimes they assault you, sometimes they rape you.”

-Brenda, Moonlight star

Faran som Rachael uttrycker är förknippat med sexarbete och Brenda specificerar att denna fara kan innebära trakasserier och ibland rena våldsbrott från polisen. Informanterna vittnar om en utbredd korrupcion som genomsyrar det Ugandiska

samhället. En bidragande omständighet till sexarbetarnas utsatthet är enligt både kvinnorna i Moonlight stars och socialarbetarna att sexarbete är kriminaliserat. Informanterna pekar på två bekymmer med detta. Dels utgör lagen en orsak till att både polisen och andra invånare ibland förföljer, utövar våld och begår sexuella övergrepp på sexarbetare. Dessutom sägs lagstiftningen leda till att sexarbetare inte anmäler de brott som begås mot dem.

Utöver det som Brenda beskriver ovan möter Moonlight stars även risker som är kopplade till deras sexuella och reproduktiva hälsa i samband med sexarbete, såsom könssjukdomar, HIV, oplanerade graviditeter och barnafödslar. Båda informantgrupperna framhåller att utsattheten i hög grad har handlat om brist på information och skadereducerande insatser. Att inte känna till eller ha kunskap om sjukdomar och smittvägar gällande HIV kan ibland innebära skillnaden mellan liv och död. Att känna till riskerna men inte veta vart en skall vända sig, vilka behandlingar som finns eller vilka konsekvenser en kan förvänta sig, kan också vara riskfyllt. Flera av sexarbetarna vittnade om att de var fullt medvetna om smittorisker men framhöll att de tidigare kände en rädsla för att gå och testa sig, då de trodde att livet var slut om de skulle testa positivt för HIV. Enligt Stephen är rädslan i hög grad associerade med synen på sexarbetare som smittspridare:

“The society thinks that sex workers are the people who spreads HIV the most which I believe is not the case. Not all sex workers are HIV-positive. We appreciate that there are some who might be infected but not all of them are.”

-Stephen, socialarbetare

Som Stephen påpekar riskerar sexarbetarna, utöver risken att utsättas för och drabbas av smitta, att stämplas som orsaken till att sjukdomarna sprids till andra. Detta innebär att sexarbetare stigmatiseras som smittospridare, då de konstrueras som själva källan till smittan.

Sammantaget verkar kriminaliseringen och stigmatiseringen av sexarbetarna medföra att polisen och människor i omgivningen kan utsätta dem för kränkningar i form av våld, förföljelse och övergrepp, utan att sexarbetarna har samma möjlighet som andra medborgare att söka skydd hos myndigheter. Brenda säger *sometimes they assault you, sometimes they rape you*. Kriminaliseringen tycks således bidra till en uppfattning där sexarbetares våldsutsatthet normaliseras och deras utsatthet tillskrivs deras normbrytande handlingar (jmf. Foucault, 1987). På en mer generell nivå kan en sådan normalisering analyseras som en institutionaliserad form av missaktning från polisens sida, då den inte väcker någon upprördhet eller uppmärksamhet från omgivningen, som snarare förhåller passiv eller instämmer i tolkningen av sexarbetare som moraliskt stötande (Heidegren, 2009). Detta går att jämföra med det som Cusick (2006) beskriver i sin forskning om hur skador mot sexarbetare, i form av våld och hot om våld, är starkt kopplade till just kriminalisering. Att sexarbetarna inte anmäler våld och andra övergrepp som begås mot dem har sannolikt flera förklaringar, inte minst att det förhållandevis ofta är polisen som utför dessa våldshandlingar. En annan förklaring är naturligtvis att den stigmatisering som lagen innebär där sexarbetare stämplas som omoraliska och mindre värda leder till en mer systematisk diskriminering (Goffman, 2011). Att förhållandet mellan stigma och lagstiftning är intimt sammanflätat diskuteras av flera forskare, samt att kriminalisering av sexarbetare kan leda till minskad självkänsla hos en redan utsatt grupp (se t.ex.

Ngugi et al., 1996; Rekart, 2005).

I någon mån stämplas sexarbetarna i vår studie två gånger och en skulle kunna tala om ett dubbelt stigma; de ses både som kriminella och som omoraliska smittospridare, vilket Goffman (2011) benämner som fläckar på den personliga karaktären. Detta har naturligtvis betydelse för det sociala arbetet vilket påverkas på flera nivåer. Socialarbetarna på RHU vittnar om att den dubbla stigmatiseringen har medfört betydande svårigheter att nå ut till grupper som är i behov av information och tjänster rörande sexuell och reproduktiv hälsa. Det har också inneburit att de som är stigmatiserade har rädslor för att söka exempelvis hälsorelaterade tjänster då de är rädda för att diskrimineras ytterligare. Effekter av vad den här typen av stigmatiseringar kan leda till, diskuteras bl.a. i Rekarts (2005) forskning som tydligt pekar på att stigmatisering och diskriminering försämrar tillgängligheten till hälsorelaterade tjänster. Dessutom kan i praktiken en sexarbetare i Uganda som söker hjälp arresteras om det skulle framkomma att personen har sålt sexuella tjänster. Detta kan ses som ett exempel på icke-erkännande av gruppen sexarbeters rättigheter till insatser och information, eftersom de på så sätt utesluts från dessa.

6.1.1 Motiv, alternativ och problematiska positioner

Risker, våld och rädslor var inte de enda sidorna av sexarbete som våra informanter lyfte fram och diskuterade. Motiven till varför en person börjar sälja sexuella tjänster, vilka alternativ som finns till detta samt vart det positionerar denne i förhållande till övriga communitymedlemmar, var andra intressanta teman som kommer att beröras nedan.

Som påpekades i inledningen till analysen, är sexarbetarna i den här studien ingen homogen grupp, detta betonades även av socialarbetarna. Historierna skiljer sig åt och det finns en rad olika motiv till varför någon börjar sälja sexuella tjänster. Anledningarna kan vara komplexa, tillfället och omständigheterna bidragande faktorer och vår empiri visar att vem som helst skulle kunna börja sälja sex under vissa förhållanden. Framför allt tycks motiven vara avhängiga alternativen, dvs. andra tillgängliga försörjningsmöjligheter. Stella får exemplifiera:

“For material gains. Others want to look good. Others sell their body especially if they have young kids, they want to look for school fees. Like for me, I am the father, I am the mother. I have to take care of the kids, house rate, I have to buy food, shelter, and have no money. What to do? At least you can go to the street and get some money. Earn good living, yeah.”

-Stella, Moonlight star

Här betonar Stella att sexarbeters motiv till att sälja sex kan skilja sig åt. Samtidigt understryker hon att sexarbete ibland är den centrala källan till inkomst, åtminstone för vissa. Omfattningen av sitt eget försörjningsansvar beskriver hon som *I am the father, I am the mother*, vilket tycks tyda på att hon upplever en stark ekonomisk press som hon ensam måste ro iland. För Stella innebär sexarbetet således att hon kan uppnå en bättre levnadsstandard och försörja sina barn och sig själv. Flera av informanterna från Moonlight stars är som Stella ensamstående försörjare och omsorgsgivare. Antingen har de blivit lämnade av barnets pappa, eller så är fadern okänd eller avliden. Ur ett försörjningsperspektiv visar internationell forskning att det finns fördelar med sexarbete då det inte kräver något startkapital samtidigt som det är mer välbetalt än många andra

tillgängliga jobbalternativ (Schomaker & Twikirzie, 2012). Vi fann i vår studie exempel dels på kvinnor som inte hade några andra försörjningsmöjligheter och dels på kvinnor som såg sexarbete som ekonomiskt gynnsamt. Tre av kvinnorna berättade att de i dagsläget har fler inkomstkällor utöver sexarbetet, men att de trots detta fortsätter att sälja sexuella tjänster eftersom de menar att det är ekonomiskt lönsamt. Sexarbete var enligt dessa informanter bättre betalt och mindre tidskrävande i jämförelse med andra arbeten. Detta kan även jämföras med den slutsats Ngugi et al. (1996) drar i sin studie, där de kommer fram till att sexarbete i samhällen med hög arbetslöshet och lågavlönade arbeten kan vara ekonomiskt gynnsamt för kvinnor.

Även om flera av sexarbetarna lyfte fram de ekonomiska fördelarna med sitt arbete, kopplade flera, dock i varierande utsträckning, positionen som sexarbetare till olika former av social exkludering (jmf. Sahlin & Machado, 2008). Majoriteten av informanterna, både Moonlight stars och socialarbetarna, hade uppfattningen att invånarna i Uganda och i Kawempe överlag har en negativ inställning till sexarbete. Informanterna beskrev att sexarbetare ses som misslyckade och oanständiga:

“Generally people in Uganda, the legal system makes it a little bit hard given the fact that the penal code makes it illegal. So that form the basis of rigid mind sets and believes of so many people within the society. So they think sex work, you’re a failure in life. You’ve failed in the marriage, you are an outcast, you are nobody to your family, to the nation. Then sometimes for the religious people, the most people think sex work is immoral and a curse.”

-Dan, socialarbetare

Att vara sexarbetare kan, i andras ögon, enligt Dan innebära att en ses som misslyckad och missanpassad på flera nivåer och inom flera områden. På det personliga planet handlar det om att misslyckas med livet i allmänhet, och i äktenskapet och i förhållande till familjen i synnerhet. På en mer övergripande nivå ses sexarbetare som värdelösa för nationen eftersom de inte antas bidra med något nyttigt, snarare är de en skamfläck och av vissa religiösa människor ses sexarbete som en förbannelse. Sammantaget positionerar dessa synsätt sexarbetare i en exkluderande situation. (jmf. Sahlin & Machado, 2008) På makronivå handlar det om att det föreligger ett icke-erkännande av sexarbetares utsatta situation, eftersom det är där politikerna stiftar lagar gentemot att sälja sexuella tjänster, vilket får en normverkande effekt på befolkningen. Enligt prestationsprincipen bedöms vi utifrån det arbete vi bidrar med till samhället och om vi anses tillföra något bra till samhället tilldelas vi social uppskattning och inkluderas i den sociala gemenskapen, åtminstone utifrån vår bedömda nytta. Då sexarbete ses som ett icke önskvärt arbete utifrån lagen ges inte individerna social uppskattning och erkännande för det som de bidrar med till samhället. Detta icke-erkännande på makronivå får konsekvenser som tar sig uttryck som missaktning på meso- och mikronivå för kvinnorna i Moonlight stars. (jmf. Heidegren, 2009) Rachael säger:

“Oh, they think about it as a very very bad thing. If they get to know that you are a commercial sex worker there is discrimination. They discriminate us, they pinpoint us, they see us as mad persons and out casts.”

-Rachael, Moonlight star

Som Rachael beskriver, kan själva vetskapen hos omgivningen om att någon försörjer sig genom sexarbete leda till att den personen stigmatiseras,

diskrimineras och därmed exkluderas. Enligt Goffman (2011) är det en del av det tvivelaktiga privilegiet hos dem som kan passera som normala, att stämpla de som befinner sig utanför normsystemet som avvikare. Detta kan få som följd att sexarbetarnas livskvalitet försämras, att de känner skamkänslor och att deras självförtroende och självbild påverkas. En Moonlight star beskrev hur hennes grannar uppmanade hennes hyresvärd att vräka henne på grund av att de utgick från att hon sålde sex i hemmet, efter att ha sett många olika män komma och gå. Hon menade att i Uganda skall en kvinna endast ha en man och vara gift, således sågs hennes beteende som en avvikelse från de rådande samhällsnormerna. Grannarnas agerande är ett exempel på hur diskrimineringen och social exkludering kan ta sig uttryck, när det exempelvis gäller rätt till ett boende. Detta är en form av missaktning på mesonivå (Heidegren, 2009), det vill säga en form av aktiv kränkning av sexarbeters livsmöjligheter.

I vårt material finns dock exempel på andra, mindre problematiska erfarenheter i samband med sexarbete och synen hos omgivningen på sexarbetare. Maureen till exempel, menar att synen på sexarbete skiljer sig åt beroende på vem en frågar. Hon förklarar:

“As in Uganda, it is a job. It is like any other job. On the other hand it is really not allowed, that is a problem. Since the ones that gain in it don't see a problem in it. But like the other people they think like it is bad, it is no good.”

- Maureen, Moonlight star

Enligt Maureen behöver inte sexarbete med nödvändighet ses som ett problem, framför allt inte av de personer som upplever att fördelarna är större än nackdelarna, det vill säga de som har något att vinna på det, exempelvis de som säljer sex och de som kan tjäna på detta såsom hallickar samt bar- och hotellägare som mot ersättning låter kvinnorna använda deras lokaler i sitt arbete. Vad som påpekas i citatet är kanske framför allt att stigmatiseringen, diskrimineringen och exkluderingen av sexarbetare inte kan beskrivas vara total, det vill säga det finns individer som på olika sätt hanterar de negativa fördömanden bättre än andra. Voswinkel (ref. i Heidegren, 2009) erbjuder här en analytisk förklaring, han menar att moral förknippas med erkännande och missaktning. Om en person uppfattas som avvikande från den rådande moralen kommer denne att missaktas och förnekas som individ. Istället för att acceptera missaktningen kan dock personen förskjuta samhällets rådande moral till fördel för den egna. En möjlig tolkning är sålunda att dessa personer, som tjänar på sexarbete på olika sätt har gjort just detta, alltså förskjutit den rådande moralen för att på så sätt kunna fortsätta med sitt arbete. Detta förhållningssätt kan också jämföras med hur Foucault (ref. i Hörnqvist, 2012) resonerar kring maktförhållanden och motstånd, dvs. när makt utövas finns det alltid individer som bjuder motstånd genom att inte totalt underkasta sig den dominans som utövas.

6.2 Kontaktskapande och relationsbyggande socialt arbete

Ovan har vi beskrivit vad livet som sexarbetare i Kawempe kan innebära, vi vill nu se till hur samarbetet mellan RHU och Moonlight stars påbörjades. I den inledande fasen av det som skulle utvecklas till ett samarbete, kan vi urskilja att det dels handlade om att lära känna varandra och dels om att tillsammans undersöka och inventera vilka behov som fanns. Med detta som grund kunde

sedan relationen mellan Moonlight stars och RHU fördjupas. Inledningsvis ger vi några exempel på hur kontakterna togs och sedan beskriver vi hur samarbetet utvecklade sig.

Vid uppstarten av Breaking the Ice-projektet möttes RHU av uppgiften att nå ut till de unga kvinnor som projektet hade som målgrupp. Informanterna förklarade att socialarbetarna dels begav sig till de områden där sexarbetare arbetar, och att de dels använde sig av privata kontaktnät för att finna dem. En Moonlight star berättade även att socialarbetaren som hade kontaktat henne bad om hennes hjälp för att nå ut till andra kvinnor med erfarenhet av att sälja sexuella tjänster. I våra intervjuer beskrev informanterna hur socialarbetarna, när de väl upprättat den initiala kontakten med kvinnorna, ställde frågor till dem angående deras livssituation och om vilka svårigheter och utmaningar de mötte i sitt arbete. Stella ger sin bild av hur detta gick till:

"There was a certain guy [en socialarbetare från RHU, vår anm.], he came to where we are working. I remember he told us: 'I want to meet you girls and learn about your work, have some information. If you have some information, you come to the meeting'. Then we told him 'What are you going to provide us? Is it some little money or food, water or tea?' He said 'No, I will give you some little money so you can get transport, I have some information. I want you people to join me. If you like, this one will help you'. This is how we came to be known. He told us about RHU, their work, some training, then we started from there."

-Stella, Moonlight stars

När Stella ser tillbaka på sitt första möte med RHU, minns hon att socialarbetaren ville lyssna till hennes erfarenheter, *I want to meet you girls and learn about your work, have some information*, berättar hon att han sade. Att hon lyfter just detta från det första mötet visar på att det var viktigt för henne. Socialarbetaren och RHU var tidigare för henne obekanta, men RHU signalerade att de var intresserade av vad hon hade att säga. Genom att bemöta henne med respekt och verbalt kommunicera detta förmedlade de erkännande av henne och hennes livssituation, hon sågs som värd att lyssna på och för dem hade hon viktig information som de ville ta del av (jmf. Heidegren, 2009). Det Stella säger är intressant då det tyder på att RHU redan inledningsvis har varit lyhörda för kvinnornas situation och behov. Socialarbetarna fick genom att de frågade kvinnorna om deras arbetssituation möjlighet att utforma de sociala insatser de ville involvera sexarbetarna i efter de önskemål de uttryckt.

Informanterna berättade i intervjuerna om olika orsaker som påverkade Moonlight stars inställning till RHU. Socialarbetaren Dan berättar vad han tror var den största anledningen till att kvinnorna valde att engagera sig i RHU:

"When we invited the first Moonlight stars to come here, we took them to the boardroom, they sat with our bosses. So they just knew we were an organization who have come here to support their cause. They did not know exactly why they were there but they knew there is a big group that wants to be associated with them. In that first year we were able to cause entry meetings with the political leaders in the project area. We were able to cause meetings with the police and clearly ask them not to arrest these girls, and if they arrest them they should make their charges clear. So they felt that we were very strong and that pushed them to us, yeah, I think so. And being public and coming out saying that we defend sex-workers rights, want to provide services and prevent HIV and all that, yeah, it was a big thing."

-Brian, socialarbetare

Socialarbetarna på RHU menade att ett centralt skäl till varför Moonlight stars började känna tillit till dem var att de tydligt stod upp för kvinnornas rättigheter

framför myndighetspersoner. *We were an organization who have come here to support their cause*, säger Brian och menar att RHU genom att de offentligt tog Moonlight stars parti visade för kvinnorna att de ville stötta dem. Att socialarbetarna introducerade Moonlight stars till sina chefer och arrangerade möten med myndighetspersoner och lokala ledare, uttryckte på ett konkret sätt att RHU visade att de ville kämpa för deras rättigheter. Att engagera polis och lokala ledare i arbetet med och för sexarbetare kan i förlängningen även leda till att sexarbeters tillvaro blir säkrare (jmf. Mbonye et al., 2013). Det är intressant att lyfta att socialarbetarna lägger stor vikt på de inledande mötena med politiker, polis, socialarbete och Moonlight stars. Medan kvinnorna själva främst pekade på det som Stella beskriver, det vill säga att RHU förmedlade en lyhördhet och respekt gentemot sexarbetarna.

Efter det att de inledande kontakterna hade tagits började kvinnorna delta på de möten och seminarium som RHU anordnade för dem. Angela berättar om vad det var som fick henne att börja engagera sig i samarbetet med RHU:

“Before I joined it, they were holding small meetings, it was for I think like 10 days. So they would give us maybe like a soda. At first I was negative about it. I was like, ‘Ah, now I will take my soda and walk away’. But those 10 days when they had that meeting, what they were really talking about in that meeting was really the kind of lifestyle I was living. And what they were talking about was how to change that kind of lifestyle. So that is how I ended up joining RHU.”

-Angela, Moonlight star

Som Angela beskriver i citatet ovan var hon till en början negativt inställd till RHU:s möten. Det var först när hon uppmärksammade att det var just hennes livsstil som de talade om, som hon kände sig motiverad till att medverka i projektet. Angelas citat, och den information som vi har fått från andra Moonlight stars, tyder på att det var först efter att ha medverkat på möten och seminarium som sexarbetarna menar att de förstod vad RHU talade om och kände sig berörda av vad som sades. Angela säger att RHU pratade om hur hon skulle kunna förändra sin livsstil och att det var därför hon anslöt sig till RHU. Det Angela berättar tyder på att trots att RHU på sätt och vis sa att kvinnornas sätt att vara var fel, ändå tilltalade ett faktiskt behov av förändring hos kvinnorna. Att påtala att en sexarbeters livsstil är dålig utan att fördöma den, det vill säga peka på de risker livsstilen innebär kan ses som en uppmuntran till kvinnorna att förändra deras beteende. (jmf. Hörnqvist, 2012) Således handlade det inte om att stämpla kvinnorna som omoraliska i en kontext där stigmatiseringen av sexarbete är så pass institutionaliserad (Goffman, 2011). Utan genom att istället peka på den verklighet och de risker som fanns i kvinnornas liv tilltalade RHU deras förhoppningar om en säkrare tillvaro.

6.2.1 Ett skadereducerande förhållningssätt

Majoriteten av våra informanter, både socialarbetare och sexarbetare, betonade att det som framförallt är skadligt med sexarbete är de risker som är förenade med arbetet. Samtliga socialarbetare som vi har intervjuat lyfter fram att samarbetet inte handlade om att förändra sexarbetarna som personer, utan målet var att skapa en säkrare tillvaro genom att lära ut ett mindre riskfyllt beteende. I citatet nedan låter vi socialarbetaren Brians röst vara talande:

“It was an empowering relationship, whereas we did not seek to change the person, we are seeking to change the behaviour of the person. I think that projects here normally falls into a trap, because normally the projects with for example sex workers have a condition. They are either christian funded, church funded projects or governmental related so the focus is more of taking the person out of the sex work. Now our focus was to make sex work safe. Reduce prevalence, reduce new infections, reduce numbers of unwanted children, the person can do their sex work but take care of those other factors.”

-Brian, socialarbetare

Brian reflekterar i citatet ovan kring hur han menar att RHU:s sätt att arbeta tillsammans med Moonlight stars, skiljer sig från andra projekt med sexarbetare. Han pekar på att RHU:s fokus inte ligger på att få kvinnorna att sluta sälja sexuella tjänster och enligt honom resulterade denna skillnad i en stärkande relation mellan RHU och Moonlight stars. Detta är intressant att relatera detta till de fynd som har gjorts inom svensk forskning gällande vad som, i likhet med det Brian beskriver, har varit hämmande för en fungerande relation mellan sexarbetare och socialarbetare. Sexarbetare i Sverige upplever sig vara missnöjda med kontakten med myndigheter, framförallt Socialtjänsten. Ett skäl till detta missnöje menar de är att myndigheter just har ett ensidigt fokus på att få sexarbetare att sluta sälja sexuella tjänster, trots att det inte var därför kontakten inledningsvis upprättades. (Edlund & Jakobsson, 2014) RHU:s skadereducerande arbetssätt skulle kunna utgöra en möjlig grund för den stärkande relation som Brian pratar om. Han reflekterar också kring olika organisationers förutsättningar då det bedrivs socialt arbete med sexarbetare. Han menar att många projekt tycks falla eftersom de måste ta hänsyn till sina bidrags- eller uppdragsgivares värderingar, detta gäller också exempelvis om de är statligt relaterade. I forskningsrapporten *Prostitution i Norden* (Holmström & Skillbrei, 2008) pekar författarna på att lagstiftning och utformning av sociala insatser för sexarbetare har ett samband. Även om rapporten är utförd i Norden anser vi att denna slutsats går att jämföra med det Brian säger. Brian specificerar inte vad han avser med uttrycket att falla i en fälla, vi tolkar det som att han menar att projekten misslyckas eftersom de redan inledningsvis lägger fokus på att få människor att sluta sälja sexuella tjänster, utan att ta reda på om dessa mål stämmer överens med de som insatserna avser att stärka. En notering kan här göras att socialarbetarna i vår studie lyfte fram att det dock skall finnas hjälp tillgänglig för de kvinnor som uttrycker att de vill sluta sälja sexuella tjänster. Både socialarbetarna och Moonlight stars berättade i intervjuerna att kvinnor av olika skäl under projektets gång har slutat sälja sex. Huruvida detta har skett som en följd av projektet eller av andra skäl kan vi inte uttala oss om. Vi vill ändå dra en parallell till de slutsatser som Rekart (2005) kommer fram till. Han menar att skadereducerande arbete på sikt kan leda till att människor genomför förändringar i livet. En sådan förändring kan vara att en person slutar sälja sexuella tjänster, eftersom de har förvärvat nya kunskaper. Det är möjligt att detta kan vara en bidragande faktor till att en del av de kvinnor som varit involverade i samarbetet med RHU har slutat sälja sexuella tjänster.

En annan del som var viktig i relationsbyggandet mellan RHU och Moonlight stars var att RHU hade kompetent, kunnig och kvalificerad personal som kunde bemöta kvinnorna på ett lämpligt sätt. Personalen bestod av utbildade socialarbetare, kuratorer, sjuksköterskor och läkare, vilka alla hade fått specialutbildning i hur de skall bemöta sexarbetare de kommer i kontakt med i arbetet. Brian förklarar:

“It is one thing to go to a private facility and they pay money but they do not know what to say. Because the doctor want to take up history and when it comes out you have 3 or 4 STI’s [sexually transmitted infections], the doctor will begin to ask even deeper questions. And these girls, I think their limitation was always mentioning their trade, to mention the risk factors. So when they found that there is a place where you can come and people already know you are a sex worker, then it was much easier.”

-Brian, socialarbetare

Enligt Brian kan ett läkarbesök innebära att en tvingas besvara frågor kring sitt leverne. Att ha tre-fyra könssjukdomar kan göra att personalen ställer följdfrågor och en avkrävs svar som inte bara känns bekymmersamma att ge utan också innebär, som vi tidigare varit inne på, att en stigmatiseras och diskrimineras. Brian säger *there is a place where you can come and people already know you are a sex worker, then it was much easier*. Det faktum att RHU har specialutbildad personal, samtidigt som de också vänder sig till allmänheten med sina tjänster, gör det lättare för kvinnorna att söka hjälp då de slipper bli ifrågasatta och utpekade. De Moonlight stars som deltog i vår studie bekräftade det socialarbetarna säger, de menar att de numera vet vart de kan vända sig och även vart de kan hänvisa andra sexarbetare när de är i behov av hjälp. Detta kan ha varit en bidragande faktor till att Moonlight stars har ett förtroende för RHU eftersom de inte behövde dölja vad de arbetade med. Detta kan tolkas som att detta tillvägagångssätt har verkat inkluderande och minskat den stigmatisering som det kan innebära för en sexarbetare att söka hjälp. Tolkat utifrån erkännande (Heidegren, 2009) kan detta förstås som ett uttryck för politics of universalism vilket innebär alla individers rättigheter erkänns och tillvaratas. Oavsett om du är sexarbetare eller inte har du rätt till tjänster och information kopplat till områdena sexuella och reproduktiva rättigheter och hälsa. Det kan också ses som ett erkännande av politics of difference, där de risker och faror som sexarbetare utsätts för erkänns och att de kan vara i behov av att bli bemötta av människor som är utbildade och har kunskaper kring detta. Att RHU:s utbildade personal kan ha bidragit till att sexarbetare vågar söka och öppna sig för dem kan jämföras med att sexarbetarna i forskningsrapporten *En annan horisont* (Edlund & Jakobsson, 2014) menar att professionella i Sverige har för lite kunskap kring hur de skall bemöta sexarbetare. Detta leder enligt rapporten till att sexarbetare ifrågasätts och utsätts för diskriminering, eftersom de råder fördomar och stereotypa uppfattningar bland professionella. Detta styrks dessutom av informanterna i Socialstyrelsens (2011) utbildningsmaterial, där även personal inom socialtjänst och hälso- och sjukvård instämmer i att de saknar kunskap i hur de skall ställa frågor kring sexarbete och sexualitet.

6.2.2 Valet av namnet Moonlight stars

Det skadereducerande förhållningssätt som RHU hade, i kombination med det övriga kontaktskapandet och relationsbyggandet vilket hittills beskrivits i detta kapitel, har bidragit till samarbetets utformning. Sammantaget lades således grunden för den fortsatta relationen och kvinnorna berättade att de, genom RHU:s bemötande, började känna ett förtroende till socialarbetarna. Som ett ytterligare steg i detta relationsbyggande valde de kvinnor som fortsatte att involvera sig i projektet Breaking the Ice tillsammans med RHU namnet Moonlight stars:

“So they said that they named it Moonlight stars since they work at night in the aid of the light from the moon. It was not insulting anyone.”

-Joseph, socialarbetare

“When we came together with RHU we created that name, the Moonlight stars. Instead of calling us ‘those are the prostitutes’, it sounds so badly in the community. We choose the name together.”

-Stella, Moonlight stars

It was not insulting anyone säger Joseph, namnvalet var enligt honom beskrivande för sexarbete utan att vara förolämpande. Att benämna sig själv och den grupp en associeras med för ett namn som inte kopplas till kriminalitet och omoral, kan för kvinnorna även ha minskat upplevelsen av att vara de avvikande (jmf. Goffman, 2011). Stella beskriver hur de tillsammans med RHU kom fram till namnet Moonlight stars. Kvinnorna kunde således undgå den språkliga stämplingen som ordet prostituerad innebär och vilket kan ha lett till att självkänslan och självvärdet ökade hos kvinnorna (ibid.). Att RHU tillsammans med Moonlight stars valde ett namn som inte var stigmatiserat, kan ses som att de aktivt valde att ta avstånd från de stigmatiserande benämningar som kopplas till prostitution och sexarbete.

6.3 Förändring av beteende och RHU:s fostran av Moonlight stars

I föregående kapitel har vi visat på hur RHU tog de inledande kontakterna med Moonlight stars och hur detta kan ses som en inledande fas i deras relation. Efter denna initiala period började RHU att utbilda kvinnorna inom olika områden. Beteendeförändring var något som samtliga informanter talade om och det kan ses som en central del i RHU:s arbete med Moonlight stars. I detta inkluderades information om rättigheter, utbildningar samt kunskap och verktyg om hur en kan minska riskerna relaterade till sexarbete. Det finns en intressant dimension i denna del av samarbetet, i form av den spänning som råder mellan RHU:s intentioner att förse sexarbetarna med redskap för att ta bättre hand om sig själva och de mer fostrande dragen i denna förändringsprocess.

Stella ger sin syn på vad beteendeförändring har betytt för henne personligen:

“Mainly I wanted to change my attitude because it was very poor, I didn’t know how to protect myself. I used to take some drinks and I had no control over my body. I came to know that what I’m doing is not good and I have to maintain my life. I wanted mainly to get education. Because in the beginning many of us, even me, I didn’t even know how to use a condom. But when RHU came around, I appreciated mainly what, at least to maintain my life, and we know how to protect our life. According to me myself, I have changed. I know how to protect myself. I avoid bad groups, I don’t deal with that one. I have even the right to say no to a man during sex if he don’t want a condom then I have the right to say no.”

-Stella, Moonlight star

När Stella i citatet ovan blickar tillbaka på vad hon har varit med om listar hon en rad beteendeförändringar, hennes attityd har förändrats, hon kan nu skydda sig, har kroppskontroll, undviker dåliga grupper och säger nej till kunder som insisterar på att ha oskyddat sex. Stella ger uttryck för att hon är nöjd med att hon har lärt sig dessa färdigheter som hon inte tidigare hade och att beteendeförändringen för hennes del har resulterat i flera positiva omställningar i hennes liv. I och med RHU:s utbildningar kom hon till insikten att hennes tidigare agerande inte var bra för henne och hon undviker numera ett sådant riskfyllt beteende. Dessa mer fostrande inslag från RHU:s sida kan diskuteras utifrån

Foucaults (ref. i Hörnqvist, 2012) resonemang om den disciplinerande men produktiva makten. Foucault menar att den produktiva makten utövas tillsammans med de individer som utsätts för den, och på så sätt korrigeras ett oönskat beteende i princip utan motstånd, så att de överensstämmer med de samhälleligt rådande normerna. Individerna involveras i denna maktutövning eftersom den tilltalar dem och motiveras med att den utövas för deras eget bästa, detta görs genom att exempelvis tillhandahålla kunskap till individerna. Utifrån detta kan alltså Stellas beteendeförändring ses som att hon har fostrats av RHU för att passas in i samhällets ramar för vad som anses vara ett acceptabelt beteende. Att Stella upplever en nöjdhet över den inverkan som fostran haft på henne kan förklaras med att hon tycker att den har skett för hennes eget bästa.

Istället för att straffa och fördöma fungerar den disciplinerande och produktiva makten genom de belöningar och privilegier som normanpassningen leder till. RHU:s verksamhet är i många avseenden exempel på hur sådana normanpassningar kunde erbjudas sexarbetarna, vilka de kunde dra fördelar av och på så sätt förbättra sin livssituation. Kvinnorna i Moonlight stars uppgav i intervjuerna att de har fått utbildning i kondom- och prispförhandling med kunder, ekonomiutbildning och dessutom har RHU lärt dem alternativa sätt att försörja sig på såsom datakunskap, sömnad och bakning. Maureen berättar:

“I go there [Maureen syftar på att sälja sex, vår anm.] when the money is big, I don’t go there when the money is small, before I used to go even if there is little. We got two trainings on behaviour change and economics and development, those are the two trainings. How you can save, if you get 5000 in a day you save 2000 and use 3000. Like that you can earn a living, you save your money and get another capital. Instead of depending on selling sex”

– Maureen, Moonlight star

Framför allt tycks Maureen lärt sig hur hon kan göra mer välgrundade bedömningar av hur ekonomiskt gynnsamma hennes arbetsinsatser kommer att vara, vilket också passar med den utökade riskbedömning hon har lärt sig genom samarbetet med RHU. I slutet av citatet lyfter Maureen fram att kunskaperna hon fått kring ekonomi har lett till att hon har ett sparkapital, detta gör att hon inte behöver förlita sig på att sälja sexuella tjänster i lika hög grad, vilket ger henne möjligheten att avböja. Flera kvinnor i vår studie berättar om liknande erfarenheter, och samtliga säger att de numera alltid förhandlar om säkrare sex och ett högre pris med sina klienter. Detta menar de är en följd av att de numera har sparkapital och vissa informanter har även andra inkomstkällor. Vi tolkar detta som att kvinnorna genom RHU:s utbildningar har fått en bättre förhandlingsposition. Detta går att jämföra med vad Gysels et al. (2002) kom fram till i sin undersökning gällande att sexarbetare som har inkomstkällor utöver sexarbete, har en gynnsammare utgångspunkt för att kunna förhandla med sina kunder om säkrare sex. En annan förklaring som kan ges till varför Moonlight stars numera förhandlar om säkrare sex är att de i och med RHU:s utbildningar har blivit en del av ett socialt sammanhang. Detta kan enligt Newman (2003) bidra till att människor anstränger sig mer för att ta hand om sig själva och därför vill använda kondom.

Som tidigare nämnts var inte RHU:s syfte att förändra dessa kvinnor som personer, utan endast det riskfyllda beteende som var kopplat till sexarbetet. Trots detta pratar två av socialarbetarna i vår studie om hur Moonlight stars har

förändrats och då inte endast i det avseende som är direkt relaterat till risker med sexarbete. Socialarbetaren Joseph beskriver:

“Those people have changed because initially these people were not to interact with. They were so abusive and aggressive, but after getting some skills and some knowledge on how people should behave and what some of the ways are that people are suppose to behave in. Now these people can sit very quite and listen to someone, which wasn't the case before interacting with RHU. And these people I think they are engaging in sex work but they can devise some ways of preventing some of the problems in their work.”

-Joseph, socialarbetare

Även om Joseph i slutat av citatet pratar om att Moonlight stars kan utöva ett säkrare arbete efter att de kom i kontakt med RHU, talar han utöver detta om hur dessa kvinnor har förändrats på andra sätt. Han menar att kvinnorna när de först kom i kontakt med RHU var aggressiva och att de inte gick att interagera med. Joseph menar dock att deras beteende förbättrades efter att RHU gav dem *knowledge on how people should behave*. Joseph väljer de orden, i och med detta kategoriserar han kvinnornas beteende som icke-önskvärdt och i kontrast till de samhälleliga normerna. Den produktiva makten (Hörnqvist, 2009) är organiserad runt just normer, och genom att en grupp individer utsätts för produktiv makt kommer de oavsett om de vill det eller inte att justera sitt beteende. Josephs citat är ett tydligt exempel på produktiv maktutövning, i detta fall befinner sig RHU i en överordnad maktposition eftersom de håller sig inom normernas ramverk. I egenskap av organisation formar de Moonlight stars i hur de bör bete sig för att de också ska passa in i den sociala gemenskapen.

Moonlight stars beskriver just en önskan om att få vara som alla andra, att få tillhöra det sociala sammanhanget. De ger uttryck för en tacksamhet och glädje för att RHU har hjälpt dem att uppnå detta. Angela beskriver:

“When I first joined RHU the first thing they have to teach us is called behaviour change. Because me myself as an individual I had very bad manners. Because I was so abusive, the dress code was so poor, I was so disrespectful. This fact is that they really taught me that behaviour change, I no longer am the same person. I even find it when I hear somebody abusing [använder ovårdat språk, vår anm.]. I find it like it's awkward, it's weird, it's not normal. So I am no longer that kind of person. So I no longer do even drugs, I don't drink, I don't smoke weed. I have really changed.

Because they taught us. RHU taught us how to really change.”

-Angela, Moonlight stars

Angela pratar om den förändring hon har genomgått sedan hon kom i kontakt med RHU. Hon säger att hon inte längre är samma person, och att hon numera tycker att det inte är normalt när hon hör att någon talar med ett ovårdat språk, vi förstår det som att hon inte längre identifierar sig med sitt gamla liv. Angela är medveten om att det har skett en förändringsprocess och tycks nu identifiera sig med hur samhällets normer menar att en skall bete sig (Hörnqvist, 2009), hon har till exempel slutat dricka och röka cannabis. Joseph och Angela är överens om att Moonlight stars beteenden behövde korrigeras, de menar att de inte tidigare kunde föra sig i sociala sammanhang. När Joseph och Angelas citat sätts i relation till varandra blir det tydligt att Angela har anammat RHU:s terminologi. Det är intressant att Angela, för att framställa sig själv som respektabel och moralisk, distanserar sig själv från det beteende hon tidigare haft. Angela tar avstånd från hur hon tidigare klädde sig, flera Moonlight stars beskrev att även de efter att ha genomgått RHU:s kurser i beteendeförändring, hade en liknande inställning. En

person som klär sig på ett sätt som enligt samhället uppfattas som annorlunda och utanför normerna, kan få ett synligt stigma. Då kvinnorna i samband med beteendeförändringen började klä sig, samt tala och föra sig enligt normen gjorde de sig av med det synliga stigmat. Genom att detta försvann, gick Moonlight stars från att vara misskrediterade till att bli misskreditabla. (Goffman, 2011)

Både klädval, attityder och sociala färdigheter är exempel på just sådant som kan förändras när en person utsätts för produktiv maktutövning (Hörnqvist, 2009). Eftersom denna maktutövning utövas med Moonlight stars underbygger den dem genom att tilltala deras egna önskningar. Samtidigt verkar makten underkuvande då kvinnornas mål, som i det här fallet befinner sig i en underordnad ställning, bygger på mer eller mindre påtvingade omständigheter med utgångspunkt från de samhälleliga normerna. Den produktiva makten tillåter inga avsteg från det av samhället tillåtna beteende, kvinnornas beteende justeras för att anpassas och på så sätt görs de till medgörliga samhällsmedborgare. (ibid.) Även om Angela i citatet ovan tycks medveten om att hon har förändrats, är det möjligt att det under processens gång inte noterades av henne. Detta då det beteende som anses lämpligt produceras per automatik när en utsätts för produktiv maktutövning.

6.3.1 Moonlight stars som peer-utbildare

I föregående avsnitt pekade vi på de beteendeförändringar som Moonlight stars genomgick. Som en följd av dessa hade Moonlight stars fostrats till ett mer acceptabelt beteende och i och med detta även tillägnat sig RHU:s värderingar och synsätt. RHU började i detta skede att träna kvinnorna till peer-utbildare, för att det sedan kunna involvera dem i det fältarbete som RHU utför. På så sätt började Moonlight stars att sprida vidare den kunskap de hade tillägnat sig inom områdena sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter. Moonlight stars som peer-utbildare riktar sig inte endast till andra sexarbetare, utan även till övriga invånare i Kawempe. Nedan ger Stella sitt svar på varför hon valde att bli peer-utbildare:

"I chose to go to peer-education because of the changes I have got in myself. As in when they told me I also have to teach others so that they also come out of that shield. That is how it was."
- Stella, Moonlight star

Stella menar att det att vara peer-utbildare har bidragit till förändringar för hennes egen del och att hon genom att lära andra också kan få dem att förändras. Att få vara peer-utbildare kan ses som en belöning från RHU:s sida, i rollen som peer-utbildare befinner sig i Moonlight stars i en starkare maktposition än tidigare då de numera besitter kunskap och förknippas med RHU. Således blir det de som utövar produktiv makt när de utför peer-utbildning i mötet med communitymedlemmarna. (jmf. Hörnqvist, 2012) Brenda berättar om sina upplevelser:

"It feels good. What I have been through, it also feels good to talk to other moonlight star [sexarbetare, vår anm.]. Because you know when you are a moonlight star with experiences, I feel very good when I go out to the communities and other moonlight stars are to join the peer-to-peer education. Also that we the moonlight stars does the same thing to somebody else."
- Brenda, Moonlight star

Brenda beskriver att hennes erfarenheter utifrån att hon är sexarbetare, känns bra att få dela med andra sexarbetare. Att vara en peer-utbildare ger henne en känsla

av att få göra något för andra i samhället, och genom detta får hon dela med sig av sina kunskaper. Hedin och Månsson (1998) beskriver i *Vägen ut* att sexarbetare delar med sig av erfarenheter och kunskaper sinsemellan. De menar att det kan utgöra en trygghet för människor som säljer sexuella tjänster och Brendas uttalande skulle kunna ses som ett uttryck för detta. En parallell kan även dras till annan tidigare forskning (jmf. Jana et al., 2004; Rickard & Growney, 2001) där resultaten visar att det är av största vikt att tillvarata sexarbeters egna erfarenheter och kunskaper i arbetet med denna målgrupp. Detta eftersom de delar liknande erfarenheter och därför kan identifiera sig med varandra. Nedan berättar Agnes vad det har inneburit för hennes del att vara peer-utbildare:

“The benefits is that we also come out, come out to value ourselves as individuals. Because of the stigma we have here in Africa, when you are a Moonlight star [sexarbetare, vår anm.] they take you to be like rubbish, but if you can also come out and teach others then you also get self-esteem. You get that self-respect that you can also stand to people and talk what you have to talk.”
- Agnes, Moonlight star

Agnes pratar i citatet om att peer-utbildning har lett till att hon känner en självrespekt, då hon kan stå och prata inför andra. Agnes pekar på det stigma som finns kopplat till sexarbete och menar att peer-utbildningen ger sexarbetare en möjlighet att värdesätta sig själva vilket leder till ett ökat självförtroende. I våra intervjuer frågade vi samtliga Moonlight stars vad peer-utbildningen hade bidragit till för deras del. Alla kvinnorna beskrev liksom Agnes att det har bidragit till ett ökat självförtroende. Moonlight stars uttryckte att de genom rollen som peer-utbildare hade både utvecklats i sig själv och dessutom resulterade det i att de kände att de bidrog till samhället. Att sexarbetare som är involverade i peer-utbildning får ett bättre självförtroende och att stigmat reduceras styrks av flera andra studier som har gjorts på området (jmf. Cusick, 2006; Newman, 2005; Rekart, 2005; Richard & Growney 2001). Att RHU gav Moonlight stars förtroende att själva gå ut på fältet som peer-utbildare är ett erkännande på mesonivå. En relation mellan två parter kan enligt Heidegren (2009) fördjupas om det förekommer upprepade handlingar av erkännande. Att RHU lyssnade på kvinnorna, gav dem information om deras rättigheter och tillgång till de tjänster de efterfrågade, samt involverade dem i det sociala arbetet är just upprepade handlingar av erkännande. Vi förstår det som att detta lade grunden för det fortsatta samarbetet.

Kvinnorna beskrev att de kände sig självsäkra i rollen som peer-utbildare och att en bidragande faktor till detta var att det inte var allmänt känt vad det innebar att vara en Moonlight star. När de utförde fältarbetet kunde de således själva bestämma vem eller vilka de ville berätta detta för och följaktligen kunde de på så sätt närma sig olika människor med olika ingångar. Peer, kan för dem då innebära att de är någons jämlike i exempelvis rollen som mamma, som ung kvinna, som en del av ett fattigt community eller i rollen som sexarbetare. De fick en möjlighet att kontrollera hur de ville presentera sig själva och på så sätt också över hur de ville uppfattas av andra. Möjligtvis kan en här dra slutsatsen att Moonlight stars efter det att de började identifiera sig med namnet och vad det innebär, även här har gått från att vara misskrediterade till att bli misskreditabla. De är misskreditabla på det viset att de nu kan välja vilka de vill tala om och visa stigmat för (jmf. Goffman, 2011). Stigmatiseringen av dem som individer har på detta vis minskats i de fall de väljer att inte vara öppna med att de har erfarenheter

av att sälja sex, men stigmat rörande sexarbete som omoralisk handling förblir sannolikt oförändrat.

En specifik grupp som Moonlight stars riktade sin peer-utbildning till var sexköpare. I det mötet valde Moonlight stars att synliggöra stigmat och öppet tala utifrån att de är sexarbetare. Brian beskriver:

“So the sex-workers they would come and they would tell them [industriarbetarna, vår anm.] ‘Here we are, we are the people you come for at night, we don't want to infect you with disease, we don't want to catch disease. We do this for survival, we do this for a living. We do this because it is also our job, it's our trade. The way you also earn your money in other ways. When you come to us and we insist on using a condoms, please use condoms. We all want to be safe.’ You know that kind of communication, very personal, putting a face to the human beings that are involved in this whole thing. So I found that personally very, very useful I would say. [---] Because they use to pay for sex but they did not ever want to associate with the people they play sex to. This is a night affair, it happens and stops at night. I don't want to associate myself with what happened last night, that was the kind of thing.”

-Brian, socialarbetare

Brian beskriver sexarbete som en nattlig aktivitet vilken sexköparna inte vill kännas vid på dagtid. Detta är ett icke-erkännande av kvinnorna eftersom det innebär att de osynliggörs och ignoreras av männen, förutom på natten när sexköpet äger rum. I rollen som peer-utbildare har Moonlight stars enligt Brian fått ett mänskligt ansikte. Detta bidrar till respekt för och ett erkännande av kvinnorna som något mer än bara sexarbetare. Det i sin tur skulle kunna göra sexköparna mer positivt inställda kondomanvändning för att öka säkerheten för båda parter. Flera studier konstaterar att miljön för sexarbetare kan göras säkrare genom att sexköpare involveras i arbetet (jmf.Gysels et al. 2002; Mbonye et al. 2013).

6.4 Vinster och erkännanden

Under analysens gång har vi beskrivit den process som har format samarbetet mellan RHU och Moonlight stars. I detta avslutade kapitel vill vi rikta ljuset mot vad de båda parterna har vunnit på samarbetet samt vilka erkännanden som kan kopplas till detta. Moonlight stars och RHU:s samarbete har enligt våra informanter haft effekter på många plan, flera av dem har vi beskrivit under tidigare rubriker. En effekt som kvinnorna upplever är att deras omgivning numera uppfattar och behandlar dem annorlunda än vad de gjorde tidigare.

Brenda ger en bild av hur hon uppfattar att synen på henne och andra Moonlight stars har förändrats i deras community:

“Since RHU came into our life, now we can be seen in public. We are looked at like people. They don't look at us no longer like ‘these people just sell their bodies’. [---] My own child respects me and when I move in public everybody looks up to me. They see I am a really changed person. [---] I have really changed. I used to drink I used to smoke weed, I have stopped that all. When I go to my son's school they give me respect. They come up properly; ‘Mama Brenda, you are welcome’. Because when I used to go to the school my pants used to be down, and I was all high. They didn't even used to allow me to come to school.”

-Brenda, Moonlight stars

Brenda säger att när hon och andra Moonlight stars vistas i det offentliga blir de nu sedda som folk och inte degraderade till 'de där som säljer sina kroppar'. Alla

ser upp till mig, säger hon, *they see I am a really changed person*. Numera får hon respekt från sitt barn och från omgivningen i övrigt och hon kopplar detta till att de ser att hon har förändrats. Förändringen hon syftar på relaterar hon till de beteendeförändringar hon genomgått, hon betar sig inte längre på ett sätt som av omgivningen skulle kunna ses som ovärdigt. Tidigare missaktades (Heidegren, 2009) hon till den grad att hon inte ens var tillåten i barnets skola, nu behandlar de henne med respekt, säger hon. Det Brenda menar är att hon och hennes kollegor genom att ses som folk inte längre anses vara avvikande, de inkluderas numera i samhället då de lever upp till en del av dess norm, och omgivningen belönar detta med att behandla dem med respekt. Maureen berättar vidare om vilka förändringar hon har upplevt i sin omgivning:

“Things have really changed, really like how the surroundings... Cause now people like look up to us like people, we are normal human beings, cause at that time we were looked at like animals. Now, if I am going to work, if I left a neighbour with my child before he would never accept to take care of the kid, but now I can leave the kid somewhere and I tell the neighbour will you help me out and the neighbour says no problem.”
- Maureen, Moonlight star

Maureens citat visar på att Moonlight stars inte längre upplever att de stigmatiseras av omgivningen, *things have really changed*, säger hon, *at that time we were looked at like animals*. Till skillnad från Brenda, som uttryckte att hennes personliga förändringsprocess gjort så att omgivningen ändrat inställning till henne, så fokuserar Maureen mer på hur omgivningen förändrats i förhållande till henne sedan hon inledde samarbete med RHU. Vare sig omgivningens attityd gentemot henne beror på hennes förändrade status som peer-utbildare, att hennes beteende förändrats, eller en kombination av de båda, är det tydligt att Maureen inte längre upplever att hon behandlas som avvikande. Som vi tolkar erkännandeteorin (Heidegren, 2009) är uttryck för respekt ett sätt att tilldela någon en värdighet kopplat till att se någon som en like. Grannen, som tidigare aldrig skulle acceptera att ta hand om Maureens barn, visar respekt genom att säga att det inte är några problem, detta tyder på en nyvunnen inställning till henne som en jämlike.

Stella beskriver vad hennes roll som RHU-medarbetare har inneburit för henne:

“I just only appreciate RHU, because now according to me I feel so comfort, even good. Because whenever we go to the community, especially the outreaches, they call us doctors. Why don't I appreciate that? They say 'doctors have come'. And yet we mobilize them, work as peer-educators. Even me, I got even a small training in counselling in the community, I now know how to counsel. Even to encourage them to take the HIV-test. It feels so good to me.”
-Stella, Moonlight star

Stella säger att hon är tacksam för hur hon och övriga Moonlight stars blir bemötta när de utför fältarbete med RHU. *They call us doctors* säger hon, trots att det inte är läkaruppgifter de utför så är det ett erkännande från deras community, uttalandet står för att de känner tillit till dem, ser dem som kunniga och för dem representerar Moonlight stars numera hälsovården. När Moonlight stars arbetar på fältet som peer-utbildare bär de ibland tröjor med RHU-loggan på, detta gör även RHU:s ordinarie personal, tillsammans representerar de således RHU och det finns på detta vis ingen fysisk skillnad på dem. Internationell forskning (Nath, 2000; Ngugi et al., 1996) visar på att gemensam klädsel bland peer-utbildare

bidragit till att de tilldelas en högre status och ett mer respektfullt bemötande från omgivningen. Det ger även möjligheter att identifiera sig som något mer än sexarbetare och till ifrågasättande av gamla föreställningar om sig själva. Detta stödjer vår tolkning av att samarbetet tillfört en förändring i kvinnornas självbild, vilket citatet ovan är ett exempel på, det Stella säger tyder på att hon ser sig själv som en hälsoarbetare och inte endast en sexarbetare. Hennes uttalande kan tolkas som att hon upplever en stolthet över det arbete hon utför tillsammans med RHU.

Ovan har Moonlight stars kommit till tals angående hur de upplever att omgivningens attityder har förändrats sedan samarbetet med RHU inleddes. Avslutningsvis vill vi lyfta hur informanterna beskriver att de upplever att Moonlight stars har bidragit till att förbättra RHU:s arbete samt till RHU som organisation. Richard berättar:

“The knowledge that they can bring is about how life is hard for not only them but for people out there. And the knowledge about the reasons as to why sex work would exist. RHU will gain information, they would bring the information about everything that happens out there in a life that we don't see. In a life that we are not involved in. In a life that we could never imagine. They give information about actually what RHU would love to know, to make like strategies of how to make RHU a better place, an understandable place.”

-Richard, socialarbetare

Richard pekar på att den kunskap som kvinnorna tillför till RHU är viktig för att organisationen skall kunna utföra ett bra jobb, han säger att utan dem skulle RHU inte ha någon idé om hur livet i Kawempe kan te sig. Genom att få del av den kunskap Moonlight stars ger kan RHU också utvecklas som organisation. De kan få reda på vilka behov som finns i samhället i övrigt och rikta insatser mot dessa, de kan genom att lyssna på Moonlight stars även förbättra sitt bemötande mot människor i liknande situationer. På det viset blir Moonlight stars involvering i organisationen även till gagn för hela deras community. Andra exempel på vad kvinnorna har upplyst RHU om är att manligt sexarbete existerar i Kawempe, de har nått individer som RHU själva inte tidigare har lyckats nå, de har gett information om sexarbetares vardag samt vilka risker det kan innebära. Brian beskriver vidare:

“You see the sex-workers are funny. Yeah I can precisely say yes. They don't take, they fight law, they take the fight time. Their task was to mobilize. Also they are hard working woman in a sense. If they are to mobilize, and their targets are clear. Trust me, they find people there. They mobilize and find everybody there. They know how to talk to the clients, they know how to convince them to come to services. If you use our traditional mobilizers, the peer-educator, I mean they would almost choose, they would not tell everyone about the services. They would tell the people that they feel should hear. For example some of them come with a loudspeaker out in the community and communicate, and whoever responds, that's okay. But when the sex workers mobilize they practically know where the men converge. So they go to the place where the men converge. And before you realize, they can give 30 men for you test for HIV in a very short time. They would talk to them nicely, convince them, spend their time. And come with a whole bunch of men!”

-Brian, Socialarbetare

Brian säger att Moonlight stars kan mobilisera mer effektivt än RHU:s traditionella peer-utbildare, han menar att de på ett unikt sätt når alla i deras community. Denna åsikt förmedlas av flera informanter och de lyfter även fram att Moonlight stars kan få de individer de möter i fältarbetet att öppna sig på ett sätt som till exempel en socialarbetare eller en läkare inte kan. Vår tolkning är att socialarbetarna på RHU upplever att Moonlight stars på ett unikt sätt bidrar till

samarbetet dem emellan, genom de särskilda kunskaper och resurser de bidrar med. Vi anser att detta kan ses som att RHU visar uppskattning (Heidegren, 2009) för det arbete kvinnorna utför, RHU ser att dessa individer gör detta arbete bättre än andra. Detta i sin tur är ytterligare en förstärkning av det erkännande som RHU visar för Moonlight stars. Vi låter Agnes och Joseph få dela med sig av sina upplevelser:

“Yes they involve us because if you want to get a thief say it to a thief, what I am saying is that if you want to someone steals your phone if you want to get that person who stole the phone get another thief. So they engage us to teach people in the community because we know the hides of all Moonlight stars in the areas around. For example if you see, you can't go out there and get a Moonlight star, but for me I can just go in two second and I will get you one because I am among them. So they engage us to sensitise others who know that we are also Moonlight stars, they come out open and give out information to us.”

-Agnes, Moonlight star

“Yes they are acting as ambassadors of RHU so they taught each and everything that RHU was suppose to be doing, since these people here were a part of them. We thought that, or RHU thought, that these people will be more trusted then us because those people are living in the same calibre”

– Joseph, Socialarbetare

Agnes vittnar om en liknande uppfattning som den RHU förmedlar, majoriteten av informanterna från Moonlight stars säger liknande saker. Joseph säger att *these people will be more trusted then us because those people are living in the same calibre*, alltså eftersom att Moonlight stars är en del av deras community kan de uppfattas som än mer pålitliga av omgivningen. Agnes är medveten om att hon bidrar till samarbetet, vi tolkar det som att hon delvis kan ha fått ta del av den uppskattning som beskrivs ovan. När en person visas uppskattning får denne också prestige (Heidegren, 2009), vilket bidrar till en ökad självkänsla. En persons självbild påverkas dels av hur en ser på sig själv, men också av hur en blir sedd av andra. Vi menar att det faktum att Moonlight stars får uppskattning skulle kunna ha bidragit till att deras självbild har förändrats och på så sätt värdesätts de både av sig själva och av andra på ett annat sätt än tidigare. Att vara peer-utbildare har för Moonlight stars lett till en ökad status vilket har resulterat i en förbättrad självkänsla (jmf. Mitchell et al., 2007).

Socialarbetaren Dan säger:

“Our association with Moonlight stars it has, fully, contributed to realization of the vision and the mission of RHU, of providing quality services to vulnerable and hard to reach populations. Since they are part our interventions directly they are contributing to the realization of the what. [---] This project, our collaboration with Moonlight stars, it has brought us close to the different decision makers, police and policy makers. To really understand and appreciate that there is a special group of persons in the communities whom we associate with that need urgent care support and as far as access to services is concerned. Then, our collaboration with the Moonlight stars has also provided to capacity building to RHU.”

-Dan, socialarbetare

Dan menar att Moonlight stars har bidragit till att RHU har kunnat uppnå sina mål och förverkliga sin vision, alltså den att nå ut med tjänster av hög kvalitet till utsatta och svårnådda grupper. Han berättade också att några Moonlight stars numera sitter i styrelsen för Moonlight stars kliniken och ger uttryck för att han uppskattar det arbete de utför. Vidare tolkar vi det som att RHU värdesätter och

beundrar Moonlight stars insatser. Vi menar att de ser det som att kvinnorna är en del av deras organisation och att de sätter värde på deras yrkesprestation som peer-utbildare. Dan säger att arbetet med Moonlight stars dessutom har lett till att RHU har fått en närmare kontakt med polisen och beslutsfattande politiker. Detta tolkar vi som att RHU befinner sig i en position där de har möjlighet att utöva inverkan på beslut som fattas på en övergripande samhälls nivå. Detta skulle möjligtvis i förlängningen kunna leda till ett erkännande på samhällsnivå av sexarbetares rättigheter och behov och på så sätt påverka de rådande samhällsnormerna. (jmf. Heidegren, 2009) Att politiska initiativ tas på samhällsnivå menar Scambler och Paoli (2008) bidrar till att stigmat kring sexarbete kan minska. Nu är inte detta initiativ taget av politiker, men genom att RHU inlett samtal angående sexarbetares rättigheter och fått stöd av politiker och ledare kan det ses som att de startat en process, vilket skulle kunna få ringar på vattnet och ge följderna på politisk nivå. Dan använder i citatet ordet *collaboration*, han ser alltså Moonlight stars som samarbetspartners, vilket kan förstås som att de har en mer jämlik maktrelation än den mellan en socialarbetare och den hjälpbehövande sexarbetaren. Det är inte bara RHU som lär Moonlight stars utan de lär av varandra, de arbetar tillsammans, eller för att knyta an till det inledande citatet i den här uppsatsen:

“They even tell us, you come and work with within us here. Like, we are not discriminated by them. We are like brothers, sisters. We work together.”

-Rachael, Moonlight star

7. Sammanfattning

Syftet med denna uppsats var att undersöka hur socialt arbete riktat till sexarbetare och som bedrevs i samarbete med sexarbetare utformades på RHU i Kampala, Uganda, och hur det upplevdes av dem som var involverade. För att uppnå detta syfte undersökte vi samarbetet mellan socialarbetarna på RHU och sexarbetarna Moonlight stars. För att ge förståelse till informanternas upplevelser ville vi även beskriva deras kontextuella uppfattning om miljö och attityder rörande sexarbete. För att besvara syftet tog vi hjälp av tre frågeställningar.

Vår första frågeställning var att ta reda på hur informanterna upplevde att sexarbetares situation i Kampala såg ut på en generell och individuell nivå. Vårt resultat pekade på att informanterna upplever att sexarbetare i Kawempe utsätts för hot, våld, hälsorisker och förakt från omgivningen. Vår slutsats var att detta är kopplat till stigmatisering, diskriminering och exkludering av sexarbetare ur det sociala sammanhanget, vilket i sin tur har lett till en brist på hälsorelaterade tjänster och information. Våra resultat visade även på att sexarbete av våra informanter sågs som en typ av inkomstkälla som kunde ge en förbättrad livssituation i en kontext som präglas av fattigdom, bristande utbildning och arbetslöshet.

Studiens andra frågeställning var att undersöka hur informanterna uppfattade den process som har lett fram till samarbetet dem emellan. Undersökningens resultat visade på att informanterna upplevde att det fanns hinder och utmaningar när de inledande kontakterna togs, men eftersom RHU visade en lyhördhet och stod upp för Moonlight stars rättigheter, lyckades dessa övervinnas. Genom att RHU såg till Moonlight stars situation utformades det sociala arbetet utifrån deras behov, och insatserna anpassades riktade till dem med syfte att förbättra deras livssituation. Studien visade att samarbetet utvecklades över tid där Moonlight stars kom att involveras och engageras allt mer i RHU:s sociala arbete, bland annat som peer-utbildare.

Med den tredje frågeställning ville vi undersöka hur informanterna uppfattade att samarbetet hade inverkat på Moonlight stars och RHU. Vår analys visade att informanterna upplevde att omgivningens attityd mot Moonlight stars blivit mer respektfull och accepterande, samt att omgivningen hyser beundran för kvinnorna i rollen som peer-utbildare. Moonlight stars behandlades av RHU som kompetenta samarbetspartners som kunde bidra med kunskap till deras organisation. Vår empiri visade att RHU tack vare samarbetet levt upp till deras mål och vision som organisation, RHU har fått ökad kompetens och når nu ut till ett bredare klientel. Detta kan utgöra bidragande faktorer till den slutsats som vi kom fram till, vilken var att samarbetet har lett till att Moonlight stars har fått ökat självförtroende och stärkt självkänsla. I vårt resultat fann vi att det fanns vissa fostrande inslag i de arbetsmetoder som RHU använde sig av vilket har haft en påverkan på samarbetet och på Moonlight stars förändringsprocess.

Sammanfattningsvis menar vi att dessa frågeställningar bidrog till att uppnå studiens syfte. Vår slutsats var att det sociala arbetet riktat till sexarbetare som bedrevs på RHU tillsammans med Moonlight stars upplevdes som givande av samtliga informanter. Samarbetet var framgångsrikt eftersom RHU hade lyssnat

till Moonlight stars behov av insatser och hade involverat dem i utformningen av dessa. Genom att kvinnorna engagerades i peer-utbildning tillvaratogs deras kunskaper och erfarenheter i det sociala arbetet som RHU och Moonlight stars utförde tillsammans. Detta samarbete har enligt informanterna i vår studie bidragit till positiva förändringar både för sexarbetarna på ett individuellt plan, och för Reproductive Health Uganda som organisation då de har utvecklat deras arbetsmetoder gällande socialt arbete med sexarbetare.

7.1 Slutdiskussion

De resultat vi funnit i denna studie pekar på att samarbetet mellan RHU och Moonlight stars har bidragit till positiva förändringar för de inblandade parterna. Här skulle vi vilja diskutera socialt arbete som sådant från ett kritiskt perspektiv med stöd i resultaten.

Vi vill rikta ljuset mot beteendeförändring, som var en central del i RHU:s arbete med Moonlight stars, då vi anser att det är av vikt att resonera kring detta begrepp. Socialarbetarna i vår studie menade att de endast ville förändra ett beteende och inte en person, men vi frågar oss ändå vart gränserna skall dras och hur en organisation bör utforma ett sådant arbete. Den beteendeförändring som i detta samarbete ägt rum, verkar ha haft som uttalat syfte att förändra riskbeteende samtidigt som detta tycks ha varit förknippat med att uppfostra och vilja normalisera sexarbetarna. Att urskilja vad som är effekter av beteendeförändringen är svårt, vi vet till exempel inte om RHU har sagt åt Moonlight stars hur de bör klä sig, eller om kvinnorna har ändrat sin klädstil på eget bevåg i takt med denna normaliseringsprocess. Deras nya syn på sig själva efter att ha genomgått beteendeförändringskursen kan ha inverkat på deras klädval. Som tidigare konstaterats är den produktiva makten ständigt närvarande och vi har inte för avsikt att göra någon sorts bedömning gällande huruvida den är positiv eller inte, kopplat till den beteendeförändring som har ägt rum (jmf. Foucault ref. i Hörnqvist, 2012). En reflektion vi gör utifrån detta är att socialt arbete i princip alltid handlar om någon typ av beteendeförändring, vilket innebär en utövning av produktiv makt där klienter/brukare skall normaliseras in de rådande samhällsnormerna. Beteendet formas med hjälp av belöningar och bestraffningar vilket leder till att insatser inom det sociala arbetet blir villkorade, trots att detta inte alltid är uttalat. Eftersom socialarbetaren befinner sig i en överordnad maktposition och således utövar produktiv makt är det viktigt att denne är medveten om detta samt vilken inverkan det har på individen. (ibid.)

Vi tycker här att det är intressant att gå tillbaka till det av RHU:s mål, när de startade projektet *Breaking the Ice*, som var att minska stigmat kopplat till sexarbete. Även om våra informanter vittnade om att Moonlight stars numera blir bemötta med respekt och acceptans från omgivningen, vilket kan tolkas som att stigmat har minskat (jmf. Goffman, 2011), är frågan huruvida detta även gäller sexarbetare och sexarbete i övrigt i Kawempe. En möjlig tolkning är att Moonlight stars kan ses som den ”goda sexarbetaren” då de dels kan bete sig i enlighet med de rådande normerna i övrigt även om de fortsätter att sälja sexuella tjänster och att de dels bidrar till samhället i rollen som peer-utbildare. Således kan en fråga sig om det snarare är här minskningen av stigmat ligger. Även om de som individer möjligtvis utifrån detta upplever att de är mindre stigmatiserade och

mer inkluderade i samhället, är det inte säkert att detta gäller sexarbete och sexarbetare i övrigt i Kawempe. Även om så är fallet pekar forskningen (Newman, 2003) dock på att användningen av sexarbetare som peer-utbildare kan verka inspirerande och uppmuntrande för andra sexarbetare eftersom det kan inge dem en känsla av att förändring är möjlig.

Avslutningsvis vill vi vända blicken mot Sverige, med utgångspunkt från 1 kap. 1§ i Socialtjänstlagen (SFS 2001:453) borde det vara en självklarhet att de insatser som bedrivs innanför alla Socialtjänstens verksamheter där en kan komma i kontakt med sexarbetare skall utgå från en respekt för individers självbestämmanderätt och integritet. Trots detta konstateras det i *En annan horisont* (Edlund & Jakobsson, 2014) att sexarbetare upplever att de blir dåligt bemötta, framförallt i mötet med Socialtjänsten då fokus ligger på att få dem till att sluta sälja sexuella tjänster oavsett varför kontakten togs. Vi anser att det är anmärkningsvärt att även om både Socialstyrelsen (2011) och ovan nämnda forskningsrapport (Edlund & Jakobsson, 2014) konstaterar att det råder stereotypa uppfattningar kring sexarbete bland professionella, samt att det finns brister i bemötandet av människor som har erfarenheter med att sälja sexuella tjänster, har detta oss veterligen överhuvudtaget inte berörts under vår utbildning. Detta trots att det är troligt att flera av oss som går socionomutbildningen kommer att möta människor med sådana erfarenheter i våra framtida yrkesroller som socionomer, oavsett vilket område vi kommer att arbeta inom. Det har konstaterats att det råder ett förhållande mellan förbud som rör sexarbete och hur det sociala arbetet bedrivs (Holmström & Skillbrei, 2008). Mot bakgrund av att den svenska och den ugandiska lagstiftningen ser olika ut anser vi att det är intressant att peka på hur RHU:s arbete markant skiljer sig åt i jämförelse med det arbete som bedrivs med sexarbetare i Sverige. Den svenska lagstiftningen utformades som skydd till den säljande parten (SOU 2010:49), samtidigt som kritikerna menade att lagen har förstärkt synen på sexarbetare som passiva offer (Dodillet & Östergren, 2011; Edlund & Jakobsson, 2014). Det svenska sociala arbetet med sexarbetare har som mål att få människor att sluta sälja sexuella tjänster, det utgår således från en ideologi om nolltolerans av sexarbete, detta samtidigt som sexarbetare själva efterfrågar ett mer skadereducerande arbetssätt (Edlund & Jakobsson, 2014; Holmström & Skillbrei, 2008). RHU:s arbete kan istället ses som ett exempel på en ideologi som utgår från ett skadereduktions- och rättighetsperspektiv eftersom de arbetar för att tillvarata sexarbetares rättigheter och för att göra tillvaron säkrare för dem, detta trots att sexarbete är kriminaliserat i Uganda. Genom att tillvarata Moonlight stars erfarenheter, kunskaper och åsikter i det arbete som bedrivs med sexarbetare signalerar RHU, enligt oss, att kvinnorna inte ses som offer. De blir istället aktörer i sina egna liv, i relation till den svenska lagen som kan ha lett till en ökad offerstämpel kanske detta kan ses som ett uttryck för att den ugandiska lagen, där det är sexarbetarna som är kriminella, medför att de ses som handlande subjekt. Vi vill dock framhålla att RHU:s arbetssätt inte på något sätt skall ses som talande för allt socialt arbete med sexarbetare som bedrivs i Uganda, då vi har visat på att de som grupp ofta diskrimineras och utesluts från tjänster relaterade till sexuell och reproduktiv hälsa och information. Ändock är det intressant då vi inte har kunnat finna något liknande exempel på samarbete med sexarbetare i Sverige. Det är här på sin plats att återigen poängtera att den svenska och den ugandiska kontexten skiljer sig avsevärt åt, bland annat genom att vi i Sverige lever i en välfärdsstat. Dock menar vi att vi ändå kan dra lärdom

av RHU:s arbetssätt, men framförallt av RHU:s inställning att involvera de som arbetet gäller i utformningen och utövandet av insatser som riktas till dem. (jmf. Jana et al., 2004) För att öka kunskaper bland de grupper av professionella som kommer i kontakt med sexarbetare i deras yrkesroller skulle sexarbetare kunna göras delaktiga i utbildningen av dessa professioner, till exempel genom att bjudas in till att hålla gästföreläsningar.

När vi gick igenom tidigare forskning för att få en översikt av det rådande kunskapsläget inom detta ämne konstaterade vi att det finns kunskapsluckor i den svenska forskningen. I vår redogörelse för tidigare forskning pekade vi på att majoriteten av studier på området som rör arbetsmetoder riktade till sexarbetare i Sverige har skett inom ramen för statliga utredningar och myndigheters kartläggningar. Med detta i beaktande vill vi som förslag till vidare forskning på området peka på vikten av att det görs fler fristående undersökningar där sexarbeters röster blir hörda.

8. Referenser

- Amnesty International. (2014). *Summary: proposed policy on sex work*.
<<http://www.amnesty.se/upload/files/2014/04/02/Summary%20of%20proposed%20policy%20on%20sex%20work.pdf>> [2014-09-09]
- Brottsförebyggande rådet, BRÅ. (2011). *Prostitution och människohandel för sexuella ändamål: slutredovisning av regeringens handlingsplan*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet (BRÅ)
<<http://www.bra.se/bra/publikationer/arkiv/publikationer/2011-11-30-prostitution-och-manniskohandel-for-sexuella-andamal.html>> [2014-03-28]
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber
- Cusick, L. (2006). "Widening the harm reduction agenda: From drug use to sex work", *International Journal of Drug Policy*, vol. 17, no. 1, s. 3-11.
- Denscombe, M. (2009). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Dodillet, S. (2006). Ideologiska förutsättningar för den svenska och den tyska prostitutionslagstiftningen. *Kvinnovetenskaplig tidskrift*. 2006(27):4, s. 74-89
- Dodillet, S. & Östergren, P. (2011). "The Swedish Sex Purchase Act: Claimed Success and Documented Effects". Conference paper presented at the International Workshop: *Decriminalizing Prostitution and Beyond: Practical Experiences and Challenges*. The Hague, March 3 and 4, 2011
- Edlund, C. & Jakobsson, P. (2014). *En annan horisont. Sexarbete och hiv/STI-prevention ur ett peer-perspektiv*. Rose Alliance & HIV-Sverige.
- Ekström, M. (1997). Generalisering, vetenskapliga slutledningar och modeller för förklarande samhällsvetenskap. I B. Danermark, B. (red.). *Att förklara samhället*. (s.123-172). Lund: Studentlitteratur
- Engdahl, O. & Larsson, B. (2011). *Sociologiska perspektiv: grundläggande begrepp och teorier*. 2., [uppdaterade] uppl. Lund: Studentlitteratur
- Europaparlamentet. (2014). *Straffa sexköparna, inte de prostituerade*. Pressmeddelande 26-02-2014.
- FN. (2013). *The millennium Development goals report*. New York: UN
<<http://www.un.org/millenniumgoals/pdf/report-2013/mdg-report-2013-english.pdf>> [2014-09-27]
- FN. (2014). *Member States of the United Nations*.
<<http://www.un.org/en/members/index.shtml>> [2014-09-27]
- Foucault, M. (1987). *Övervakning och straff: fängelsets födelse*. Lund: Arkiv

- Foucault, M. (2002). *Sexualitetens historia. Bd 1, Viljan att veta*. [Ny utg.] Göteborg: Daidalos
- Goffman, E. (2011). *Stigma: den avvikandes roll och identitet*. 3. uppl. Stockholm: Norstedt
- Gysels, M., Pool, R. & Nnalusiba, B. (2002). "Women who sell sex in a Ugandan trading town: life histories, survival strategies and risk". *Social Science & Medicine*, vol. 54, no. 2, s. 179-192.
- Hedin, U. & Månsson, S. (1998). *Vägen ut!: om kvinnors uppbrott ur prostitutionen*. Stockholm: Carlsson
- Heidegren, C. (2009). *Erkännande*. 1. uppl. Malmö: Liber
- Hillbom, E. & Green, E. (2010). *Afrika: en kontinents ekonomiska och sociala historia*. 1. uppl. Stockholm: SNS förlag
- Holme, I.M. & Solvang, B.K. (1997). *Forskningsmetodik: om kvalitativa och kvantitativa metoder*. 2., [rev. och utök.] uppl. Lund: Studentlitteratur
- Holmström, C. & Skilbrei, M. (2008). *Prostitution i Norden: forskningsrapport*. Nordiska Ministerrådet & Prostitution i Norden. Köpenhamn.
<http://www.norden.org/sv/publikationer/publikationer/2008604/at_download/publicationfile> [2014-03-29]
- Human Rights watch. (2014). *Human rights in Uganda*.
<<http://www.hrw.org/node/105619>> [2014-09-27]
- Hörnqvist, M. (2012). *En annan Foucault: maktens problematik*. Stockholm: Carlsson
- Jana, S., Basu, I., Rotheram-Borus, M.J. & Newman, P.A. (2004). "The Sonagachi Project: a sustainable community intervention program". *AIDS education and prevention : official publication of the International Society for AIDS Education*, vol. 16, no. 5, s. 405-414.
- Karlsson, M. & Tasci, N. (2014). Amnesty sprider myter om sexhandeln. *Svenska dagbladet*. 7 feb. <http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/amnesty-sprider-myter-om-sexhandeln_8948902.svd> [2014-05-13]
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Kyaddondo, D. (2007). "Breaking the Ice project: HIV prevention among hard to reach young involved in sex work in Kawempe division, Kampala." *Baseline Survey Report*. Kampala: FPAU/IPPF

Mattsson, T. (2010). *Intersektionalitet i socialt arbete: teori, reflektion och praxis*. 1. uppl. Malmö: Gleerup

Mbonye, M., Nakamanya, S., Nalukenge, W., King, R., Vandepitte, J. & Seeley, J. (2013). "It is like a tomato stall where someone can pick what he likes': structure and practices of female sex work in Kampala, Uganda". *BMC public health*, vol. 13, no. 1, s. 741-741.

Ministry of lands, housing and urban development. (2013). *Issues paper for the development of the national urban policy*. Kampala: MLHUD

Mitchell, K., Nyakake, M. & Oling, J. (2007). "How effective are street youth peer educators?: Lessons learned from an HIV/AIDS prevention programme in urban Uganda". *Health Education*, vol. 107, no. 4, s. 364-376.

Mugumya, E. (2007). "Breaking the Ice: HIV Prevention among Vulnerable and Hard to reach Young Women involved in Sex Work in Kawempe Division, Kampala District, Uganda". *Project proposal*. Kampala: FPAU/IPPF

Nath, M.B. (2000). "Women's health and HIV: experience from a sex workers' project in Calcutta". *Gender and development*, vol. 8, no. 1, s. 100-108.

Nationalencyklopedin. (2014a). Avkriminalisering.
<<http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/lang/avkriminalisering>> [2014-03-10]

Nationalencyklopedin. (2014b) Kriminalisering.
<<http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/lang/kriminalisering>> [2014-09-09]

Nationalencyklopedin. (2014c). Legalisera.
<<http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/lang/legalisera>> [2014-03-11]

Nationalencyklopedin. (2014d). Uganda.
<<http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/lang/uganda>> [2014-09-27]

Nationalencyklopedin. (2014e). Sverige.
<<http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/lang/sverige/landsfakta>> [2014-09-27]

Nationalencyklopedin. (2015f). Kolonialism.
<<http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/lang/kolonialism>> [2014-09-28]

Nationalencyklopedin. (2014g). Norm.
<<http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/lang/norm/271419>> [2014-07-01]

Natukunnda, C. (2013). Kampala's shocking night life. *New Vision*. 17 mars.
<<http://www.newvision.co.ug/news/640728-kampala-s-shocking-night-life.html>> [2014-09-27]

Newman, P. (2003) "Reflections on Sonagachi: An Empowerment-Based HIV-Preventive Intervention for Female Sex Workers in West Bengal, India". *Women's Studies Quarterly*, vol. 31, no. 1/2, s. 168.

- Ngugi, E.N., Wilson, D., Sebstad, J., Plummer, F.A. & Moses, S. (1996). "Focused Peer-Mediated Educational Programs among Female Sex Workers to Reduce Sexually Transmitted Disease and Human Immunodeficiency Virus Transmission in Kenya and Zimbabwe". *The Journal of Infectious Diseases*, vol. 174, no. Supplement 2, s. 240-247
- Rekart, M.L. (2005). "Sex-work harm reduction", *Lancet (North American edition) [H.W. Wilson – GS]*, vol. 366, s. 2123.
- Rickard, W. & Growney, T. (2001). "Occupational health and safety amongst sex workers: a pilot peer education resource". *Health education research*, vol. 16, no. 3, s. 321-333.
- Sahlin, I. & Machado, N. (2008). Diskriminering och exkludering, en introduktion. *Socialvetenskaplig tidskrift*, vol 15, nr 3–4, s. 174 –184.
- Scambler, G. & Paoli, F. (2008). "Health work, female sex workers and HIV/AIDS: Global and local dimensions of stigma and deviance as barriers to effective interventions". *Social Science & Medicine*, vol. 66, no. 8, s. 1848-1862.
- Scheff, T.J. & Starrin, B. (2002). Skam och sociala band - om social underordning och utdragna konflikter. Meeuwisse, A. & Swärd, H. (red.). I B. *Perspektiv på sociala problem*. (s. 167-184). Stockholm: Natur och kultur
- Schoemaker, J. & Twikirize, J. (2012). "A life of fear: Sex workers and the threat of HIV in Uganda". *International Journal of Social Welfare*, vol. 21, no. 2, s. 186-193.
- Sida. (2014). Utvecklingen i Uganda. *Avdelningen för Afrika*. <<http://www.sida.se/Svenska/Har-arbetar-vi/Afrika/Uganda/Utvecklingen-i-Uganda>> [2014-09-27]
- Socialstyrelsen (2008). *Interventioner mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål: en systematisk kartläggning med kompletterande intervjuer av svenska insatser*. Stockholm: Institutet för utveckling av metoder i socialt arbete (IMS), Socialstyrelsen, Stockholm.
- Socialstyrelsen. (2011). *Sex mot ersättning: utbildningsmaterial om stöd och hjälp till vuxna*. Stockholm: Socialstyrelsen. <<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/18254/2011-3-6.pdf>> [2014-04-04]
- SOU 2010:49. Förbud mot köp av sexuell tjänst En utvärdering 1999–2008. *Betänkande av Utredningen om utvärdering av förbudet mot köp av sexuell tjänst*. Stockholm: Fritze.
- Taylor, C. (1994) *The Politics of Recognition*. Taylor, C. & Gutmann, A. (red.) I B. *Multiculturalism [Elektronisk resurs] examining the politics of recognition*. (s. 25-74) Princeton, N.J.: Princeton University Press

Thurén, T. (2007). *Vetenskapsteori för nybörjare*. 2., [omarb.] uppl. Stockholm: Liber

Twikirize, J.M. et al. (2013). *The role of social work in Poverty Reduction and the Realisation of Millennium Development Goals*. Kampala: Fountain Publishers
<http://www.appear.at/fileadmin/icm/appear/projects/project26/Book_web.pdf>
[2014-09-28]

UNAIDS. (2010). *Making the law work for the HIV response. A snapshot of selected laws that support or block universal access to HIV prevention, treatment, care and support*. Joint Action for Results: UNAIDS Outcome Framework 2009-2011.
<http://www.unaids.org/en/media/unaids/contentassets/documents/priorities/20100728_HR_Poster_en.pdf> [2014-09-27]

UNAIDS & World Health organization. (2011). ”Key population: sex workers” (elektronisk) *Technical guidance for Global Fund HIV proposals Round 11*”
<http://www.unaids.org/en/media/unaids/contentassets/documents/programmes/programmeeffectivenessandcountrysupportdepartment/gfresourcekit/20110909_Technical_Guidance_Sex_Workers_en.pdf> [2014-09-03]

World Health Organization. (2009). *WHO Country Cooperation Strategy 2009-2014*. WHO Regional Office for Africa.
<http://www.afro.who.int/index.php?option=com_content&view=article&id=1057&Itemid=2020&lang=en> [2014-09-27]

Wikström, H. (2009). *Etnicitet*. 1. uppl. Malmö: Liber

World Bank. (2014). *Uganda overview*.
<<http://www.worldbank.org/en/country/uganda/overview>> [2014-09-27]

Östergren, P. (2014). Amnesty på rätt spår i prostitutionsfrågan. *Aftonbladet*. 29 feb.
<<http://www.aftonbladet.se/debatt/debattamnen/brottochstraff/article18261378.ab>>
> [2014-05-13]

9. Bilagor

9.1 Begreppslista

Avkriminalisering – Innebär att en lagstiftning gentemot en handling som tidigare varit förlagd med straff upphävs, utan att det tillförs någon ny lagstiftning. Bör skiljas från legalisering som betyder att en handling som tidigare varit kriminaliserad blir tillåten enligt lag. (Nationalencyklopedin, 2014a, 2014c)

Community – Med community åsyftar vi ett samfund som är socialt, kulturellt och/eller geografiskt sammanhållet. Vi har använt oss av community när grannskapet, närområdet, bostadsområdet eller stadsdelen inte varit tillräckligt.

Kriminalisering – innebär att en handling enligt lag är belagd med straff (Nationalencyklopedin, 2014b).

Moonlight stars – Avser de kvinnliga sexarbetare som samarbetar med organisationen RHU, de föredrar att kallas detta istället för sexarbetare. Informanterna i vår studie refererar ibland även till andra sexarbetare som Moonlight stars, vi har trots detta valt att ändå kalla de sexarbetare som inte samarbetar med RHU för sexarbetare för att göra texten tydlig för läsaren.

Peer - Peer översatt till svenska betyder jämlike. Peer-till-peer utbildning betyder att en jämlik ger information och utbildar en annan jämlike, där båda har likartade livserfarenheter och/eller bakgrund. (Edlund & Jakobsson, 2014)

Sexarbetare och sexarbete – Avser alla personer, oavsett könstillhörighet, över 18 år som frivilligt och i samförstånd säljer sexuella tjänster i utbyte för pengar eller natura. Detta kan ske under formella eller informella omständigheter, regelbundet eller vid vissa tillfällen. (UNAIDS & WHO, 2011) Vi valde begreppen sexarbete och sexarbetare/personer med erfarenhet av att sälja sexuella tjänster, framför prostitution och prostituerade eftersom de senare förknippas med ett stigma. Sexarbetare som verkar i Sverige har själva uttryckt att de föredrar dessa termer och vill att det skall ses som ett arbete. (Edlund & Jakobsson, 2014)

Skadereduktion/skademinimering - på engelska Harm reduction, är ett arbetssätt där preventiva insatser används för att eftersträva minimering av de skador och risker som sexarbete kan innebära. Det kan exempelvis innebära att information, kondomer och glidmedel delas ut till sexarbetare för att minska risken för spridning av könssjukdomar och HIV. Detta syftar till förbättra hälsan och arbetsförhållande bland sexarbetare. (Socialstyrelsen, 2008)

9.2 Intervjuguide socialarbetare

What made you want to become a part of RHU?
For how long have you been working at RHU?
What position do you have at RHU? (Title, voluntary etc.)
What education do you have?

Can you tell me about the Moonlight stars?
How did RHU get in contact with the women in Moonlight stars?
Can you tell me about the work that RHU and Moonlight stars are doing together?
What is your part in this?

Can you tell me about moonlight stars and peer-to-peer education?
What do you think the benefits of engaging the Moonlight stars in peer-to-peer education are?
For what reason do you think that the women chose to be a part of peer-to-peer education?
How do you think that being a part of peer-to-peer education has effected the women?

What impact do you think that this collaboration with Moonlight stars has had on RHU?
What, in more specific terms, do you think that Moonlight stars bring to RHU?
What do you think that the communities gain from the out-reaches that are done by the moonlight stars?
What were your thoughts about the project before you got involved?
What was your opinion considering commercial sex-work at that time?
What was your thoughts about people who sell sex?
How has these thoughts and opinions changed?

How do you think this project differs from other projects with people who sell sex?
What is “commercial sex-work”?
Are there other types of sex-work?
What do you believe that the people in Uganda think about sex-work? (Skadligt för vem, för vem är det ett problem?)

What do you believe that the people in Uganda think about people who sell sex?
What are your thoughts about this?
Why do you think that people sell sex?
Why do you think that people buy sex?
Do you think that the attitudes towards sex-work have changed over time? (Har Moonlight stars-projektet påverkat detta?)

9.3 Intervjuguide Moonlight stars

Who are the Moonlight stars? (Can you tell me more about the moonlight stars?)
Does everybody in the Moonlight stars have experiences of selling sex?
Can you tell me about the work that Moonlight stars and RHU are doing together?
For how long have you been a part of this?
What made you want to become a part of this collaboration with RHU?
How did you get in contact with RHU?

For what reason did you choose to be a part of peer-to-peer education?
What do you think the benefits of engaging you and other women in Moonlight stars in peer-to-peer education are?
How has being a part of peer-to-peer education affected you?
What knowledge do you think that Moonlight stars bring to RHU?
What do you think that the communities gain from the out-reaches that are done by the moonlight stars?
For what reason do you think that RHU involves people who have experiences of selling sex in peer-to-peer education?

What were your thoughts about the project before you got involved?
Have your personal thoughts about yourself changed since you got involved?
Do you believe that there are better ways of working with people who have experiences of selling sex and in that case what would that be?

What do you believe that people in Uganda think about sex-work? (Skadligt för vem, för vem är det ett problem?)
What do you believe that people in Uganda think about people who sell sex?
What are your thoughts about this?
Why do you think that people sell sex?
Why do you think that people buy sex?
Do you think that the attitudes towards sex-work have changed over time?

9.4 Information to the participants

We, Petersson Kerstin, Karlsson Malin and Johansson Maria study social work at the University of Gothenburg, Sweden. To receive a bachelor's degree in social work it is mandatory for all students to perform a study and to write a scientific report to present the results.

The purpose of our study is to explore the experiences of the people involved in the Moonlight star- project. We would like to investigate how the collaboration between the Moonlight stars and RHU is designed and how it functions. As far as we know, no similar projects exist in Sweden that includes peer-to-peer education among sex-workers. Our aim is to gain knowledge about the project as well as to find out what people in Sweden can learn from this way of working. To achieve this we would like to conduct interviews with the parties concerned.

It is voluntary to participate in the study, everyone who decides to do so has the right to withdraw at any time and also determine on what terms they take part. In our written report we will use the names Reproductive Health Uganda (RHU) and Moonlight stars to refer to the organization and the project. It is important for us to protect the anonymity of the individuals that participate in the study and therefore we will not use personal names in our report. We will use quotes from the informants, but such details that can lead to identification of people will be removed or changed. The collected data will be used for the purpose of this study only.